

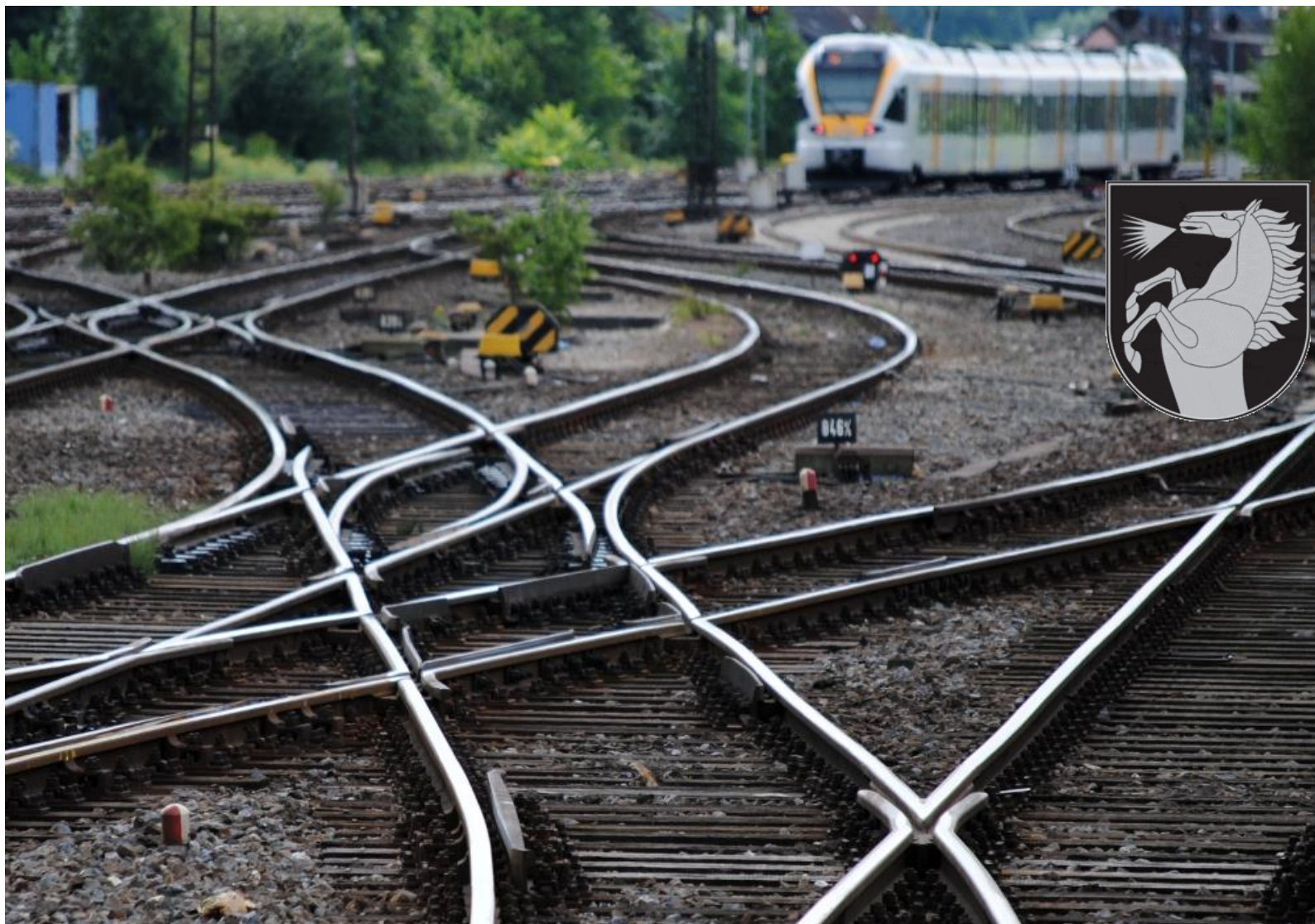

Foto: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/02/Gele%C5%BEinkelis_Hame_%28Hamm%29%2C_Vokietija.JPG

RADVILIŠKIO RAJONO

TURIZMO PLĖTROS PROGRAMA 2024–2030 METAMS

Užsakovas: Radviliškio rajono savivaldybės administracija

Rengėjas: VšĮ Darnaus vystymo projektai

TURINYS

RADVILIŠKIO RAJONO	1
TURIZMO PLĖTROS PROGRAMA 2024–2030 METAMS	1
1. BENDROJI INFORMACIJA	4
2. STRATEGINIAM PLANAVIMUI AKTUALIŲ DOKUMENTŲ ANALIZĖ	6
2.1. TARPTAUTINIAI TEISĖS AKTAI IR POLITIKOS GAIRĖS	6
2.2. NACIONALINIAI TEISĖS AKTAI IR POLITIKOS GAIRĖS	9
2.3. REGIONO IR SAVIVALDOS TURIZMO POLITIKA.....	12
2.4. TURIZMO TYRIMAI	14
3. RADVILIŠKIO RAJONO SOCIALINĖ IR EKONOMINĖ ANALIZĖ	16
3.1. GEOGRAFINĖ PADĖTIS.....	16
3.2. ADMINISTRACINIS SUSKIRSTYMAS	17
3.3. GYVENTOJAI	17
3.4. GAMTINĖ APLINKA	19
3.5. EKONOMINĖ APLINKA	19
4. TURIZMO SEKTORIAUS BŪKLĖS ANALIZĖ	22
4.1. ISTORIJA IR IŠSKIRTINUMAS.....	22
4.2. POILSIS GAMTOJE	22
4.3. LANKYTINOS VIETOS	23
4.4. RADVILIŠKIO TURIZMO INFORMACIJOS CENTRAS.....	32
4.5. KULTŪRA IR MENAS.....	33
4.5.1. KULTŪROS CENTRAI	35
4.5.2. MUZIEJAI	39
4.6. BIBLIOTEKA	41
4.7. EDUKACIJOS.....	42
4.8. SVEIKATINGUMAS IR AKTYVIOS PRAMOGOS.....	43
4.9. APGYVENDINIMO IR MAITINIMO PASLAUGOS	46
4.10. TURIZMO INFRASTRUKTŪRA.....	48
5. RADVILIŠKIO RAJONO IDENTITETAS	49
6. RADVILIŠKIO RAJONO TURIZMO SITUACIJOS TYRIMAS	49
7. STIPRYBIŲ, SILPNYBIŲ, GALIMYBIŲ IR GRĖSMIŲ (SSGG) ANALIZĖ	53
8. RADVILIŠKIO RAJONO TURIZMO PLĖTROS VIZIJA IR MISIJA	55
9. RADVILIŠKIO RAJONO TURIZMO PLĖTROS PROGRAMOS PRIEMONIŲ PLANAS	55

10. RADVILIŠKIO RAJONO TURIZMO PLĖTROS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS, KEITIMAS IR STEBĖSENA.....	66
---	-----------

1. BENDROJI INFORMACIJA

Turizmas – viena aktyvaus poilsio rūšių – laisvalaikio kelionės iš įprastos gyvenamosios vietos poilsiniais, pažintiniais, pramoginiais, sveikatinimo, sporto, religiniais ir kitais tikslais. Tai efektyviausias žmonių rekreacinių poreikių tenkinimo būdas, stiprinantis sveikatą, gerinantis darbingumą, padedantis pažinti pasaulį, plėsti akiratį¹. Kelionių tikslą, maršrutą, laiką ir trukmę, keliavimo būdą lemia turistų pajamos, fizinė būklė, amžius, profesija, interesai. Turizmo paslaugoms būdingas ypač didelis sezoniškumas.

Dažniausiai žmonės keliauja norėdami pamatyti ir patirti ką nors naujo ir ypatingo – populiariausi turizmo traukos objektai yra istorinės vietos, muziejai, teminiai parkai ir gamtos stebuklai. Pagal kryptį turizmas gali būti vidaus (keliaujama po savo šalį) ir užsienio (keliaujama po užsienio šalis), šis skirstomas į išvykstamąjį (kai šalies gyventojai vyksta į užsienį) ir atvykstamąjį (kai į šalį atvyksta užsieniečiai). Išskiriamos įvairios turizmo rūšys, kurios skiriasi savo tikslais ir turiniu, pvz.: pažintinis, poilsinis, sportinis, edukacinis, kulinarinis, socialinis, dalykinis, religinis (lankomos šventos vietos), medicininis, ekstremalusis, kaimo turizmas ir kt.²

Turizmas gali būti skirstomas ir pagal pobūdį: masinis, nišinis, tvarusis ir atsakingas. *Masinis turizmas* – tai didelio žmonių skaičiaus kelionės į populiarias vietas. *Nišinis turizmas* dažniausiai įdomus mažoms žmonių grupėms, turinčioms specifinių interesų ar norinčioms išbandyti ką nors nauja (pvz., *no-tech* turizmas, skatinantis atostogų metu atsisakyti mobiliųjų įrenginių). *Tvarusis turizmas* – tai turizmo rūšis, kai stengiamasi sumažinti neigiamą turizmo poveikį aplinkai ir vietos kultūroms. Vystant *atsakingą turizmą*, siekiama padidinti teigiamą poveikį aplinkai ir vietos bendruomenėms, skatinant saugoti gamtos išteklius ir biologinę įvairovę, rinktis vietovei tinkamiausias turizmo formas, gerbti vietos bendruomenių sociokultūrinį autentiškumą, paveldą ir tradicines vertybes³.

Pripažįstama, kad turizmas gali turėti teigiamą ir neigiamą poveikį. Ilgą laiką koncentruotasi tik ties teigiamu turizmo augimo poveikiu ekonomikos vystymuisi (kuriamas BPV, darbo vietos, pritraukiamos investicijos, gerinama infrastruktūra, skatinamos paveldo apsaugos iniciatyvos ir kt.), nuošalyje paliekant neigiamus turizmo padarinius: ekonominius (didesnės prekių ir paslaugų kainos, brangesnis pragyvenimas, darbuotojų išnaudojimas ir kt.), sociokultūrinius (sociokultūrinis konfliktas tarp turistų ir vietos gyventojų, ramybės praradimas ir kt.) ir aplinkosauginius (vietinės ekosistemos griovimas, tarša, per didelė našta infrastruktūrai ir kt.). Neigiamas turizmo poveikis gali būti susijęs su pernelyg didele turizmo apimtimi – *pertekliniu turizmu*, kuris apibūdinamas kaip didžiausias žmonių, galinčių vienu metu aplankyti turistinę vietą, nepakenkiant fizinei, ekonominei ir sociokultūrinei aplinkai, skaičius⁴.

Turizmas yra milijardų dolerių vertės pramonės šaka, sukurianti milijonus darbo vietų, todėl laikomas svarbia ekonomikos augimo varomąja jėga. 2018 m. Europos Sąjungos (ES) kelionių ir turizmo sektorius tiesiogiai sukūrė 3,9 proc. BVP ir 5,1 proc. darbo vietų (t. y. įdarbino apie 11,9 mln. žmonių). Įvertinus glaudžius turizmo sektoriaus ryšius su kitais ekonomikos sektoriais, jo indėlis yra dar didesnis – 10,3 proc. BVP ir 11,7 proc. visų darbo vietų (t. y. įdarbinta 27,3 mln. žmonių)⁵. 2019 m. kilęs COVID-19 pandemijos protrūkis itin stipriai paveikė turizmo pramonę. 2022 m. duomenimis, ES valstybėse

¹ Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija. Prieiga per internetą: <https://eimin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/turizmas>.

² Ten pat.

³ Terminų žodynas. Turizmas. Prieiga per internetą: <https://terminu-zodynas.lt/turizmas/>.

⁴ Montvydaitė, D., & Labanauskaitė, D. (2020). Turizmo poveikio vertinimas ekonominiu, sociokultūriniu, aplinkosauginiu aspektais dabartinės turizmo apimties tendencijų kontekste. *Regional Formation & Development Studies*, 31(2).

⁵ Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės: turizmas. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/126/tourism>.

narėse ir Jungtinėje Karalystėje kelionių ir turizmo pramonės sukuriama BVP dalis tebėra mažesnė nei prieš prasidedant koronaviruso pandemijai. Statistiniais duomenimis, jei 2019 m. Lietuvos turizmo sektorius sukūrė 6 proc. BVP, tai 2022 m. indėlis į BVP buvo tik 4,2 proc.⁶

Radviliškio rajono turizmo plėtros programos 2024–2030 metams (toliau – Programa) tikslas – kryptingai vystyti rajono turizmo sektorių, efektyviau išnaudojant esamą potencialą ir prisitaikant prie šiuolaikinių turizmo sektoriaus tendencijų. Šia Programa siekiama užtikrinti rezultatyvią turizmo sektoriaus plėtrą, nustatant pagrindines turizmo sektoriaus plėtros kryptis ir prioritetus rajone. Svarbu pažymėti, kad turizmo skatinimas yra neatsiejamas nuo kultūros sektoriaus plėtros, tad Programoje reikšmingas dėmesys skiriamas kultūrai ir paveldosaugai.

Programos rengimo etapai:

- atlikta planavimui aktualių dokumentų analizė. Išanalizuoti planavimui aktualūs tarptautiniai teisės aktai ir politikos gairės, nacionalinio lygmens teisės aktai ir jų pagrindinės nuostatos, regiono ir vietos lygmens planavimo dokumentai, įvertinant jų reikšmę Programos rengimui;
- apžvelgta Radviliškio rajono socialinė ir ekonominė situacija;
- apžvelgta Radviliškio rajono turizmo būklė – turizmo srities valdymo ir finansavimo situacija, kultūros įstaigos ir pagrindiniai jų veiklos rodikliai, kultūros paveldo objektai, kultūros keliai ir maršrutai;
- atlikta gyventojų apklausa (nuomonės tyrimas), kuria siekta išsiaiškinti gyventojų pasitenkinimą Radviliškio rajono turizmo būkle, teikiamomis paslaugomis ir produktais, jų plėtros poreikį;
- atlikta SSGG analizė, kurioje susisteminti analizuoti duomenys, išskiriant stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes;
- nustatytas Radviliškio rajono turizmo sektoriaus plėtros potencialas, įvertinus atliktą analizę, Programos rengimo koordinacinės darbo grupės posėdžiuose formuluotas idėjas dėl numatomų veiksmų turizmo sektoriaus plėtros politikoje ateityje;
- suformuluota Radviliškio rajono turizmo plėtros programa 2024–2030 metams (vizija, prioritetai, tikslai, uždaviniai, svarbiausių priemonių planas) ir parengta Programos įgyvendinimo stebėsenos metodika.

Dokumento rengimo metu organizuoti Koordinacinės Programos rengimo darbo grupės posėdžiai, kurių metu teikti ir svarstyti pasiūlymai dėl Savivaldybės turizmo sektoriaus plėtros vizijos, prioritetinių sričių ir svarbiausių priemonių. Parengtas dokumentas teiktas visuomenei susipažinti ir teikti pasiūlymus dėl papildymo ar tikslinimo. Dokumentas patvirtintas Savivaldybės tarybos x d. sprendimu „x“.

⁶ Statista. *Share of travel and tourism's total contribution to GDP in European Union member countries (EU-27) and the United Kingdom (UK) in 2019 and 2022*. Prieiga per internetą: <https://www.statista.com/statistics/1228395/travel-and-tourism-share-of-gdp-in-the-eu-by-country/>.

2. STRATEGINIAM PLANAVIMUI AKTUALIŲ DOKUMENTŲ ANALIZĖ

2.1. TARPTAUTINIAI TEISĖS AKTAI IR POLITIKOS GAIRĖS

Siekiant kryptingai ir šiuolaikiškai vystyti Radviliškio rajono turizmo sektorių, būtina atsižvelgti į pasaulio ir ES turizmo politiką ir tarptautines turizmo politikos tendencijas. Reikšmingiausi raktažodžiai, nusakantys Europos turizmo sektoriaus plėtros kryptis – „tvarumas“, „žalioji ir skaitmeninė pertvarka“ ir „turizmo atsparumas“.

Darni Europa iki 2030 m.

2015 m. rugsėjo mėn. Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje viso pasaulio šalys pasirašė Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. (Jungtinių Tautų darbotvarkę iki 2030 m.), įsipareigodamos siekti 17 darnaus vystymosi tikslų. Pasaulio vadovai įsipareigojo įveikti skurdą, apsaugoti planetą ir užtikrinti, kad visi gyventų taikoje ir gerovėje. Darnaus vystymosi tikslai kartu su Paryžiaus susitarimu dėl klimato kaitos yra pasaulinio tarptautinio bendradarbiavimo, kuriuo siekiama užtikrinti visų pasaulio žmonių gerovę, pagrindas. Didžiausi iššūkiai, su kuriais susiduriama įgyvendinant šiuo susitarimus, yra susiję su gamtos išteklių pereinamumu, išteklių prieinamumu, klimato kaita, ekologija, atliekų perdirstimu, vartotojiškos kultūros įsigalėjimu.

Šias problemas siekiama spręsti skatinant tvarios ekonomikos plėtros priemones (žiedinę ekonomiką), atliekų perdirstimą, tvarų miestų planavimą ir judumą, infrastruktūros kūrimą, socialinės įtraukties didinimą, poveikio klimato kaitai mažinimą, efektyvų išteklių naudojimą ir kt. Darnaus vystymosi esmė – pakelti žmonių gyvenimo lygį, suteikiant pasirinkimo galimybes, sudarant reikiamas sąlygas, skleidžiant žinias ir geriau informuojant, kad gerovė būtų kuriama atsižvelgiant į planetos išgales.

Turizmo pertvarkos kryptis

2020 m. kovo 10 d. Europos Komisija patvirtino naują pramonės strategiją, kuria siekiama padėti ES pramonei vykdyti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, taip pat stiprinti ES konkurencingumą pasaulyje. Atsižvelgiant į COVID-19 pandemijos metu įgytą patirtį, atnaujintoje ES pramonės strategijoje akcentuojamas poreikis toliau spartinti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką ir didinti ES pramonės ekosistemų atsparumą. Europos turizmo pramonė labiausiai nukentėjo nuo pandemijos ir susidūrė su dideliais sunkumais, todėl turizmo sektoriaus atnaujinimas tapo prioritetiniu Europos komisijos uždaviniu. 2022 m. Komisija paskelbė ataskaitą, kurioje pristatoma turizmo pertvarkos kryptis – siūlomos sritys, kuriose suinteresuotieji subjektai (dažnai bendradarbiaudami) turėtų imtis veiksmų, spartinančių **žaliąją ir skaitmeninę pertvarką** ir didinančių **ES turizmo atsparumą**⁷. Dokumente nustatytos 27 žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos ir ES turizmo atsparumo didinimo priemonių sritys⁸.

Žalioji ir skaitmeninė pertvarka

Turizmo sektoriaus žalioji ir skaitmeninė pertvarka bei atsparumo didinimas yra glaudžiai susiję su kitomis ES pramonės šakomis, tokiomis kaip orlaivių ir erdvėlaivių pramonė, žemės ūkio ir maisto

⁷ Europos Komisija, Vidaus rinkos, pramonės, verslumo ir MVĮ generalinis direktoratas, Turizmo pertvarkos kryptis, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2022. Prieiga per internetą: <https://data.europa.eu/doi/10.2873/262>.

pramonė, statyba, kultūra ir kūryba, skaitmeninių ir informacinių technologijų pramonė, sveikatos sektorius, mažmeninė prekyba ir kt.

Siekiant užtikrinti tvaresnį turizmo paklausos tenkinimą, numatomi Europos žaliojo kurso įgyvendinimo turizmo sektoriuje tikslai ir uždaviniai. Numatoma, kad keleivių vežimo (aviacijos, vandens ir sausumos transporto) įmonės turėtų mažinti išmetamą ŠESD kiekį ir neutralizuoti poveikį klimatui; miestuose ir regionuose turėtų būti vystomas darnus judumas, tam naudojant ES palydovų duomenis, taikomas programas, pasitelkiant darnaus judumo planus ir dukart padidinant greitųjų traukinių eismą; pastatuose turi būti efektyviau vartojama energija ir ištekliai; svetingumo paslaugų ir visų turizmo paslaugų teikėjai turėtų siekti kurti žiedinius modelius ir mažinti savo veiklos aplinkosauginį pėdsaką; turėtų būti didinamas vandens vartojimo efektyvumas, sanitarinių sąlygų gerinimas, vienkartinį medžiagų naudojimo mažinimas, vartotojų informuotumo didinimas, teikiant skaidresnę informaciją apie turizmo vietovių ir turizmo paslaugų tvarumą ir aplinkosauginį pėdsaką ir kt.

Turizmo paslaugų skaitmenizacija

Turizmo paslaugų plėtra ir konkurencingumas yra susiję su duomenų prieinamumu ir jų pažangesniu naudojimu. Šiuo metu su turizmo paslaugų rezervacijomis ir paieška susiję duomenys daugiausia valdomi tarptautinių platformų, kurios turizmo paslaugas teikiančioms įmonėms ir valdžios institucijoms neteikia prieigos (arba teikia tik ribotą prieigą) prie šių duomenų. Reiktų plėsti bendradarbiavimą tarp viešojo ir privataus sektoriaus, kad būtų pasiekti susitarimai dėl dalijimosi duomenimis, naujų platformų ir turizmo paslaugų iniciatyvų kūrimo (pvz., kooperacinių platformų, kuriose duomenys priklausytų bendruomenei).

Žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos įgyvendinimas:

Smulkiojo ir vidutinio verslo reikšmė. ES turizmo vietovėse dauguma paslaugų teikėjų yra smulkieji vietos verslo savininkai – apie 64 proc. pridėtinės vertės sukuria labai mažos ir mažos įmonės ir jose dirba 84 proc. šios srities darbuotojų. Ateityje vietos bendruomenės galėtų tapti pagrindinėmis tvariojo turizmo sistemos kūrimo pagal socialinės ekonomikos metodus dalyvėmis (pvz., pasitelkiant bendruomenės kooperatyvus ar kitas smulkiojo ir vidutinio verslo formas).

Moksliniai tyrimai, inovacijos ir technologijos. Tyrimai ir inovacijos reikalingi kuriant ir išbandant duomenimis grindžiamo turizmo vietovių valdymo priemones, praktikos metodus ir technologijas, kuriais bus didinamas turizmo vietovių tvarumas ir mažinamos lankomų vietų perpildymo ir paslaugų teikimo pajėgumų viršijimo problemos. Turizmo veiklos vykdytojai nuolat kuria duomenis atlikdami mokėjimo operacijas, pirkdami bilietus, lankydami įvairius objektus ir pan. Šių duomenų analizė galėtų būti naudojama turizmo pasiūlai ir paklausai derinti ir naujoviškoms paslaugoms kurti. Virtualiosios ir papildytosios realybės paslaugos gali padėti išsaugoti gamtos ir kultūros išteklius, kuriems gresia pavojus, ir kartu suteikti galimybę lankytojams patirti tikroviškų išpūdžių. Mišrioji ir papildytoji realybė gali suteikti geresnių išpūdžių lankytojams, išplėsti galimybes teikti turizmo paslaugas (pvz., asmenys iš namų bendrauja su muziejaus lankytoju, rodomos skaitmeninės istorinių vietų rekonstrukcijos).

Pertvarkos klūčių šalinimas. Siekiant sėkmingai įgyvendinti numatytus tikslus ir uždavinius, būtina spręsti smulkiojo ir vidutinio verslo atstovų skaitmeninių įgūdžių stokos problemas, gerinti keliavimo galimybių prieinamumą, atnaujinti miestų ir regionų transporto infrastruktūrą (tobulinti elektrifikuotų geležinkelių infrastruktūrą, persėdimo laiko planavimą, daugiarašio transporto mazgus ir kt.), lėtojo judumo (dviratininkų, pėsčiųjų ir žaliųjų zonų) ir elektrinių transporto priemonių įkrovimo infrastruktūrą ir kt. Reikėtų aktyviau vykdyti su turizmu susijusių pastatų renovaciją, plėtoti skaitmeninių ryšių infrastruktūrą.

Turizmo sektoriaus atsparumo didinimas

Siekiant didinti Europos turizmo atsparumą, būtina kreipti dėmesį į šias pagrindines sritis:

- **Europos regiono konkurencingumą** užtikrina ir keliones į ES lengvina bendra vizų politika – 102 trečiųjų šalių piliečiams atvykti į Šengeno erdvę be sienų pakanka vienos vizos, o 60 valstybių piliečiams taikomas bevizis režimas. ES konkurencingumo užtikrinimui būtina ir toliau išlaikyti lyderio pozicijas vykdant skaitmeninę visų šalių turistų keliones palengvinančią pertvarką.

- Pandemijos sukeltų turizmo sektoriaus duomenų analizė rodo, kad **trumpalaikės nuomos sektorius** yra itin atsparus: atsirado naujų naudojimosi trumpalaikės nuoma formų – nuo nuomos turizmo tikslais buvo pereita prie su nuotoliniu darbu susijusio apgyvendinimo.

- Numatoma, kad **sąžiningo ir supaprastinto apmokestinimo iniciatyvos** (keleivių transporto apmokestinimas, kelionių agentūrų apmokestinimo PVM schemos peržiūra, PVM taisyklės, skirtos per skaitmenines platformas teikiamoms paslaugoms) taip pat gali turėti teigiamą poveikį turizmo ekosistemos atsparumui.

- Pandemijos metu išryškėjo **kaimo ir atokių regionų svarba ir potencialas**. Kaimo vietovės gali suteikti unikalių gamtinių ir kultūrinių įspūdžių lankytojams, tačiau jie gali susidurti su sunkumais dėl ribotų susisiekimo ar skaitmeninio ryšio galimybių, todėl būtina užtikrinti jų plėtrą. Svarbu rengti ir įgyvendinti pažangiojo ir tvariojo turizmo strategijas, akcentuojant savitus vietos produktus, skatinant kokybišką gamybą, ypač tuose regionuose, kuriuose vystomas gastronomijos turizmas, vietiniai amatai ir tradicijos.

- Visame pasaulyje vis dažniau susiduriama su **klimato kaitos padariniais** ir stichinėmis nelaimėmis, todėl būtina aktyviai įgyvendinti priemones, skirtas prisitaikymui prie klimato kaitos ir biologinės įvairovės, kultūros paveldo išsaugojimui.

- **Infrastruktūros kūrimas ir atnaujinimas**. Pastatai turėtų būti projektuojami ir atnaujinami atsižvelgiant į įvairias galimų lankytojų grupes, įskaitant neįgaliuosius ar riboto judumo asmenis. COVID-19 krizė parodė, kad svarbu gebėti derinti kelionių ir turizmo paslaugas prie sveikatos ir higienos poreikių. Būtina atnaujinti energetikos infrastruktūrą, kad būtų sumažintas turizmo anglies pėdsakas, kuris šiuo metu sudaro apie 5–10 proc. pasaulyje išmetamo ŠESD kiekio, taip pat svarbu persvarstyti svetingumo, apgyvendinimo ir kelionių sektorių struktūrą (pvz., galima pratęsti turizmo sezoną, kad būtų išvengta sezoninių elektros vartojimo šuolių), vykdyti atsinaujinančiosios energijos gamybos projektus, didinti energijos vartojimo efektyvumą.

- **Darbuotojų įgūdžių ugdymas**. Siekiant įgyvendinti pertvarkos uždavinius ir teikti tvarias turizmo paslaugas, reikia ugdyti visų darbuotojų žaliuosius ir skaitmeninius įgūdžius. Siekiant užtikrinti mažų ir vidutinių turizmo paslaugas teikiančių įmonių konkurencingumą ir atsparumą, jų darbuotojams būtina įgyti strateginio planavimo, administracinio darbo, verslumo (rinkodaros, biudžeto sudarymo, prisitaikymo, inovacijų diegimo) gebėjimų.

- **Mąstysenos kaita**. „Eurobarometro“ apklausos rezultatai rodo, kad 82 proc. ES piliečių yra pasirengę keisti savo įprastą elgseną, rinkdamiesi tvaresnę praktiką, tačiau yra daug skirtumų tarp valstybių ir įvairių amžiaus grupių bei išsilavinimo asmenų, todėl būtų naudinga organizuoti informavimo kampanijas apie tvariojo turizmo teikiamą naudą ir galimybes. Mažosios ir vidutinės įmonės gali būti nelinkusios keisti savo veiklos modelių ir diegti skaitmeninių technologijų, todėl jas reikėtų informuoti apie perėjimo prie aplinkai palankesnių ir skaitmenizuotų paslaugų teikimo naudą. Taip pat būtina užtikrinti turizmo paslaugų prieinamumą visų grupių klientams, nepriklausomai nuo jų amžiaus, sveikatos būklės, religijos ir pan.

2.2. NACIONALINIAI TEISĖS AKTAI IR POLITIKOS GAIRĖS

Valstybės ateities vizija „Lietuva 2050“

2023 m. Seimas patvirtino Lietuvos ateities viziją „Lietuva 2050“, kurios šūkis – „Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje noriu gyventi ir kurti. Valstybė, kurią noriu saugoti“⁹. Tai ilgesnės nei 20 metų perspektyvos dokumentas, kuriame nustatoma Lietuvos ateities vizija, jai įgyvendinti reikalingos strateginės ambicijos ir poveikio rodikliai, rodantys siekiamus socialinės, ekonominės ir aplinkos būklės pokyčius šalies mastu. Įgyvendinus šią valstybės ateities viziją, Lietuva 2050 m. bus matoma kaip atspari ir klestinti valstybė, kurios žmonės – pilietiškai, kūrybiškai, tausojantys gamtą ir gyvenantys prasmingą gyvenimą valstybėje su stipria demokratine politine kultūra.

„Lietuva 2050“ bus įgyvendinama per Nacionalinį pažangos planą – detalų dešimtmečio veiksmų planą ir apims visas aktualias Lietuvos gyvenimo sritis, taip pat ir turizmą. Bendruomeniškumas, tapatybės išsaugojimas, laisvė ir lygybė, pagarba žmogaus orumui ir teisingumas – pagrindinės vertybės, kuriomis bus vadovaujamasi kuriant savo ateitį.

- **Vertiname ir ugdome abipusį pasitikėjimą, rūpestį žmogumi ir valstybe ir prisiimame atsakomybę.** Buriamės į atviras bendruomenes ir norime šalia savęs matyti bendrapilietį, įsipareigojusį mūsų valstybei, savo bendruomenei ir mus vienijančioms vertybėms. Norime kartu kurti ir saugoti 2050-ųjų Lietuvą.

- **Vertiname visapusį išsilavinimą.** Kelią į gerą ir prasmingą ateitį grindžiame mokymusi visą gyvenimą. Bendruomenė, šeima ir valstybė užtikrina palankias sąlygas ir motyvuoja imtis atsakomybės, nuolat lavintis. 2050-ųjų Lietuvoje esame laisvi rinktis gyvenimo kelią ir atsparūs šią laisvę augindami.

- **Puoselėjame savo tapatybę.** Vienas svarbiausių lietuviškosios tapatybės elementų, greta daugiakultūriškumo, kalbos, bendros kultūros ir istorijos, yra ryšys su gamta. Norime atkurti šį ryšį ir nenuniokotą gamtą išsaugoti ateičiai. 2050-ųjų Lietuvoje rasta pusiausvyra tarp naujausių technologijų ir laukinės gamtos išsaugojimo.

Įgyvendinusi šią valstybės ateities viziją, 2050-ųjų Lietuva yra atspari ir klestinti valstybė. Jos žmonės vertina daugiakultūriškumą, pilietiškumą, pasitikėjimą ir mėgaujasi geru bei prasmingu gyvenimu. Puoselėjame demokratiją ir atvirą visuomenės bei valdžios dialogą, ugdome laisvus, atsparius ir kūrybiškus žmones bei siūlome inovacijas Lietuvai ir pasauliui.

2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas

Dokumentas parengtas siekiant nustatyti pagrindinius ateinančių dešimtmetį valstybėje siekiamus pokyčius, užtikrinančius pažangą socialinėje, ekonominėje, aplinkos ir saugumo srityse. Plane akcentuojama, kad verta turizmo potencialą naudoti šalies pažangai – laikantis darnumo principų ir taikant inovatyvius sprendimus, skaitmeninimo galimybes, specializuojant paslaugas konkrečioms rinkoms, tikslinėms grupėms. Turizmo sektoriuje kurti naujas darbo vietas ir naujas turizmo paslaugas, stiprinti socialinio jautrumo ir atsakomybės nuostatas. Subalansuotai ir tvariai plėtoti aktualias turizmo kryptis, didinant turizmo srityje kuriamą pridėtinę vertę ir mažinant sezoniskumą, ypač daug dėmesio skirti vietos ir regionų savitumui, skatinti keliautojus daugiau laiko praleisti šalies regionuose¹⁰.

⁹ Valstybės pažangos strategija „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“. Prieiga per internetą: [https://lr.lt/uploads/main/documents/files/2023%2006%2014%20Lietuvos%20ateities%20vizija%20Lietuva%202050\(2\).pdf](https://lr.lt/uploads/main/documents/files/2023%2006%2014%20Lietuvos%20ateities%20vizija%20Lietuva%202050(2).pdf).

¹⁰ 2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas, 2020. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11eab72ddb4a109da1b5?jfwid=-whxwii77y>.

LR teritorijos bendrasis planas

LR teritorijos bendrasis planas (toliau – BP) numato, kaip artimiausią dešimtmetį vystysis ir formosis miestai, kur plėtosis infrastruktūra, o kur bus labiau puoselėjama gamta, skatinama rekreacija ir turizmas¹¹. Įgyvendinant darnaus vystymo principus, BP koncepciją ir Nacionaliniame pažangos plane suformuotus siekius, nustatyti veiklų prioritetai, turintys vienodą svarbą. Tiesiogiai su turizmo sektoriumi susiję veiklų prioritetai:

- tikslinė Lietuvos turizmo krypčių plėtra, kuriant naujas darbo vietas, įvairinant esamas turizmo paslaugas, mažinant turizmo sezoniskumą;
- viešųjų paslaugų sistema, didinant jos efektyvumą, atsparumą iššūkiams ir pasiekiamumą, skatinant naujos kartos kompleksinių, bendruomeninių paslaugų atsiradimą;
- visuomenei reikšmingo kultūros ir tautinio paveldo įveiklinimas, derinant tradicines bei šiuolaikines, inovatyvias priemones;
- visų meno sričių plėtra, talentų ugdymas ir kompetencijų vystymas;
- susisiekimo sistemos junglumas ir aukštas gyventojų mobilumas pirmenybę teikiant geležinkelių transportui.

Pabrėžiama, kad svarbu išsaugoti regionų, miestų ir miestelių tapatybę, nes tai ne tik skatina turizmą, bet ir tampa paskata žmonėms čia apsigyventi, kurti verslus. Vienas svarbiausių BP siekių – bendradarbiavimo užtikrinimas, kad šalies miestai dirbtų kartu, o ne konkuruotų. Tuo tikslu buvo suformuotos penkios nacionaliniu lygmeniu veikiančios regionų partnerysčių grupės, kurios turės bendradarbiauti įsisavinant investicijas, kad jos duotų kuo didesnės gražos. Radviliškio rajonas patenka į Šiaulių–Panevėžio partnerystės grupę. BP Radviliškio rajonas priskiriamas A kategorijos lokaliniais centrams (plėtojamojo tipo, stipraus potencialo). BP koncepcijoje numatyta, kad Lietuva, turinti skirtingų ir unikalių etnografinių regionų, gali kurti ne tik lokalią ar nacionalinę, bet ir regioninę kultūrinę tapatybę. Vietos identitetas turi būti vystomas kuriant stiprius ryšius tarp skirtingų sektorių, savivaldos ir vietinių bendruomenių ir atsižvelgiant į teritorijos socialinę, kultūrinę ir istorinę sanklodą.

Šiaulių regionui siūloma išnaudoti Šiaurės rytų Žemaitijos krašto kultūros paveldo išteklius regiono rekreaciniam potencialui didinti, įtraukiant šiuos miestus – Mažeikius, Naująją Akmenę, Joniškį, Pakruojį, Kuršėnus, Šiaulius, Kelmę, Radviliškį ir jų bendruomenes į horizontalias partnerystes, planuojant bendrą regiono pajūrio rekreacinės infrastruktūros plėtrą, jos aptarnavimą, nematerialiojo paveldo sklaidą. BP numatoma, kad iki 2025 m. bus sumažintas kultūros paslaugų teikėjų turimų išteklių ir sukuriamos vertės disbalansas įveiklinant aplink Šiaulių m. sav. esančių savivaldybių (Šiaulių r. sav., Radviliškio r. sav., Joniškio r. sav.) kultūrinę infrastruktūrą ir skatinant paslaugų mobilumą į mažesnę kultūrinę vertę kuriančias savivaldybes.

Lietuvos turizmo įstatymas

Lietuvos turizmo įstatymas nustato turizmo paslaugų organizavimo principus, turizmo paslaugų teikimo ir turistų teisių apsaugos reikalavimus, valstybės ir savivaldybių institucijų kompetenciją turizmo srityje. Įstatymo 41 straipsnyje numatytos savivaldybių kompetencijos ir veiklos turizmo srityje:

- skatinti turizmo verslą kaip darbo vietų kūrimo ir gyventojų užimtumo priemonę;
- per savivaldybės planavimo dokumentus įgyvendinti turizmo politikos pažangos uždavinius įgyvendinančių nacionalinių plėtros programų priemones;
- rengti ir įgyvendinti viešosios turizmo ir poilsio infrastruktūros projektus;

¹¹ Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas. Prieiga per internetą: <https://www.bendrasisplanas.lt/>.

- steigti savivaldybių turizmo informacijos centrus (toliau – TIC), dalyvauti steigiant TIC arba suteikti teisę atlikti TIC funkcijas, teikti savivaldybės TIC dotacijas šio įstatymo 30 straipsnio 2 dalyje nustatytoms funkcijoms atlikti;
- planuoti ir įgyvendinti priemones, reikalingas rekreacinių teritorijų apsaugai, poilsio ir turizmo veiklai plėtoti, tvarkyti rekreacinių teritorijų apskaitą, tvirtinti rekreacinių teritorijų naudojimo reglamentus;
- atlikti kitas funkcijas, susijusias su konkrečios geografinės teritorijos, kaip turistinės vietovės, žinomumo didinimu, atvykstamojo ir vietinio turizmo plėtra ir kituose teisės aktuose nustatytas funkcijas¹².

Lietuvos turizmo plėtros gairės

2022 m. Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos Turizmo politikos skyrius ir VšĮ „Keliauk Lietuvoje“ parengė Lietuvos turizmo plėtros gaires, kuriose konsoliduotai pateiktos turizmo sektoriaus ateities vystymo prognozės ir nustatyti turizmo valdymo prioritetai, priemonės bei joms reikalingas biudžetas¹³.

Gairės remiasi ES turizmo pertvarkos planu, kuris parengtas kartu su turizmo ekosistemos subjektais ir kuriame išsamiai išdėstyti pagrindiniai veiksmai, tikslai ir sąlygos, kad būtų įgyvendinta žilioji ir skaitmeninė pertvarkos ir sektorius ilgainiui taptų atsparus. Jose turizmo bendruomenė raginama diegti priemones 27 srityse, pavyzdžiui, investuoti į žiedišumą ir mažinti energijos vartojimą, atliekas, vandens eikvojimą ir taršą, kartu geriau patenkinti didėjančią tvaraus turizmo paklausą; daugiau dalytis duomenimis, kad būtų galima teikti naujoviškų turizmo paslaugų ir tvariau valdyti turizmo vietas; investuoti į įgūdžius, kad rinkoje būtų pakankamos kvalifikacijos darbuotojų, o turizmo ekosistemoje būtų patrauklių karjeros galimybių.

Pagrindiniai turizmo sektoriaus vystymąsi ribojantys veiksniai – neefektyvus turizmo valdymas, lėta sektoriaus transformacija, infrastruktūros spragos ir kliūtys, mažas Lietuvos, kaip patrauklios turizmui šalies, žinomumas užsienyje. Numatytos keturios sektoriaus vystymo kryptys:

1. Atviri duomenys. Atveriant turizmo duomenis, sudaromos sąlygos verslumui skatinti, valstybė įgalinama priimti efektyvesnius ir duomenimis grįstus turizmo valdymo sprendimus.
2. Verslumo ir kompetencijų auginimas – turizmo sektoriuje dirbančių žmonių kompetencijų ugdymas, nes nuo žmoniškųjų išteklių priklauso turizmo paslaugų prieinamumas, kokybės lygis, turistų pasitenkinimas aptarnavimu ir sukuriamą ekonominę vertę.
3. Infrastruktūros vystymas – didžiausių turizmo infrastruktūros spragų identifikavimas ir tikslingos investicijos šių spragų pašalinimui (ypatingas dėmesys turėtų būti skirtas didžiausią pridėtinę vertę kuriančių konferencijų, renginių, parodų turizmui ir pritaikymą skirtingų poreikių ir galimybių turintiems asmenims).
4. Efektyvi šalies turizmo rinkodara – būtinas nuoseklus finansavimas, kuris leistų planuoti ir įgyvendinti ilgalaikes rinkodaros strategijas, nukreiptas į tikslines atvykstamojo turizmo rinkas, vartotojo poreikius atitinkančios interneto svetainės kūrimą.

¹² Lietuvos turizmo įstatymas, suvestinė redakcija (nuo 2024-01-01). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.52605/XVXB1aynbl>.

¹³ Lietuvos turizmo plėtros gairės. EIMIN, Keliauk Lietuvoje, 2022. Prieiga per internetą: <https://eimin.lrv.lt/uploads/eimin/documents/files/Lietuvos%20turizmo%20gair%C4%97s.pdf>.

2.3. REGIONO IR SAVIVALDOS TURIZMO POLITIKA

2022–2030 m. Šiaulių regiono plėtros planas

Šiaulių regionas dėl patogios geografinės padėties, geros susisiekimo infrastruktūros bei tarptautinio ir nacionalinio lygmens turizmo objektų yra palankus turizmo plėtrai. Regione esantys sakraliniai objektai sudaro palankias sąlygas religinio turizmo vystymui: Šiaulių rajone esantį Kryžių kalną lanko turistai iš viso pasaulio, Kelmės rajono Tytuvėnų bažnyčios ir vienuolyno ansamblis yra vienas įdomiausių ir didžiausių Lietuvos XVII–XVIII a. sakralinės architektūros pavyzdžių, Šeduvoje gyveno ir dirbo palaimintasis Teofilus Matulionis. Radviliškio rajono Burbiškio dvare kiekvieną pavasarį vyksta Tulpių žydėjimo šventė, kai pražysta apie pusė tūkstančio tulpių rūšių. Pakruojo dvare vasarą vyksta gėlių, o žiemą – žibintų festivaliai. Šiaulių Chaimo Frenkelio viloje vyksta tarptautiniai vasaros muzikos festivaliai. Regionas patrauklus turizmui savo gamtos ir kultūros ištekliais: kraštovaizdis yra tinkamas turizmui ir rekreacijai plėtoti, ypač vertingi piliakalniai, saugomos teritorijos, draustiniai, dvarai bei išlikusių dvarų fragmentai, sakraliniai objektai, etnografiniai kaimai, istorinės ir literatūrinės vietovės.

Regiono turizmo sektoriaus plėtrą apunkina silpnas paslaugų sektoriaus išvystymas ir kompleksinių paslaugų stoka: apgyvendinimo paslaugas teikiančių įmonių tinklas šiek tiek auga, tačiau vis dar yra netolygus, trūksta pakelės infrastruktūros (automobilių stovėjimo aikštelių, tualetų, atokvėpio aikštelių, kempingų, pakelės kavinių). Kultūros infrastruktūros ir paveldo objektai yra nepakankamai pritaikyti įvairių socialinių grupių poreikiams ir specifinių turizmo krypčių vystymui (konferencijų, kaimo, ekologinio, aktyvaus, kultūrinio pažintinio), menka inovatyvių turizmo paslaugų, integruojančių kultūros ir tautinį paveldą, pasiūla.

Apgyvendinimo, laisvalaikio, sveikatingumo ir sportinio turizmo paslaugų plėtrą neigiamai veikia vyraujantis trumpas arba vidutinis turistų viešnagės regiono apgyvendinimo įstaigose laikas, sezoniskumas ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumas. Nekuriama regiono savivaldybių sinergija, siekiant didinti gamtos ir kultūros paveldo objektų žinomumą bei lankomumą, plėtoti rekreacijos ir sveikatingumo paslaugas. Investicijos į viešojo turizmo infrastruktūrą, pagal numatytą strategiją vykdomas sistemingas kultūros objektų modernizavimas padidintų turizmo paslaugų patrauklumą, prieinamumą ir įtraukumą¹⁴.

Tolygios kultūrinės raidos įgyvendinimo Šiaulių apskrityje 2020–2023 metų prioritetai

Šiaulių apskrities regioninės kultūros tarybos narių 2020 m. parengtame leidinyje „Tolygios kultūrinės raidos įgyvendinimo Šiaulių apskrityje 2020–2023 metų prioritetai“ nurodyti keturi Šiaulių regiono tolygios kultūrinės raidos įgyvendinimo prioritetai:

- kūrybinės iniciatyvos;
- istorinės atminties puoselėjimas;
- etninės kultūros išsaugojimas ir puoselėjimas;
- kūrybinės inovacijos¹⁵.

Šie prioritetai suderinti su Lietuvos kultūros tarybos numatytais tikslais – skatinti kūrybinių raiškų įvairovę, stiprinti vietos kultūrinį identitetą, skatinti įvairių meno sričių atstovų bendradarbiavimą. Šiaulių apskrities regioninė kultūros taryba, įvertinusi naujausius duomenis ir atlikusi Šiaulių regiono

¹⁴ 2022–2030 m. Šiaulių regiono plėtros planas, 2023 m. Prieiga per internetą: <https://siauliuregionas.lt/wp-content/uploads/2023/08/2022%E2%80%932030-SRPPL-nauja-redakcija-2023-08-11-svetainei.docx.pdf>.

¹⁵ Tolygios kultūrinės raidos įgyvendinimo Šiaulių apskrityje 2020–2023 metų prioritetai. Lietuvos kultūros taryba, 2020. Prieiga per internetą: https://www.ltk.lt/admin/ckeditor/fileman/Uploads/TKR%20prioritetai/LKT_prioritetai_Siauliai.pdf.

kultūros situacijos analizę, 2023 metais nustatys aktualiausius regiono kultūros prioritetus 2023–2026 metams.

Radviliškio rajono savivaldybės strateginiai planai

Radviliškio rajono savivaldybės 2021–2030 metų strateginiame plėtros plane ir 2023–2025 metų strateginiame veiklos plane nustatyta Radviliškio rajono savivaldybės vizija: Radviliškio miestas ir rajonas 2030 metais – išvystytas pramonės, transporto, logistikos ir žemės ūkio bei turizmo kraštas su išplėta socialine infrastruktūra ir aktyviomis bendruomenėmis¹⁶.

Suformuotai vizijai įgyvendinti nustatyti 4 prioritetai:

Pažangi ekonomika. Vienas tikslų, siekiant vystyti pažangią ekonomiką, yra savivaldybės patrauklumo didinimas. To siekiama įgyvendinant nustatytus uždavinius – plėtoti viešąją rekreacijos paslaugų infrastruktūrą, didinti patrauklumą atvykstantiems; pritaikyti gamtos ir kultūros paveldo objektus lankytojams, švietimui, kultūrai, edukacijai bei kitų paslaugų teikimui.

Socialiai atsakinga, išsilavinusi, sveika ir saugi visuomenė. Siekiant socialiai atsakingos, išsilavinusios, sveikos ir saugios visuomenės, svarbiu tikslu tampa kultūros paslaugų prieinamumo didinimas, keliantis uždavinį gerinti kultūros paslaugų kokybę, pakankumą ir pasiekiamumą – šis uždavinys reikšmingas didinant Radviliškio rajono gyventojų gerovę, taip pat siekiant vystyti turizmą ir pritraukti į rajoną lankytojus.

Pasiekiamą, modernios infrastruktūros žaliąją savivaldybę. Trečiasis prioritetas įpareigoja gerinti pasiekiamumą. Šiam tikslui pasiekti keliama uždaviniai: modernizuoti susisiekimo infrastruktūrą, mažinti neigiamą transporto poveikį aplinkai, skatinti darnų judumą ir darnią urbanistinę teritorijos plėtrą, regeneruojant esamas teritorijas. Šie uždaviniai turės įtakos turizmo skatinimui, nes geras pasiekiamumas yra viena iš esminių turizmo plėtros sąlygų.

Gyventojams atvira savivaldybė. Šis prioritetas apima bendruomenių inicijuotos vietos plėtros užtikrinimo, jaunimo iniciatyvų skatinimo ir NVO plėtros, vietos savivaldos stiprinimo ir atvirumo didinimo tikslus. Numatomi uždaviniai – plėsti jaunimui skirtų paslaugų prieinamumą ir kokybę, nevyriausybinių ir bendruomeninių organizacijų veiklą.

Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 m. strategija

Turizmo sektorius yra glaudžiai susijęs su kultūra, tad šios sritys yra neatsiejamos siekiant kryptingo rajono turizmo vystymo. Rengiant turizmo plėtros strategiją, atsižvelgiama į Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 m. strategiją¹⁷. Kultūros plėtros strategijoje suformuota vizija: „Radviliškio rajonas – istoriškai reikšmingas susisiekimo taškas.“ Vizija remiasi išskirtine Radviliškio, kaip geležinkelio sostinės, patirtimi, nes nuo XIX a. geležinkelis turėjo didelę reikšmę Radviliškio rajono raidai. Ilgi Radviliškio rajono gyvavimo šimtmečiai paženklinė visko – istorinių įvykių, permainų, sustojimų ir kelionių į priekį. Ši mintis simboliškai pritaikyta ir kultūros sričiai – „Radviliškio rajonas – kultūrų kryžkelė“. Šia vizija siekiama, kad Radviliškio rajonas taptų centru, kuriame kelias ir keliautojas susijungtų su idėjomis ir diskusijomis į bendrą kūrybą. Tai puiki vieta susitikti įvairioms kultūroms, pažvelgti į istoriją naujomis akimis, tradicijas derinti su moderniais sprendimais. Planavimo laikotarpiu bus stiprinamas įstaigų bendradarbiavimas ir regioninio bendradarbiavimo dimensija. Taip pat

¹⁶ Radviliškio rajono savivaldybės 2021–2030 m. strateginis plėtros planas. Prieiga per internetą: https://www.radviliskis.lt/uploads/Dokumentai/Teritorij%C5%B3%20planavimas/Strateginiai/20212030_strateginis_plėtros.pdf.

¹⁷ Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 m. strategija. Prieiga per internetą: https://www.radviliskis.lt/uploads/Dokumentai/Kult%C5%ABra/2022/Radviliskio_KS_22-30.pdf.

orientuojamasi į tokią kultūros politiką, kuria būtų užtikrinamos galimybės visiems aktyviai dalyvauti kultūros veiklose.

Kultūros sektoriaus plėtrai iki 2030 m. Radviliškio rajone numatomi šie prioritetai:

Bendruomenės kūrybai atvira kultūra. Orientacija į vietos bendruomenės, bendradarbiavimą, kultūrinių veiklų, paslaugų įvairovę ir prieinamumą.

Kokybiškai teikiamos kultūros paslaugos. Orientacija į kultūros įstaigų tinklą, įstaigose dirbančių darbuotojų kompetencijas, įstaigų pritaikymą bendruomenės poreikiams, kokybiškai teikiamas paslaugas.

Kultūrinėms reikmėms pritaikyta infrastruktūra. Orientacija į materialiuosius objektus, jų pasiekiamumą, sutvarkymą ir panaudojimą kultūros reikmėms.

2.4. TURIZMO TYRIMAI

Lietuvos turistinių objektų infrastruktūros vertinimo tyrimas

Siekiant tobulinti turizmo infrastruktūrą ir gerinti turistų patirtį, tiksliau atliepiant jų lūkesčius ir poreikius, nacionalinės turizmo skatinimo agentūros „Keliauk Lietuvoje“ užsakymu 2022 m. buvo atliktas Lietuvos turistinių vietovių infrastruktūros vertinimas. Vertinimas apėmė 1 994 atrinktus objektus visose 60 šalies savivaldybių¹⁸.

Radviliškio rajono savivaldybės turistinių objektų vertinimas apėmė 33 objektus. Bendras savivaldybės įvertintų objektų infrastruktūros vertinimo vidurkis yra 2,68 (iš galimų 4) ir yra didesnis už savivaldybių grupės vidurkį (2,62), bet mažesnis už nacionalinį vidurkį (2,71). Lyginant su 2021 ir 2020 m., bendras savivaldybės įvertintų objektų infrastruktūros vertinimo vidurkis išliko beveik toks pats, tačiau pastebima prastėjančio vertinimo tendencija (2020 m. – 2,97 balo, 2021 m. – 2,70 balo, 2022 m. – 2,68 balo).

Palyginti su 2021 m., prasčiau vertinami orientavimosi, tvarkos, pritaikymo neįgaliųjų ir ribotos judėsenos turistų poreikiams, tualetų, darbuotojų, papildomos vertės kriterijai, tačiau pagerėjo objekto būklės, darbo laiko, teikiamų paslaugų, atsiskaitymo galimybių kriterijų vertinimas. Geriausiai vertinti objektai – Teofilio Matulionio piligrimų namai, prasčiausiai – Radviliškio vėjo malūnas.

Radviliškio rajono savivaldybės skaitmeninis turistinių objektų išsivystymo lygis (0,26) yra mažesnis už šalies vidurkį (0,33). Savivaldybėje didelė dalis turistinių objektų turi nuorodą į turizmo informacijos centrą ar savivaldybės turizmo puslapį, todėl *Google* pasiekiamumo rodiklis yra 0,73. Nedaug objektų turi interneto svetaines (0,16), dar mažiau objektų turi socialinius tinklus (0,13), kuriuose pateikiama išsami informacija (darbo laikas, įtraukumas, t. y. informacija apie renginius, atraktyvumas, t. y. profesionali ir kokybiška nuotraukų galerija). Vienas objektas turi informaciją ir aukštą turistų įvertinimą *TripAdvisor* kelionių svetainėje (Burbišio dvaro sodyba).

Remiantis tyrimo duomenimis, buvo pateiktos įžvalgos ir rekomendacijos. Bendrosiose išvadose akcentuojama būtinybė įvairiomis priemonėmis didinti turistinių objektų žinomumą, gerinti atsiskaitymo ir mokamas paslaugas, užtikrinti prieinamumą (koreguoti darbo laiką), įveiklinti objektus, plėsti skaitmenizuotas paslaugas, įrengti viešuosius tualetus ir užtikrinti jų švarą. Tyrimo išvadose teigiama, kad Radviliškis yra objektų gausa nepasižymintis pramoninis miestas, tad plečiant infrastruktūrą daugiau dėmesio turėtų būti skiriama už miesto esantiems objektams. Savo turistiniais objektais ypač išsiskiria Šeduva – čia statomas naujas privatus ir inovatyvus muziejus yra gerosios praktikos pavyzdys, kaip rajone galima sukurti visiškai naują stiprų turistinį objektą, kartu tvarkant aplink esantį miestelį. Taip pat

¹⁸ Lietuvos turistinių objektų infrastruktūros vertinimo tyrimo ataskaita. Keliauk Lietuvoje, 2022. Prieiga per internetą: https://lithuania.travel/uploads/ataskaitos/infrastruktura/2022_Lietuvos%20turistiniu%20vietovi%20infrastrukturos%20vertinimo%20tyrimo%20ataskaita%2020230220.pdf.

šalia muziejaus kuriasi daug turistams pritaikytų erdvių ir objektų – rekonstruojamos aikštės, statomos naujos skulptūros.

Turizmo sektoriaus plėtros tyrimas

Nacionalinė turizmo skatinimo agentūra „Keliauk Lietuvoje“ atliko išsamią turizmo sektoriaus situacijos 2015–2020 m. analizę ir ja remiantis numatė galimas plėtros kryptis¹⁹. Išskirta 2015–2020 m. laikotarpio Lietuvos turizmo sektoriaus raida: atvykstamojo turizmo skatinimas, išskiriant tikslines rinkas ir įgyvendinant kompleksines rinkodaros priemones jose; struktūriniai pokyčiai rinkodaros srityje; Lietuvos valstybinio turizmo departamento veikla, likvidacija ir nacionalinės turizmo skatinimo agentūros „Keliauk Lietuvoje“ įkūrimas; turizmo rinkodaros skaitmenizacija ir naujas prekės ženklas; vietinio turizmo analizė ir skatinimas, pasitelkiant įvairias rinkodaros priemones. Taip pat įvertinta COVID-19 pandemijos sukelta krizė ir jos poveikis Lietuvos turizmo sektoriui, atlikta stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizė, įvertintas turizmo bei susijusių sektorių potencialas.

Tuo remiantis suformuotos keturios strateginės kryptys, kurių sėkmingas diegimas tinkamu laiku sukurtų prielaidas Lietuvos turizmo sektoriaus raidai iki 2025 m.: atviri duomenys ir jų nauda turizmo vystymuisi; turizmo rinkodara (turistams patrauklių produktų kūrimas ir pristatymas užsienio rinkose, kelionių Lietuvoje skatinimas); infrastruktūros vystymas (pagrindinių traukos objektų prieinamumo gerinimas, verslo ir sporto turizmo infrastruktūros kūrimas, susisiekimo oro transportu gerinimas) ir žmogiškojo kapitalo didinimas (kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlos gerinimas, bendradarbiavimas tarp turizmo ir švietimo sektorių). Numatoma, kad ateityje galima tikėtis vietinio, ekologinio ir kaimo turizmo augimo, didėjančio dėmesio higienos sąlygoms ir saugumui, suaktyvėjusio keliavimo automobiliais, nuošalesnių vietovių lankymo, išaugusio skaitmeninių ir bekontakčių technologijų poreikio.

Vietinio turizmo Lietuvoje tyrimas

Nacionalinė turizmo skatinimo agentūra „Keliauk Lietuvoje“ 2022 m. atliko vietinio turizmo Lietuvoje tyrimą, kuris atskleidė, kad išaugo susidomėjimas kelionėmis šalies viduje²⁰. Keliaujančių su nakvynėmis mūsų šalyje gyventojų dalis išaugo 18 proc., palyginti su 2021 m. apklausos rezultatais. Lietuvoje keliauti su nakvyne renkamasi paprasto ar ilgojo savaitgalio bei kasmetinių atostogų metu dėl nedidelių atstumų, greitos kelionės ir nesudėtingo planavimo, taip pat noro pažinti savo kraštą, savos kalbos, ramaus poilsio galimybių, sveikatingumo paslaugų. Stebimas gamtos objektų lankymo veiklų populiarumo sumažėjimas ir išaugęs susidomėjimas sveikatinimo paslaugomis (šios paslaugos itin aktualios vyresnio amžiaus respondentams nuo 65–74 m. amžiaus ir aukštesnes pajamas gaunantiems keliautojams).

2022 m. šalies gyventojų kelionė Lietuvoje vidutiniškai truko 1,98 nakvynės, o gyventojų kelionių po Lietuvą su nakvyne skaičius padidėjo 35 proc. ir sudarė 595,8 tūkstančius. Į keliones su 1–2 nakvynėmis respondentai šiemet dažniau keliavo su vaikais ir kiek rečiau – su draugais. Paprasto savaitgalio išvykoms išleidžiama mažiau, ilgojo – daugiau. Vidutinės išlaidos vienam žmogui, nepriklausomai nuo kelionės tipo, išaugo nuo 145 Eur iki 159 Eur. Kelionių metu daugiausiai pinigų yra išleidžiama apgyvendinimui, transportui ir maitinimui. Valstybės duomenų agentūros duomenimis, per 2022 m. pirmąjį ketvirtį po Lietuvą keliaavę gyventojai iš viso išleido 64 mln. Eur – dvigubai daugiau nei prieš metus (2021 m. I ketv. – 31,2 mln. Eur).

¹⁹ Turizmo sektoriaus plėtros tyrimas. Keliauk Lietuvoje, 2021. Prieiga per internetą: https://lithuania.travel/uploads/ataskaitos/Turizmo_sektoriaus_pl%C4%97tros_tyrimas.pdf.

²⁰ Vietinis turizmas Lietuvoje. Keliauk Lietuvoje, 2022. Prieiga per internetą: https://www.lithuania.travel/dokumentai/Vietinio%20turizmo%20tyrimas_ataskaita_2022.pdf.

Tyrimas atskleidė, kad vietiniams turistams pastaruoju metu labiau rūpi nakvynės trukmė nei kokybė. Mažesnę dalis respondentų, palyginti su 2021 m., atsakė, kad jiems geriau turėti mažiau naktų, bet kokybišką, brangesnę nakvynę (2022 m. – 35 proc., 2021 m. – 52 proc.). Populiariausios vietos apsistoti Lietuvoje yra viešbučiai, privačių asmenų būstai ir svečių, poilsio namai. Kiek didesnė dalis vietinių turistų pastaraisiais metais ilsėjosi sanatorijoje, SPA centre, o mažesnė – kempinge, palapinėje. Populiariausias paieškos kanalas nakvynei užsakyti yra *booking.com* (61 proc.). Analizuojant pasirenkamas kelionių vietas, matoma, kad 1 iš 2 keliautojų pirmenybę teikia populiarioms, žinomoms vietoms lankyti (50 proc.), tačiau panaši dalis apklaustųjų (48 proc.), atvirkščiai, ieško mažiau žinomų turistinių objektų. 55 proc. apklaustųjų planuoja ateityje po Lietuvą keliauti vis daugiau.

Su turizmu susijusių mobiliųjų duomenų tyrimas

Mobiliųjų duomenų tyrimas nagrinėja užsienio keliautojų judėjimą Lietuvoje, pasitelkiant nuasmenintus mobiliojo ryšio naudotojų metaduomenis²¹. Inovatyviu būdu surinkti ir apdoroti duomenys parodo iš užsienio atvykusių asmenų keliavimo aspektus: kelius, kuriais vyksta didžiausias užsieniečių srautas, aktyviausiai lankomas vietoves, jų populiarumą tarp skirtingų šalių keliautojų, apsilankymo trukmę ir kt.

2021 m. gegužės–spalio mėn. Radviliškio rajone lankėsi 6 642 iš užsienio atvykę asmenys. Daugiausia atvykusiųjų buvo iš Latvijos (1 025 asmenys), Ukrainos (996 asmenys), Lenkijos (662 asmenys), Vokietijos (469 asmenys), Jungtinės Karalystės (440 asmenų), Prancūzijos (427 asmenys), Baltarusijos (369 asmenys), Ispanijos (299 asmenys), Airijos (246 asmenys), JAV (234 asmenys). Tikėtina, kad dalį šių asmenų sudarė artimuosius lankantys iš užsienio grįžę emigrantai. Tyrimo rezultatai gali būti naudojami užsienio turistų patirties Lietuvoje gerinimui, investicijų poreikio į turizmo paslaugas, produktus bei infrastruktūrą vertinimui.

3. RADVILIŠKIO RAJONO SOCIALINĖ IR EKONOMINĖ ANALIZĖ

3.1. GEOGRAFINĖ PADĖTIS

Radviliškio rajonas išsidėstęs šiaurės vidurio Lietuvoje, Šiaulių apskrityje. Šiaurėje ribojasi su Šiaulių miestu, Šiaulių ir Pakruojo rajonais, rytuose – su Panevėžio rajonu, pietuose – su Kėdainių ir Raseinių rajonais, vakaruose – su Kelmės rajonu. Pagal Lietuvos fizinį ir geografinį suskirstymą didžioji Radviliškio rajono dalis yra Rytų Žemaičių plynaukštėje, o rytuose paviršius leidžiasi į Nevėžio ir Mūšos–Nemunėlio žemumas. Dėl puikios geografinės padėties yra lengvai pasiekiami dideli Lietuvos ir kitų Baltijos šalių miestai: 190 km iki Vilniaus, 126 km iki Kauno, 190 km iki Klaipėdos, 22 km iki Šiaulių, 58 km iki Panevėžio, 150 km iki Rygos.

Radviliškio miestas – svarbus geležinkelio mazgas, kuris yra vienas stambiausių ir seniausių Lietuvoje. Geležinkeliai eina į Vilnių, Kauną, Klaipėdą, Šiaulius, Mažeikius, Panevėžį, Kėdainius, Plungę, Telšius, Jonavą ir kt. Per Radviliškio rajono savivaldybės teritoriją eina Panevėžio–Šiaulių automobilių magistralė, Raseinių–Radviliškio, Šeduvos–Kėdainių, Radviliškio–Pakruojo plentai. Savivaldybės centre veikia dideli lokomotyvų ir vagonų depai.

Radviliškio rajono kelių infrastruktūra yra pakankamai gerai išplėtotą, prie daugelio lankytinų objektų galima privažuoti.

²¹ Mobiliųjų duomenų tyrimas. Keliauk Lietuvoje, 2022. Prieiga per internetą: <https://www.lithuania.travel/lt/news/mobiliuju-duomeny-tyrimas-1>.

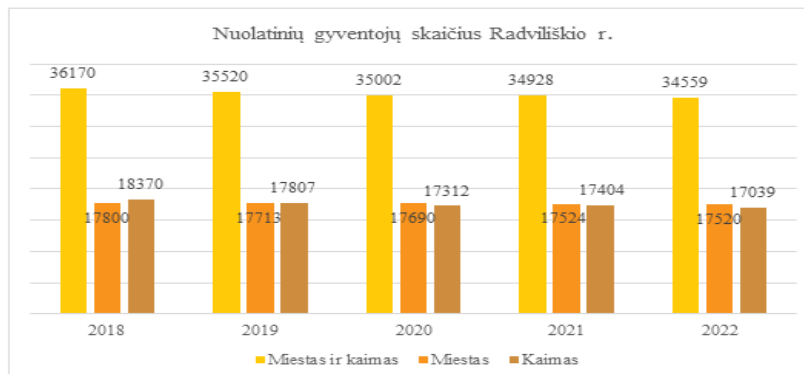
1 pav. Radviliškio rajonas ir Radviliškio rajono administracinis suskirstymas

3.2. ADMINISTRACINIS SUSKIRSTYMAS

Radviliškio rajono savivaldybė – administracinis teritorinis vienetas, priklausantis Šiaulių apskrčiai. Radviliškio rajonas suskirstytas į 12 seniūnijų: Aukštelkų, Baisogalos, Grinkiškio, Pakalniškių, Radviliškio, Radviliškio miesto, Sidabravo, Skėmių, Šaukoto, Šeduvos, Šiaulėnų ir Tyrulių. Iš seniūnijų aptarnaujamų teritorijų gyvenamųjų vietovių ar jų dalių yra sudarytos 45 seniūnaitijos. Radviliškio rajone yra 2 miestai – Radviliškis ir Šeduva, 10 miestelių – Baisogala, Grinkiškis, Palonai, Pašušvys, Pociūnėliai, Sidabras, Šaukotas, Šiaulėnai, Tyruliai, Vadaktai – ir 420 kaimų. Radviliškio rajono teritorijos plotas – 1 635 km².

3.3. GYVENTOJAI

Radviliškio rajono savivaldybė pagal gyventojų skaičių yra trečia Šiaulių apskrityje. Radviliškio rajone 2022 m. pradžioje gyveno 34 559 asmenys (žr. 2 pav.). Palyginti su 2018 m., gyventojų sumažėjo 4,5 proc. (2018 m. iš viso buvo 36 170 gyventojų). Neigiamas gyventojų pokytis yra didesnis nei visos Lietuvos rodiklis – šalyje minimu periodu gyventojų sumažėjo 0,1 proc., o Šiaulių apskrityje padidėjo 1,7 proc. Rajone gyvena daugiau moterų (59,2 proc.) nei vyrų (41,1 proc.), o gyventojų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę yra gerokai tolygesnis – 2022 m. mieste gyveno 49,2 proc. rajono gyventojų. 2018–2022 m. laikotarpiu kaimiškose vietovėse gyventojų skaičius sumažėjo 7,2 proc., mieste – 1,6 proc.

2 pav. Radviliškio rajono nuolatinių gyventojų skaičius pagal gyvenamąją vietą 2018–2022 m. laikotarpiu

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra.

Didžiausia Radviliškio rajono gyventojų dalis – darbingo amžiaus asmenys, kurie sudaro 60 proc. gyventojų. Pensinio amžiaus asmenų – 24,1 proc., vaikų ir jaunuolių iki 15 m. amžiaus – 15,9 proc. (žr. 3 pav.). Lyginamu periodu labiausiai sumažėjo jaunimo iki 15 m. (–13,9 proc.), pensinio amžiaus gyventojų sumažėjo 8 proc., o darbingo amžiaus asmenų – 0,5 proc.

Radviliškio rajone pastebimos gyventojų senėjimo tendencijos, būdingos visai Lietuvai. 2022 m. pradžioje medianinis gyventojų amžius Radviliškio rajone siekė 47 m. ir buvo 3 metais didesnis nei šalies (44 m.). Per penkerius metus Lietuvos medianinis gyventojų amžius padidėjo 2,3 proc., tačiau Radviliškio rajone pokyčio nestebima. Radviliškio rajone demografinės senatvės koeficientas 2022 m. siekė 160 (t. y. šimtui vaikų iki 14 m. amžiaus teko 160 pensinio amžiaus gyventojų) ir buvo aukštesnis nei Lietuvoje (134). Palyginti su 2018 m., Radviliškio rajone demografinės senatvės koeficientas augo daugiau nei šalyje – 11,9 proc., o štai Lietuvoje nustatytas 2,3 proc. augimas. Radviliškio rajone natūralios gyventojų kaitos rodiklis 2022 m. siekė –411. Palyginti su 2018 m., galima teigti, kad stiprėja neigiamos gyventojų kaitos tendencijos (žr. 1 lentelę).

Natūrali gyventojų kaita						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
Lietuvos Respublika	–11 425	–10 888	–18 403	–24 416	–20 816	82,2
Šiaulių apskritis	–1 777	–1 458	–2 356	–3 018	–2 634	48,2
Radviliškio r. sav.	–309	–243	–407	–486	–411	33,0

1 lentelė. Natūrali gyventojų kaita Lietuvos Respublikoje, Šiaulių apskrityje ir Radviliškio rajono savivaldybėje

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra.

Į Radviliškio rajoną atvyko ir imigravo 1 728 gyventojai. Per penkerius metus skaičiuojamas 21,3 proc. teigiamas pokytis, tačiau šis pokytis yra gerokai mažesnis nei šalies (70,6 proc.) ir Šiaulių apskrities (47,2 proc.). Išvykusiųjų ir emigravusiųjų 2022 m. fiksuota 1 463 – tai 17,1 proc. mažiau nei 2018 m. Šis neigiamas pokytis stipriai lenkia šalies ir apskrities rodiklį, kur minimais metais skaičiuojama atitinkamai 1,1 ir –9,3 proc. mažiau išvykusiųjų ir emigravusiųjų. Neto migracijos rodiklis Radviliškio rajone 2022 m. siekė 265, nuo 2018 m. augo 177,7 proc. Svarbu atkreipti dėmesį, kad šis augimas reikšmingai atsilieka nuo šalyje stebimų tendencijų – Lietuvoje skaičiuojamas 2 290,1 proc. teigiamas neto migracijos pokytis (žr. 2 lentelę).

Neto migracija						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
Lietuvos Respublika	–3 292	10 794	19 993	19 653	72 097	2 290,1
Šiaulių apskritis	–1 203	423	840	1 943	5 306	541,1
Radviliškio r. sav.	–341	–275	–19	117	265	177,7

2 lentelė. Neto migracija Lietuvos Respublikoje, Šiaulių apskrityje ir Radviliškio rajono savivaldybėje

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra.

3.4. GAMTINĖ APLINKA

Radviliškio rajono savivaldybėje yra saugomų teritorijų, kurios svarbios aplinkos ir kraštovaizdžio išsaugojimui: 2 paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST), 6 buveinių apsaugai svarbios teritorijos (BAST).

Radviliškio rajono savivaldybėje nėra gausu vandens telkinių – jie užima tik 1,9 proc. savivaldybės teritorijos. Per Radviliškio rajono savivaldybę eina Mūšos ir Nevėžio vandenskyra, prasideda Daugyvenė ir jos intakas Ežerėlė, Nevėžio intakai Kiršinas, Liaudė, Dotnuvėlė, Šušvė. Radviliškio rajone telkšo 9 ežerai, iš jų didžiausias – Arimaičių (plotas 289,6 ha), ir 11 tvenkinių.

Pagal teritorijos miškingumą Radviliškio rajono savivaldybė (24,4 proc.) nesiekia šalies (33,0 proc.) ir apskrities (26,7 proc.) rodiklių. Radviliškio rajono savivaldybėje yra 9 girininkijos, kuriose yra 9 valstybiniai draustiniai. Valstybinės reikšmės miškuose yra 7 valstybės saugomi gamtos paveldo objektai (1 geologinis ir 6 botaniniai) ir 71 į Lietuvos raudonąją knygą įtrauktas objektas (33 paukščių lizdavietės, 2 paukščių perimvietės, 36 augalų augavietės).

Saugomuose objektuose ir teritorijose draudžiama arba ribojama veikla, galinti daryti neigiamą poveikį saugomoms augalų ir gyvūnų rūšims, pasitelkiamos papildomos apsauginės priemonės (kertinių miško buveinių papildoma inventorizacija, mokymai apie miško bioįvairovę, įrengiamos tupėjimo vietos plėšriesiems paukščiams ir pelėdoms ir kt.).

3.5. EKONOMINĖ APLINKA

Radviliškio rajone veikia medienos, baldų, žemės ūkio mašinų, metalo dirbinių, drabužių gamybos, maisto pramonės įmonės. Svarbiausios naudingosios iškasenos – durpės, smėlis ir žvyras.

Radviliškio rajono savivaldybėje ariamoji žemė sudaro 94,4 proc. žemės ūkio naudmenų ir pagal šį rodiklį viršija apskrities ir šalies rodiklius, o žemės našumo balas vidutiniškai siekia 45,7, todėl rajone yra itin palankios sąlygos verstis žemės ūkiu.

Pagrindinės rajone vystomos žemės ūkio veiklos rūšys: galvijų, kiaulių, avių, grūdinių kultūrų, cukrinių runkelių auginimas, mėsos ir pieno gamyba. Ūkininkai imasi ir netradicinių žemės ūkio šakų: veisia kalakutus, užsiima žirgų auginimu, augina serbentus, braškes, laiko bites²². Radviliškio rajone plėtojamas žemės ūkis turi gerą potencialą agroturizmo plėtrai.

Žmogiškieji ištekliai. Valstybės ekonominė ir socialinė raida yra glaudžiai susijusi su investicijomis į žmogiškąjį kapitalą – kvalifikuota darbo jėga užtikrina verslo plėtros galimybes ir darbo produktyvumą, o aukštesnį išsilavinimą turintys žmonės turi daugiau darbo galimybių ir gauna didesnes pajamas. Išsilavinę ir kvalifikuoti darbuotojai – viena pagrindinių turizmo sektoriaus plėtros sąlygų.

2021 m. gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, 18,7 proc. Radviliškio rajono vyresnių nei 20 m. gyventojų turėjo aukštąjį ir 19,6 proc. gyventojų – aukštesnįjį (įskaitant specialųjį vidurinį) išsilavinimą. Radviliškio rajone aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų dalis mažesnė nei Šiaulių apskrityje (23,3 proc.) ir šalyje (30,2 proc.). Palyginti su 2011 m. gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, 2021 m. aukštąjį išsilavinimą turinčiųjų gyventojų skaičius padidėjo 33,6 proc., o turinčiųjų aukštesnįjį išsilavinimą sumažėjo 10,1 proc. (žr. 3 lentelę).

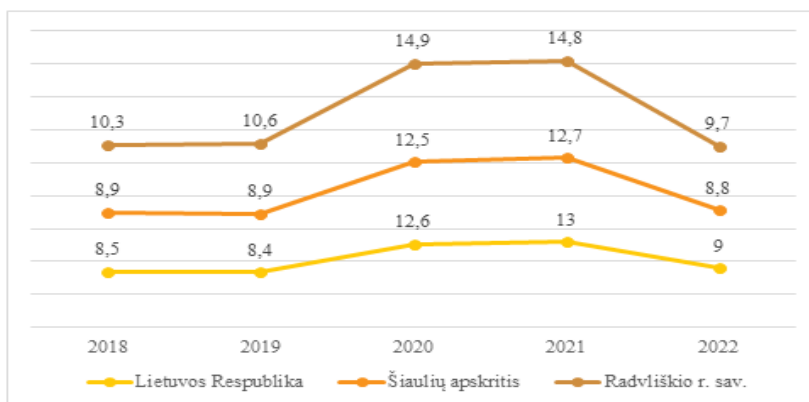
²² Radviliškio rajono savivaldybės interneto svetainė. Prieiga per internetą: <https://www.radviliskis.lt/savivalda-istorija/>.

Gyventojų (20 m. ir daugiau), turinčių aukštąjį, aukštesnįjį (specialųjį) išsilavinimą, dalis						
	2011		2021		Pokytis, proc.	
	Aukštasis	Aukštesnysis (įskaitant specialųjį vidurinį)	Aukštasis	Aukštesnysis (įskaitant specialųjį vidurinį)	Aukštasis	Aukštesnysis (įskaitant specialųjį vidurinį)
Lietuvos Respublika	24,6	19,6	30,2	17,6	23,0	–10,1
Šiaulių apskritis	18,4	19,4	23,3	18,1	27,0	–6,3
Radviliškio r. sav.	14,0	20,7	18,7	19,6	33,6	–5,4

3 lentelė. Aukštąjį ir aukštesnįjį (specialųjį) išsilavinimą turinčių gyventojų dalis (proc.)

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra.

Bedarbystė. Radviliškio rajone 2018–2022 m. laikotarpiu bedarbių dalis sumažėjo 0,6 proc., tačiau vis dar yra didesnė nei Šiaulių apskrityje ir šalyje (žr. 3 pav.). COVID-19 pandemijos laikotarpiu Radviliškio rajone, kaip ir visoje šalyje, bedarbių skaičius išaugo, tačiau ne taip stipriai, kaip Šiaulių apskrityje ir Lietuvoje, taigi galima daryti prielaidą, kad rajono ekonomikos atsparumas išorės poveikiams yra pakankamai geras.

3 pav. Vidutinis metinis bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus asmenų grupės Lietuvos Respublikoje, Šiaulių apskrityje ir Radviliškio rajono savivaldybėje

Šaltinis: Užimtumo tarnyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Įregistruotų ūkio subjektų skaičius – tai vienas iš bendrą ekonominę situaciją nusakančių rodiklių. Radviliškio rajone registruotų ūkio subjektų skaičius 2018–2022 m. laikotarpiu padidėjo 8,3 proc. Augimas šiek tiek lenkė Šiaulių apskrities (7,6 proc.), tačiau atsiliko nuo Lietuvos (13,4 proc.) rodiklių (žr. 4 lentelę).

Iš Valstybės duomenų agentūros pateiktų duomenų apie įregistruotus ūkio subjektus pagal tiesiogiai su turizmu susijusias vykdomas veiklas galima išskirti dvi įmonių grupes – įmonės, teikiančios apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas, ir įmonės, užsiimančios menine, pramogine ir poilsio organizavimo veikla. Radviliškio rajone apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų ūkio subjektų skaičius 2018–2022 m. laikotarpiu sumažėjo 7,5 proc., o štai Lietuvoje tokio pobūdžio įmonių skaičius išaugo 12,6 proc., Šiaulių apskrityje – 11,4 proc. Galima pasidžiaugti, kad minėtu laikotarpiu Radviliškio rajone meninę, pramoginę ir poilsio organizavimo veiklą vykdančių įmonių skaičius padidėjo 15,4 proc. ir viršijo Lietuvos (11,9 proc.) bei Šiaulių apskrities (4,4 proc.) rodiklius.

Įregistruoti ūkio subjektai metų pradžioje							
		2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
Iš viso registruoti ūkio subjektai	Lietuvos Respublika	225 667	237 295	240 719	250 519	255 872	13,4
	Šiaulių apskritis	14 577	14 756	15 061	15 570	15 686	7,6
	Radviliškio r. sav.	1 427	1 435	1 464	1 511	1 546	8,3
Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla	Lietuvos Respublika	6 974	7 101	7 275	7 524	7 850	12,6
	Šiaulių apskritis	387	387	398	410	431	11,4
	Radviliškio r. sav.	53	50	51	48	49	-7,5
Meninė, pramoginė, poilsio organizavimo veikla	Lietuvos Respublika	7 563	7 685	7 789	7 990	8 466	11,9
	Šiaulių apskritis	610	619	625	637	637	4,4
	Radviliškio r. sav.	65	67	68	70	75	15,4

4 lentelė. Įregistruoti ūkio subjektai 2022 metų pradžioje Lietuvos Respublikoje, Šiaulių apskrityje ir Radviliškio rajono savivaldybėje.

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra.

Nefinansinių įmonių apyvarta. Turizmas tiesiogiai generuoja pajamas per kelionių organizavimo, informavimo, apgyvendinimo, keleivių vežimo, transporto priemonių nuomos bei kitas paslaugas. Žvelgiant į bendrą nefinansinių įmonių apyvartą 2017–2021 m. laikotarpiu (naujesni duomenys nepateikiami), matomas ženklus augimas (žr. 5 lentelę). Šiam augimui gali turėti įtakos infliacija, todėl vertingiau pasižiūrėti, kokia yra su turizmu susijusių įmonių (apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų bei kūrybinė, meninė ir pramogų organizavimo veikla) apyvarta. 2021 m. su turizmu susijusios įmonės Radviliškio rajone sugeneravo 7 proc. bendros nefinansinių įmonių apyvartos. Nors minėtosios įmonės neapima visų pajamas iš turizmo generuojančių įmonių, tačiau vis tiek galima pastebėti tendenciją, kad Radviliškio rajone turizmas išlieka svarbia Radviliškio rajono ekonomikos dalimi.

Nefinansinių įmonių apyvarta pagal ekonominės veiklos rūšį ir veiklos vykdymo vietą (tūkst.)							
		2017	2018	2019	2020	2021	Pokytis, proc.
Radviliškio rajono savivaldybė	Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla	4 315	4 727	5 627	3 864	4 836	12,1
	Kūrybinė, meninė ir pramogų organizavimo veikla	89	137	166	159	174	95,5
	Iš viso pagal ekonomines veiklos rūšis	432 660	463 840	519 227	556 658	694 489	60,5

5 lentelė. Įmonių apyvarta pagal ekonomines veiklos rūšis

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra.

4. TURIZMO SEKTORIAUS BŪKLĖS ANALIZĖ

4.1. ISTORIJA IR IŠSKIRTINUMAS

Radviliškio rajonui būdinga žemdirbių kultūra, senųjų miestelių ir dvarų kultūros paveldas, etnokultūros tradicijos, litvakų kultūros pėdsakai. Paveldo ištakos rajone mena LDK didikų Radvilų laikus²³. Pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose Radviliškis buvo paminėtas 1567 m. Manoma, kad miesto pavadinimas kilo iš bajorų Radvilų giminės, kuri Radviliškį valdė su pertraukomis beveik 100 metų nuo 1546 iki 1764 m., vardo²⁴.

Miestui pradžią davė XV a. antroje pusėje arba pabaigoje į pietryčius nuo dabartinio Radviliškio įsikūrusi Kiežių kaimavietė. 1529–1567 m. Radviliškis minimas neprivilegiuotųjų miestų sąraše. Nuo XVI a. minimas įsikūręs dvaras ir šalia jo buvusi gyvenvietė. 1579 m. Radviliškyje pastatyta katalikų bažnyčia, prie jos – papilinė mokykla, taip pat pastatyta evangelikų reformatų bažnyčia. Per visą savo gyvavimo laikotarpį miestą 8 kartus nusiaubė gaisrai.

XIX–XX a. istorijos sandūroje Radviliškis tapo svarbiu strateginiu Lietuvos ir Baltijos šalių transporto mazgu. 1871 m. pro Radviliškį nutiesta Liepojos–Romnų geležinkelio linija, 1873 m. – jos atšaka į Daugpilį, pastatyta mūrinė stotis ir geležinkelio remonto dirbtuvės. Atsiradus geležinkeliui, miestelis ėmė sparčiai plėstis, jame gyveno nemažai žydų tautybės žmonių, kūrėsi prekybos vietos. 1916 m. per Pirmąjį pasaulinį karą atidaryta Radviliškio–Lauksargių geležinkelio linija. 1919 m. lapkričio 21 d. Lietuvos kariuomenė per Radviliškio kautynes iš Radviliškio išstūmė bermontininkus. 1920 m. miestelyje gyvenę žemdirbiai pradėjo skirstytis į vienkiemius, 1922–1923 m. dvaras buvo išparceliuotas. Miesto teisės Radviliškiui suteiktos 1924 m. Antrojo pasaulinio karo metu. Nacių okupacinės valdžios įsakymu, kaip ir kitur Lietuvoje, vykdytas žydų tautybės asmenų genocidas, paženklinęs ir Radviliškio rajono istoriją. Sovietinės okupacijos metais Radviliškis tapo rajono centru, kuriame veikė žemės ūkio mašinų, mechanizacijos priemonių, sviesto gamyklos, raštinės reikmenų įmonė, trikotažo fabriko cechasis, lokomotyvų ir vagonų depai, duonos kombinatas²⁵.

Radviliškio miesto simbolis – geležinkelis ir nuo anglimi kūrenamų garvežių dūmų pajuodę žvirbliai. Dauguma keleivių ir krovinių pervežimo maršrutų veda per Radviliškį, todėl Radviliškis kartais pavadinamas šalies geležinkelio sostine. Radviliškio herbe pavaizduotas kylantis ir šviesą skleidžiantis žirgas – susisiektimo, judėjimo, miesto vystymosi ir klestėjimo simbolis²⁶.

4.2. POILSIS GAMTOJE

Rekreacinius išteklius Radviliškio rajono savivaldybėje sudaro ežerai, upės, tvenkiniai, parkai, miškai. Rajone telkšo 9 ežerai, yra 22 upės, 6 tvenkiniai bei 6 parkai ir skverai. Žymiausi vandens telkiniai – Arimaičių ežeras ir Luknės upė. Radviliškio rajone yra 4 valstybės saugomos teritorijos: Daugyvenės kraštovaizdžio draustinis, Praviršulio tyrelio botaninis zoologinis draustinis, Sulinkių valstybinis ornitologinis draustinis ir Tyrulių valstybinis botaninis-zoologinis draustinis.

Radviliškio rajone įrengtos šios poilsio gamtoje zonos:

Arimaičių poilsio zona (2,0 ha). Dalis Arimaičių ežero pakrantės (prie senų liepų) yra sutvarkyta ir pritaikyta žvejybai.

Aukštelkų tvenkinys ir poilsio zona (2,552 ha). Aukštelkų kaimo centre esančiame parke prie tvenkinio įrengta poilsio zona – išvalytos vandens telkinio pakrantės, įrengtas maudynėms pritaikytas smėlio paplūdimys. Taip pat pastatyta estrada, pavėsinė, suoliukai, įrengta vaikų žaidimų aikštelė.

²³ VVG „Radviliškio lyderis“ teritorijos vietos plėtros strategija 2016–2023 m.

²⁴ Apie Radviliškio rajoną. Prieiga per internetą: <https://www.radviliskis.lt/Turizmas280278330>.

²⁵ Visuotinė lietuvių enciklopedija. Radviliškis. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/radviliskis/>.

²⁶ Apie Radviliškio rajoną. Prieiga per internetą: <https://www.radviliskis.lt/Turizmas280278330>.

Baisogalos II tvenkinio paplūdimys. Infrastruktūros būklė patenkinama. Privažiavimas kieto pagrindo (skaldos) keliu, atvesta elektra. Įrengta persirengimo kabina, suoliukai, šiukšliadėžės, pavėsinė, laužavietė, tinklinio aikštelė, biotualetas. Veikia vandenlenčių parkas (Baisogalos bendruomenės nuosavybė).

Gomertos ežeras. Šaukoto seniūnijoje esančio ežero infrastruktūros būklė yra gera.

Grinkiškio seniūnijos ežerai ir tvenkiniai. Seniūnijoje esančių ežerų ir tvenkinių, paplūdimių infrastruktūros būklė ir pritaikymas žmonių poreikiams yra labai minimalus (persirengimo kabinos, suoliukai, šiukšlių dėžės, gelbėjimosi ratai).

Gulbių tvenkinys. Įrengta stovyklavietė „Tamsta poilsis“.

Eibariškių parkas. Sutvarkyta ir laisvalaikiui pritaikyta 30 ha siekianti erdvė, kurioje įkurti pasivaikščiojimo, dviračių takai, žaliasis labirintas, amfiteatras, pažintinis takas per pelkę, ant dirbtinės kalvos – apžvalgos bokštas, skirtas stebėti paukščius, apžvelgti visą parko erdvę.

Kaulinių priešgaisrinis tvenkinys ir poilsio zona (4,181 ha). Tvenkinys sutvarkytas ir pritaikytas maudymuisi bei žvejybai. Dalyje pakrantės yra smėlio paplūdimys.

Naujasodžio tvenkinys. Infrastruktūros nėra arba ji tik minimali.

Prastavonių maudykla. Maudykloje įrengtos persirengimo kabinos, suoliukai, laužavietės ir pan., jų būklė yra patenkinama, 2024 m. planuojama juos atnaujinti.

Radviliškio tvenkinys. Radviliškio seniūnijoje yra Kutiškių kaimo Bandymų tvenkinys arba kitaip – Radviliškio tvenkinys. Privažiavimas žvyrkeliu, neišplėtotą infrastruktūrą (įrengta tik persirengimo kabina ir lauko tualetas).

Raudondvario tvenkinys. Tvenkinys yra Daugyvenės kraštovaizdžio draustinyje, 2 km į rytus nuo Šeduvos, sudarytas užtvėnkus Daugyvenės upę. Krantai vietomis aukštoki. Aplink tvenkinį įsikūrusi Raudondvario gyvenvietė ir Radiškių kaimas.

Sidabravo tvenkinys. Privažiavimas žvyrkeliu, infrastruktūros nėra arba ji tik minimali.

Šeduvos miesto seniūnijos Arimaičių ežeras. 2014–2016 m. įgyvendintas projektas, kurio metu išvalyta dalis ežero ir sutvarkyta pakrantė, įrengti takai, poilsiavietės (namukai-pavėsinės), suoliukai, krepšinio ir paplūdimio tinklinio aikštelės, vaikų žaidimo aikštelė, paplūdimys, pontoninis tiltas ir pan. Infrastruktūros būklė yra gera, 2024 m. planuojama kai kuriuos įrenginius atnaujinti ir papildyti naujais.

Šaukoto tvenkinys. Tvenkinio infrastruktūra patenkinama.

Vaitiekūnų tvenkinys. Sudarytas patvenkus Šušvės upę, šiaurinis tvenkinio galas užpelkėjęs. Krantai aukštoki, kai kur statūs, daugiausia apaugę siauru medžių ir krūmų ruožu. Aplink tvenkinį daugiausia plyti dirbami laukai, vietomis auga sodai. Vakarinėje pakrantėje stūkso Vaitiekūnų piliakalnis.

Žemojo Šaukoto dvaro parko teritorija su tvenkiniu. Parko infrastruktūra yra patenkinama.

4.3. LANKYTINOS VIETOS

Turistinius objektus ir lankytinas vietas sudaro architektūros, archeologijos ir urbanistikos paminklai (dvarai, miestai), gamtinio turizmo objektai, maldos namai, muziejai, paminklai, žymių žmonių įamžinimo vietos ir kiti objektai. Radviliškio rajono savivaldybėje dominuoja architektūriniai objektai, paminklai, maldos namai. Mažesnę lankytinų objektų dalį sudaro gamtos paminklai, žymių žmonių įamžinimo vietos.

Kultūros paveldas yra valstybei strategiškai svarbus istorijos raidoje visuomenės tęstinai kuriamas išteklius, kuris atspindi istorinę ir kultūrinę šalies raidą, vaidina svarbų vaidmenį išsaugant ir puoselėjant tautinį tapatumą²⁷. 2022 m. Radviliškio rajone registruoti 435 paveldo objektai, iš kurių 423 – nekilnojamojo paveldo objektai, 12 gamtos paveldo objektų. Pagal statusą Radviliškio rajone yra 267 valstybės saugomi nekilnojamojo turto objektai, 208 registriniai objektai ir 21 paminklas.

²⁷ Kultūros paveldo registras. Prieiga per internetą: <https://kvr.kpd.lt/#/news-stats>.

Radviliškio rajono savivaldybėje yra rajono, regiono ir nacionaliniu mastu reikšmingų kultūros paveldo objektų: 53 memorialiniai, 25 inžineriniai, 28 dailės, 2 urbanistiniai, 163 architektūriniai, 10 sakralinių, 4 mitologiniai, 48 istoriniai, 14 etnokultūriniai, 25 archeologiniai, 18 kraštovaizdžio, 20 želdynų objektų.

BAŽNYČIOS

Baisogalos Švč. Trejybės bažnyčia. Karalius Žygimantas Augustas 1539 m. paskelbė dokumentą apie Baisogalos parapijos steigimą ir bažnyčiai dovanavo 50 valakų žemės. Iš pradžių Baisogaloje stovėjo medinė koplyčia, vėliau – kryžiaus plano bažnyčia, kuri sudegė. Baisogalos dvaro sodybos savininkas Vladas Komaras 1877 m. gavo leidimą iš Rusijos vidaus reikalų ministro statyti naują mūrinę bažnyčią. Neoromaninio, neogotikos, neorenesanso architektūros bruožų turinti vienabokštė bažnyčia pastatyta 1882 m. Šventorius apjuostas aukšta akmenų ir plytų mūro tvora.

Dambavos Dievo Apvaizdos bažnyčia. Pirmąją bažnyčią Dambavoje 1804 m. pastatė dvarininkai Goštautai. 1822 m. ji sudegė, o 1825 m. pastatyta dabartinė. Tai yra tvirtas, skaldyto akmens mūro pastatas su dviem nedideliais bokšteliais. Zakristija sutvirtinta betoniniais kontraforsais.

Grinkiškio Šv. Mergelės Marijos apsilankymo bažnyčia. 1866 m. architektas Dmitrijevas parengė projektą, statybos pradėtos 1884 m. Statyboms vadovavo šveicaras Lemanas. Nuo 1804 m. prie bažnyčios veikė parapiinė mokykla. Grinkiškio vikaras Vincentas Moisiejus 1863 m. išėjo į sukilimą ir dingo be žinios. Bažnyčia 1944 m. sudegė, sugriuvo bokštų viršūnės. Klebono Mykolo Gobio rūpesčiu 1947 m. bažnyčia buvo atstatyta. Bažnyčios šventoriuje yra palaidoti buvę šios parapijos valdytojai, kunigai ir žymesni parapijiečiai.

Kurų Šv. Antano Paduviečio bažnyčia. Apie 1765 m. Kuruose pastatyta koplyčia, 1803 m. ji buvo atnaujinta. Radviliškio klebono iniciatyva 1857 m. pastatyta dabartinė koplyčia, kuri vėliau pradėta vadinti bažnyčia. Bažnyčia – liaudies architektūros formų, su šoninėmis zakristijomis, trisiene apside ir bokšteliais.

Palonų Dievo Apvaizdos bažnyčia. Palonų koplyčia minima nuo 1782 m. 1788 m. bažnyčiai dovanoti 25 margai žemės. Joje kunigavo Liudas Adomauskas, kuris čia su kitais suorganizavo bolševikų tarybas ir 1921 m. atsisakė kunigystės. 1927 m. paskirtas kunigas Mykolas Ruseckas pats suprojektavo bažnyčią ir kleboniją.

Pašušvio Visų Šventųjų bažnyčia. Tai 1553 m. LDK maršalkos, Veliuonos seniūno, Pašušvio dvaro savininko Mikalojaus Šimkevičiaus lėšomis pastatyta mūrinė bažnyčia, dabartinės bažnyčios pietinė, vad. Švč. Jėzaus Širdies, koplyčia. Klebono Dionizo Straševičiaus, parapijos lėšomis bei dvarininko Burbos dotacija 1793–1798 m. bažnyčia perstatyta prie senosios pristatant naują navą, zakristiją ir dar vieną, šiaurinę, koplyčią. Bažnyčia turi liaudiškai traktuotų renesanso ir klasicizmo bruožų, lotyniško kryžiaus plano, su trisiene apside ir bokšteliais navos ir transeptų sankryžoje.

Pociūnėlių Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia. 1782 m. pastatyta koplyčia, 1805 m. perstatyta į bažnyčią. Bažnyčia medinė, liaudies architektūros formų, stačiakampio plano, su vienu bokšteliais, barokinio stiliaus.

Radviliškio Šv. Mergelės Marijos gimimo bažnyčia ir medinė varpinė. Per Antrąjį pasaulinį karą bažnyčia sudegė. 1945 m. bažnyčia įrengta mūriniame, vokiečių belaisvių statytame pastate. 1991 m. rekonstruota. 2014 m. į rekonstruotą bažnyčios bokštą įkelti trys iš vario, alavo ir bronzos lydinio išlieti varpai. 1878 m. statyta varpinė – unikalus Radviliškio miesto architektūros paminklas, dekoruotas savitais liaudies meno puošybos elementais. Du kartus degusi ir abu kartus tikinčiųjų pastangomis bei aukomis atstatyta medinė penkių aukštų varpinė stiebiasi aukščiau nei čia pat esančios bažnyčios stogas. Šalia jos dėmesį atkreipia kompozicija „Skausmo ir kančios kelias“, skirta Lietuvos kankiniams, tremtiniais, politiniams kaliniais, žuvusiems tremtyje (autoriai – V. Vaicekuskas, A. Dovydaitis ir E. Gaubas).

Rokonių Šv. Kazimiero bažnyčia. Raudonų plytų mūro, stačiakampio plano bažnyčia pastatyta 2019 m. Bažnyčia iškilo už privačias lėšas, jos fundatorius – ūkininkas ir kaimo lyderis Kazimieras Masilionis. Šventoriaus kampe stovi mūrinė varpinė, kurioje pakabintas lenkų firmos 2017 m. nulietas varpas su fundatoriaus vardu ir Vyčiu.

Sidabravo Šv. Trejybės bažnyčia. Rokonių dvaro savininkas Matas Tracevskis 1829 m. prie Miškių kaimo pastatė mūrinę bažnyčią. Bažnyčia neoklasicistinė, kryžminio plano. Šventoriuje stovi mūrinė varpinė, yra mūrinės Kryžiaus kelio stočių koplytėlės. Šventoriaus tvora – akmenų mūro.

Šaukoto Šv. Trejybės bažnyčia. Bažnyčią savo lėšomis 1767 m. pradėjo statyti Kalnuotojo Šaukoto dvaro savininkas Simonas P. Herubavičius. Bažnyčios statyba pabaigta 1795 m. Bažnyčia medinė, liaudies architektūros formų, stačiakampio plano, su zakristija prie šono ir penkiasiene apside.

Šeduvos Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia. Seniausias Šeduvos kultūros paveldo objektas ir vienas vertingiausių Lietuvos sakralinės architektūros kūrinių. Dvibokštė renesansinė, baroko stiliaus bruožų turinti bažnyčia pastatyta XVII a. viduryje. Bažnyčia yra viena iš aštuoniolikos rajone esančių bažnyčių ir viena iš penkių, įtrauktų į Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Kultūros vertybių sąrašą.

Šiaulėnų Šv. Onos bažnyčia. Pastatyta 1857 m. pagal žymaus architekto Fulgento Rimgailos projektą. Turi romaninės ir gotikinės architektūros bruožų, stačiakampio plano, dvibokštė. Vidus 3 navų, skliautuotas. Šventorių juosia metalinė ažūrinė tvora.

Vadaktų Šv. Agotos bažnyčia. Klasicizmo bruožų bažnyčia pastatyta 1883 m., stačiakampio plano su vienu fasado bokštu, vienanavė. Nuo 2016 m. bažnyčios sieną puošia atminimo lenta, skirta garsaus lenkų rašytojo, Nobelio literatūros premijos laureato Henryko Sienkiewicziaus 100-osioms mirties metinėms. Būtent čia rašytojas gyveno ir kūrė.

DVARAI

Radviliškio rajono dvarų sąvade yra įrašytos 23 buvusių dvarų sodybos, kurios yra kultūros paveldo vertybės, ir 17 buvusių dvarų sodybų, kurios yra išbrauktos iš kultūros paveldo vertybių registro. Dvarų sodybos turi skirtingą istorinę, architektūrinę vertę ir skirtingą vizualinį liekamąjį vaizdą.

Amalijos buvusi dvaro sodyba. Išlikę dvaro sodybos fragmentai: ponų namas, tvartas, akmens mūro svirnas. **Baisogalos buvusi dvaro sodyba (toliau – Baisogalos dvaras).** XVIII–XX a. pastatyti Baisogalos dvaro rūmai yra vienas žymiausių Lietuvos architektūros paminklų. Nuo 1830 m. šie rūmai priklausė dvarininkų Komarų giminei. Iki šių dienų išlikę centriniai dvaro rūmai, arklidės, ratinė, virtuvė, sandėlis, dvaro malūnas, įspūdingas dvaro parkas su tvenkiniais. Baisogalos dvare įsikūręs Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Gyvulininkystės institutas, kuriame tyrinėjamos ir saugomos tradicinės Lietuvoje sukurtos naminių gyvulių veislės. Dvaro rūmuose rengiamos konferencijos, poezijos šventės, parodos, koncertai. Baisogalos dvare vyksta Pažaislio ir Tytuvėnų muzikos festivalių koncertai, rengiami folkloro ansamblių sambūriai. Baisogalos dvaro rūmų ir malūno restauravimą pastarąjį dešimtmetį bendromis pastangomis finansavo Kultūros paveldo departamentas ir Gyvulininkystės institutas. Šiuo metu institutas tęsia dvaro išsaugojimo darbus ūkiniuose pastatuose.

Beinoravos dvaro sodyba (toliau – Beinoravos dvaras). Beinoravos dvare gyvenimas buvo kitoks – Dvaro sodyba pradėjo formuotis XVIII a. pabaigoje, kai šios žemės atiteko grafams Čapskiams. Tuo metu suformuotas parkas, pastatyti ūkiniai ir gyvenamieji pastatai. 1855 metais Čapskis dvarą su 86 baudžiauninkų šeimomis pardavė Mamertui Malinskiui. Kelios šios šeimos dvarą valdė iki pat nacionalizacijos 1940 metais. Dvaro sodybą sudaro mediniai rūmai su 3 ha parku, ledainė, oficina, svirnas, arklidė, 2 tvartai, kumetynas.[1] Romaninio stiliaus rūmai mediniai, dviejų aukštų su ornamentika, mediniais balkonais priekiniame ir galiniame fasade ir mūrytais kaminais. Beinoravos parkas yra vienas iš turtingiausių šalies parkų savo retų egzotinių medžių kolekcija. Čia auga apie 50 retų

medžių ir krūmų rūšių, tarp kurių – sibirinis kėnis, kedrinė pušis, Menzieso pocūgės, taškuotoji gudobelė, mandžiūriniai riešutmedžiai, vakarinės tujos, raudonlapis platanalapis klevas, karpytalapis karpotasis beržas, margalapė baltoji sedula. Šiuo metu parkas apleistas.

Birželių buvusi dvaro sodyba. Dvaras pastatytas prie Kiršno upelio. Išlikę dvaro sodybos fragmentai – medinis vienaaukštis ponų namas su drožiniais išpuoštu įėjimu, akmens mūro klojimas su mūro ornamentais dekoruotu fasadu, keli tvartai, kumetynas, malūno liekanos.

Dauboraičių palivarko I sodybos fragmentai.

Diktariškių buvusi dvaro sodyba (toliau – Diktariškių dvaras). Diktariškių dvaras ilgus amžius priklausė Šemetų giminei. 1863 m. už dalyvavimą sukilime Juozas Šemeta caro valdžios buvo ištremtas į Ufą, o jo dvaras – nusavintas. Išliko klasicistiniai dvaro rūmai, statyti XIX a. pr. Tai vienaaukštis mūrinis pastatas su dviaukšte centrine dalimi. Jo fasadą puošia 6 kolonų portikas, iš kiemo pusės centrinė dalis akcentuota 6 piliastrais ir trikampių frontonu. T. Šemeta rūmus pavertė kultūros židiniu. Čia 1811 m. grojo dvaro orkestras, vadovaujamas Juozapo Vaitkevičiaus, o 1822 m., manoma, veikė muzikos mokykla.

Gražionių buvusi dvaro sodyba. Dvaras įkurtas XIX a. viduryje, išlikę įvairūs pastatai, įskaitant medinius rūmus, puoštus bokšteliais ir drožiniais. 2011 m. dvaras ir parkas buvo smarkiai nuniokoti viesulo metu. Šiuo metu privatiems asmenims priklausantis dvaras yra gyvenamas.

Grinkiškio buvusi dvaro sodyba (toliau – Grinkiškio dvaras). Grinkiškio dvaras (anksčiau – Sarvų) minimas nuo XV a. Iki XX a. vidurio dvaras buvo Montvidų-Bialozorų giminės nuosavybė. 1940 m. dvarą nacionalizavus, jame 1944-1953 m. buvo įsikūręs NKVD Grinkiškio valsčiaus poskyris ir areštinė, Manoma, kad areštinės pastate nužudyta apie 80 partizaninės kovos dalyvių. Partizanų kūnai buvo užkasami prie dvaro pastatų, skandinami tvenkiniuose. Vėliau rasti partizanų palaikai palaidoti kalnelyje, vėliau pavadintame „Skausmo kalneliu“.

Išlikę parko želdinių, medžių alėja, tvenkinėliai, stūkso dvaro rūmų griuvėsiai, svirnas. Dvarvietės teritorijoje yra Lietuvos partizanų kapai, įkurtas Grinkiškio krašto išnykusių kaimų parkas: prie takų pastatyti masyvūs atminimo akmenys su kaimų pavadinimų lentelėmis.

Kurklių buvusi dvaro sodyba. Dvaras įkurtas XVIII a. viduryje, priklausė Jangaličevams, Mokuliačiams ir Grauziniams. Paskutiniai dvarro šeimininkai ištremti į Sibirą. Išlikęs gyvenamasis namas, tvartai, kumetynas ir vertingas dvaro malūnas su technologine įranga (girnėmis, pikliais, vailkais, garo ir kitais varikliais).

Maldžiūnų buvusi dvaro sodyba (toliau – Maldžiūnų dvaras). XIX a. dvaras priklausė baronams fon Ropams. Iki mūsų dienų yra išlikę jų pastatyti dviaukščiai mūriniai rūmai, ūkiniai dvaro pastatai – kumetynas, iš akmenų sumūrytas tvartas, medinis svirnas. Mišriojo stiliaus Maldžiūnų parkas, kaip ir pats dvaras, įkurtas XIX a. Parką puošia liepų alėja, rytinėje jo dalyje tyvuliuoja nemažas tvenkinys.

Pakiršinio dvaro sodyba (toliau – Pakiršinio dvaras). Kairiajame Kiršino krante išsidėstęs Pakiršinio kaimas. Nuo XVIII a. minimo Pakiršinio dvaro istorija susijusi su Kerbedžiais. Stanislovas Kerbedis 1789 m. įsigijo Pakiršinį, o jame pasistatė ir dvarą su ūkiniais pastatais. 1860 m. dvarą paveldėjo garsusis inžinierius ir tiltų konstruktorius Stanislovas Kerbedis (1810 - 1899). Po Pirmojo pasaulinio karo Kerbedžiai dvarą pardavė Radvilavičiams. 1923 m. Pakiršinio dvare buvo 1 ūkinis kiemas su 114 gyventojų. Po Antrojo pasaulinio karo dvare įsikūrė Melioracijos statybos valdyba. Dabar iš buvusio dvaro sodybos likę 10 pastatų ar jų fragmentų.

Palonų buvusi dvaro sodyba. Dvaras minimas nuo XVI a., tačiau apie jo istoriją žinoma nedaug. Ilgą laiką buvo išlikę dvaro sodybos fragmentai – medinis ponų namas, kumetynas, svirnas ir ledainė, tačiau 2010 m. dvaras pripažintas avarinės būklės ir nugriautas.

Pašakarnėlio buvusi dvaro sodyba (toliau – Pašakarnėlio dvaras). Pašakarnis dvarų sąrašuose minimas jau 1578 m. Pašakarnio palivarkas 1592 m. priklausė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės

maršalkai, Rietavo seniūnui M. Vnučkai. XX a. dvarui priklausė 180 ha žemės ir kitų naudmenų. Sovietmečiu dvaro rūmuose buvo įsikūrusi kolūkio kontora ir klubas, vėliau pastate apgyvendintos šeimos. Statinys buvo netinkamai prižiūrimas, todėl greitai pradėjo nykti ir buvo nugriautas. Pašakarnio parkas – nedidelis, neturi aiškesnės erdvinės struktūros. Jame vyrauja vietiniai medžiai. Iš vertingesnių svetimžemių minėtini šie: didžialapės liepos, sibiriniai maumedžiai, pilkosios tuopos, paprastieji kaštonai. Čia galima apžiūrėti ir dubenuotąjį akmenį, buvusį dvaro rūmų pamatuose.

Pašušvio buvusi dvaro sodyba. Prie Šušvės upės įkurtas dvaras minimas nuo XVI a. Ilgą laiką priklausė Pilsudskiams – dvare gyveno maršalo J. Pilsudskio senelė Teodora Butlerytė-Pilsudskienė (1811–1886), palaidota Pajieslio bažnyčios kapinėse (fundavo Pajieslio bažnyčią). Po Pilsudskių dvarą valdė Zaborskai. Išlikęs dvaro ūkinis pastatas akmeninėmis mūrinėmis sienomis, raudonų plytų ir akmenų mūro svirnas, dekoruotas vienaukštis kumetynas, raudonų plytų mūro gyvenamieji pastatai, vandens malūno ir buvusio tikto griuvėsiai, šv. Antano skulptūra. Dvaro teritorijoje yra I pasaulinio karo metu žuvusių rusų karių kapinės. XVIII a. Pašušvio dvaro parkas saugomas valstybės. Plotas 20 ha. Auga liepos, beržai, ąžuolai, eglės, pušys, uosiai, klevai, maumedžiai, mandžiūriniai riešutmedžiai. Išlikę neogotikiniai vartai.

Polekėlės (Daujotavos) buvusi dvaro sodyba. Dvaras žinomas nuo XVIII a., kai jį valdė Daujotai. Dvaras turėjo apie 400 ha žemės ir miškų. Gyvenamasis pastatas buvo dviejų aukštų su didžiule veranda. Dvarą supo didžiuliai medžiai, keli sodai, gėlynai, keli tvenkiniai su karosais ir ešeriais, liepų ir ąžuolų alėjos, braškių daržai. Paskutinioji dvaro šeimininkė buvo Ieva Daujotaitė. Ji buvo ištėkėjusi už lenkų didiko, Lenkijos valstybės veikėjo Liubomirskio. 1961 m. buvusiam Daujotavos dvare buvo įkurti kultūros namai. Nors Daujotų dvaras buvo įtrauktas į Kultūros paveldo registrą, bet kultūros vertybė nepaskelbtas. 1995 m. gruodžio mėn. pabaigoje – vasario pradžioje nugriauti abu medinių rūmų korpusai: vieno aukšto rūmų pastatas, statytas XVIII a. antroje pusėje ir dviaukštis, statytas XIX a. Kaimo centre tebestovi 1983 m. pastatyta Daujotų giminės koplyčia – mauzoliejus.

Radvilonių buvusi dvaro sodyba (toliau – Radvilonių dvaras). Klasikiniai rūmai statyti XVIII a. pab. – XIX a.pr. Parko landšaftas, želdiniai, upelis buvo sudarkyti vykdant melioraciją, kapinių koplyčia ir pačios kapinės sunyko. Radvilonių dvaro sodybai 1989 m. spalio 18 d. aktu nustatytos architektūros ansamblio teritorijos ir saugomo gamtinio landšafto zonos ribos. Parko teritorija užima 13,4 ha, saugomo gamtinio landšafto zona. Vietovę valdė Radvilos, nuo 1800 m. – bajorai Ropai, įsikūrę Raudondvaryje. Prieš kelerius metus dvarą įsigijo Irena Jačionienė, pasiryžusi sutvarkyti 26 kambarių rūmus ir įkurti juose švietimo, kultūros, sveikatos centrą.

Ramulėnų buvusi dvaro sodyba. Dvaro sodybą sudaro perstatyti vienaaukščiai rūmai, akmens mūro svirnas, tvartas, daržinė.

Raudondvario (Šeduvos) buvusi dvaro sodyba (toliau – Raudondvario dvaras). Raudondvario dvarą, dar kitaip vadinamą Šeduvos dvarą, 1789 m. iš Poniatovskių nusipirko baronai fon Ropai ir valdė jį iki pat sovietmečio. Pradžioje Ropai konfliktavo su Šeduvos gyventojais, nes norėjo priversti juos eiti lažą dvare. Konfliktas pasiekė teismą, kuriame Ropai pralaimėjo. Tada, norėdami atsiskirti nuo miestelio, jie nugriovė Šeduvoje esančius dvaro rūmus ir 1840 m. atokiau nuo miesto pasistatė romantizmo formų, neogotikos bruožų turinčius dviaukščius rūmus su keturkampiu bokštu. Rūmų langai smailiaarkiai, pastogėse – trikampio formos. Įdomu tai, kad šie dvaro rūmai pastatyti pagal mėgėjišką prancūzų kalbos mokytojo F. D. de Montpereux projektą. Rūmus supa senų medžių parkas.

Šaukoto II buvusi dvaro sodyba. Dvaras minimas nuo XVI a. Išlikę vandens malūno akmenų mūro sienos griuvėsiai ir parkas su tvenkiniu.

Šiaulėnų buvusi dvaro sodyba (toliau – Šiaulėnų dvaras). Dvaras pradėtas statyti 1870 m., priklausė Šemetoms. Dvaro ansamblį su oranžerija suprojektavo Fulgentas Rimgaila. Be rūmų oranžerijos – oficinų junginio dar išlikę svirnas, koplytstulpis, kalvės griuvenos. Unikalus Šiaulėnų dvaras dar prieš kelis metus buvo gyvenamas, o šiuo metu dvaras apleistas ir sparčiai nyksta.

Viktorinės buvusi dvaro sodyba. Dvaro rūmai ir statiniai, priklausę dvarininko vokiečio Oertelio dukrai Viktorijai Oertelytei, buvo visiškai paprastai, be architektūros įmantrybių ar liaudies meno puošmenų. Jau XX a. pradžioje pagrindiniai dvaro rūmai sudegė, apleisti ir kiti dvaro sodybos statiniai,. Šiuo metu dvaro sodyboje gyvenama,

Vileikių buvusi dvaro sodyba. Dvaro rūmai mediniai, stačiakampio plano, vieno aukšto su mansarda ir mezoniniais, rūsiu po pietine pastato dalimi, verandomis ir įėjimo priestatu. Fasado centrinę dalį su pagrindiniu įėjimu akcentuoja medinė dviejų aukštų veranda. Pagrindinio tūrio stogo forma yra pusvalminė, verandų - sutapdinta, įėjimo priestato - dvišlaitė. Išlikę parko želdinių, atskirų medžių, dvarininko namas, kalvė, ūkio pastatų griuvėsiai. Šalia vingiuoja Kiršino upės vaga su senvage

MALŪNAI

Baisogalos dvaro vėjo malūnas. Ypač gražus akmeninis Baisogalos dvaro malūnas, pastatytas XIX a. viduryje. Šiandien jis yra Komarų rūmų ansamblio dalis.

Baltosios kaimo vėjo malūnas. Malūnas yra 10 m aukščio, apačios skersmuo – 8 m. Pagrindas akmeninis, sienos medinės.

Giedraičių kaimo vėjo malūnas. Giedraičių vėjo malūnas medinis, pastatytas XIX a. viduryje. Stogas – lentų, sparnų ir vidaus įrenginių jau nėra. Nuo 1968 m. malūnas nebeveikia.

Kleboniškių kaimo vėjo malūnas. Malūnas – kepurinis, vienas ilgiausiai Lietuvoje malęs grūdus, stūksantis Kleboniškių kaimo buities muziejuje. 1884 m. ant kalvos iškilęs vėjo malūnas yra kelrodis atvykstantiems į Kleboniškių etnografinį kaimą, nuo 1997 m. – įtrauktas į LR kultūros vertybių registrą.

Paežerių kaimo vėjo malūnas. Vėjo malūnas su technologine įranga nuo 1997 m. įtrauktas į LR kultūros vertybių registrą. Malūnas yra privatus, naudojamas pagal paskirtį – ūkinėms reikmės.

Radviliškio vėjo malūnas. Radviliškio vėjo malūnas – regioninės reikšmės kultūros paminklas į LR kultūros vertybių registrą įrašytas 1993 metais.

Šeduvos vėjo malūnas. Šeduvos malūnas – šimtmetis pastatas, traukiantis lankytojus savo didybe, mistinėmis istorijomis, legendomis ir gražiai sutvarkyta aplinka.

MUZIEJAI

Burbiškio dvaro istorijos muziejus. Įkurtas sename Baženskių dvare, kuris istoriniuose šaltiniuose minimas nuo XVI a. Dvarą puošia peizažinis parkas, užimantis 28 ha plotą. Parką raižo darni tvenkinių ir kanalų sistema su 15 salų, kurias jungia 21 tiltas ir tiltelis. Romantizmo, istorizmo ir neogotikos stiliaus dvaro pastatai suformuoti taip, kad sudaro didelį uždarą kiemą, todėl primena tvirtovę. Rūmuose veikia dvaro istorijos ekspozicija, karietinėje įrengta dvaro kinkomojo transporto, o sverne – žemės ūkio technikos ekspozicijos. Parke gausu skulptoriaus Kazimiero Ulianskio darbų. Dvaro gėlyne auga įvairių augalų kolekcijos. Dvare kasmet gegužės mėnesį rengiamas Burbiškio dvaro festivalis Tulpių žydėjimo šventė. Dvare nuolat rengiami kameriniai koncertai, parodos, vyksta mokslinės konferencijos, seminarai, šventės.

Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis. Muziejus jungia keturis struktūrinius teritorinius padalinius: Burbiškio dvaro istorijos muziejų, Kleboniškių kaimo buities muziejų, Raginėnų archeologijos kompleksą, Šeduvos kraštotyros muziejų.

Kleboniškių kaimo buities muziejus. Daugyvenės upės slėnyje, senoje kaimavietėje, 18 ha plote, įkurtas Kleboniškių kaimo buities muziejus, į kurį iš apylinkių perkelti XIX–XX a. pradžiai būdingi kaimų pastatai: gryčios, klėtys, pirtys, klojimai, daržinės. Šalia išlikusių atkuriamos buvusios sodybos. Siekiant atgaivinti senąjį kaimo vaizdą, 11 pastatų atkelti iš kitų vietų. Iš viso kaime yra 28 pastatai, iš jų 18 priklauso muziejui. Kaime taip pat yra 1884 m. pastatytas vėjo malūnas. Čia rengiamos parodos, edukacinės programos, vakaronės, kviečia klojimo teatrų spektakliai, liaudiškos muzikos ir amatų,

Užgavėnių šventės. Kleboniškių kaimas pripažintas vietove, geriausiai atspindinčia savitus Aukštaitijos regiono kraštovaizdžio bruožus.

Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio memorialas Minaičiuose. Memorialą sudaro atstatytas autentiškas Lietuvos partizanų vyriausiosios vadavietės bunkeris, virš jo esanti klėtis ir šalia bunkerio pastatytas paminklas Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos Deklaracijai (toliau – Deklaracija) ir jos signatarams atminti (skulptorius Jonas Jagėla). 1949 m. vasario 2–22 d. čia posėdžiavo visų Lietuvos partizaninio karo apygardų vadai, kurie vasario 16-ąją pasirašė Deklaraciją, kuri kartu su kitais dokumentais sudarė teisinį ir politinį Lietuvos ginkluotojo pasipriešinimo pagrindą, suteikė laisvės kovoms naują pobūdį, įteisino LLKS kaip visuotinio organizuoto ginkluotojo pasipriešinimo sovietinei okupacijai organizaciją, o jos Tarybą – kaip vienintelę teisėtą valdžią okupuotos Lietuvos teritorijoje.

V. Karmono kosminio modeliavimo muziejus. Radviliškio Vaižganto progimnazijoje įsikūręs kosminio modeliavimo muziejus, kuriame eksponuojami Radviliškio kosminio modeliavimo klubo modeliuotojų mokinių ir klubo vadovo, fizikos mokytojo eksperto, Lietuvos Respublikos nusipelnusio kosminio modeliavimo trenerio Viktoro Karmono įvairių klasių ir charakteristikos raketų modeliai.

Palaimintojo Teofiliaus Matulionio piligrimų namai-muziejus. Šeduvoje name, kuriame paskutinius savo gyvenimo metus praleido palaimintasis arkivyskupas Teofilius Matulionis, 2017 m. atidaryti piligrimų namai. Šeduva buvo arkivyskupo T. Matulionio tremties vieta. Remiantis nuotraukomis, atkurtas dvasininko kambarėlis: išsaugota arkivyskupo laikų geležinė lova, pora kėdžių, ant stalelio – brevijorius, baltos megztos pirštinės. Greta esančioje salėje pristatoma paroda, pasakojanti apie šio dvasininko gyvenimą. Norint apsilankyti pal. Teofiliaus Matulionio memorialiniame kambaryje, reikia kreiptis į Šeduvos parapijos kleboną.

Raginėnų archeologijos paminklų kompleksas. Kompleksą sudaro 12 objektų: piliakalniai, senovės gyvenvietės, pilkapynai, senkapiai, mitologiniai akmenys. Pagrindinis komplekso objektas – pasakojimais ir legendomis apipintas Raginėnų piliakalnis, vadinamas Raganų kalnu. Intensyviausias piliakalnio ir senovės gyvenvietės naudojimo laikotarpis buvo I–II tūkst. pradžia. Tai neįkainojamos vertės archeologijos paminklas, atspindintis Šiaurės Lietuvos gyventojų materialinę kultūrą, gynybinių įrenginių statybos meną. Šalia piliakalnio yra II–III a. laidojimo paminklai – Raginėnų pilkapiai.

Sidabravo krašto muziejus. Sidabravo krašto muziejus atidarytas Sidabravo seniūnijos ir Radviliškio viešosios bibliotekos iniciatyva 2002 m. Muziejaus ekspoziciją sudaro kelios dalys: Sidabravo krašto istorijos skyrius, Etnografinis skyrius, Draugų kambarys, Sidabravo seniūnijos Garbės piliečio Antano Vaškelių (1926–2013 m.) memorialinis kambarys, o Sidabravo bibliotekoje veikia profesoriaus Vlodo Žuko memorialinis kambarys.

Šeduvos kraštotyros muziejus. Šeduvos senosios vaistinės pastate, kuriame ateityje planuojama įrengti miestų ir miestelių istorijos ekspoziciją, nuo 2021 m. veikia paroda „Šeduvos miestas ir miestiečiai“. Kasmet paroda papildoma naujais eksponatais, išsamiai pasakojančiais apie miestą ir regioną formavusius istorinius įvykius, žmones, miesto raidą, paveldo objektus, regiono savitumą, kasdienybės istoriją ir kt. Šeduvos kraštotyros muziejus vis aktyviau įsilieja į krašto kultūrinį gyvenimą, čia vyksta paskaitos, susitikimai, edukacijos, ekskursijos.

Šeduvos istorinės technikos muziejus „Retromobile“. Čia veikia mobili istorinės ir karinės technikos ekspozicija, kuri bet kuriuo momentu gali pajudėti iš vietos. Ekspozicijos unikalumas ne sustingusiuose eksponatuose, o jos gyvybingume.

Šiaulėnų krašto muziejus. Šiaulėnų krašto muziejus įsikūręs sename, prieškarinio laikų menančiame name. Pastato centrinėje dalyje išlikusi autentiška virtuvė su duonkepe krosnimi bei kaminu, kuriame buvo rūkoma mėsa. Viena iš salių skirta broliams Baliui ir Jonui Buračams: Balys – garsus fotografas, kraštotyrininkas, pedagogas, Jonas – dailininkas. Atskiras kambarys skirtas Vladui Tiškui, garsiam Nepriklausomos Lietuvos visuomenės veikėjui (tame kambaryje jis ir gyveno). Antrame aukšte pristatoma sukaupta medžiaga apie šio krašto iškilus žmones, eksponuojami buitiniai daiktai.

GAMOS IR ŽMOGAUS SUKURTI ŽENKLOVIŠKI OBJEKTAI

Arimaičių ežeras – patraukli, neseniai atnaujinta poilsiavietė (aprašyta anksčiau).

Dapšionių ažuolas. Sidabravo seniūnijoje esantis botaninis gamtos paveldo objektas, turintis išskirtinę dendrologinę ir estetinę vertę. Ažuolo amžius gali siekti apie 400 m.

Daukonių akmuo, vadinamas „Ramytės aukuru“, stovi Pakalniškių seniūnijos Daukonių kaimo laukuose.

Eibariškių parkas. Tai unikali erdvė laisvalaikiui – 30 ha siekiančioje erdvėje įkurti pasivaikščiojimo, dviračių takai, žaliasis labirintas, amfiteatras, pažintinis takas per pelkę, ant dirbtinės kalvos stovi apžvalgos bokštas, skirtas stebėti paukščius, apžvelgti visą parko erdvę.

Kleboniškių akmuo. Kleboniškių akmuo su dubenėliais stūkso Pakalniškių seniūnijos Kleboniškių kaimo laukuose.

Kudinų piliakalnis. Kudinų piliakalnis dar vadinamas Šiaulės kalnu, Kalnų bei Šiaulėnų vardais, stūkso Šiaulėnų seniūnijai priklausančiame Kudinų kaime. Piliakalnis yra įrengtas atskiroje kalvoje ir datuojamas II–I tūkst. pr. m. e. Greta piliakalnio stūkso Varpinės kalnas, toliau už jo – Kartuvių kalnas.

Radviliškio miesto kultūros ir poilsio parkas. Parką puošia įvairios medžio drožėjų plenerų, vykusių 2002, 2010, 2011 m., metu sukurtos skulptūros, „Karžygių alėja“ – tarptautinio medžio skulptorių ir kalvių plenero dalyvių dovana miestui, minint 600-ąsias Žalgirio mūšio metines. Parke įrengti lauko treniruokliai, daugiafunkcė vaikų žaidimo aikštelė, ekstremalaus sporto mėgėjams skirtos rampos važinėti riedučiais, riedlentėmis, BMX dviračiais.

Raginėnų piliakalnis – „Raganų kalnas“ datuojamas I–II tūkst. pradžia (aprašytas anksčiau).

Šiaulės apžvalgos bokštas. Vakariniam rajono pakraštyje, vadinamoje Šiaulės žemėje, tarp Šiaulėnų ir Šaukoto dunksančiuose kalneliuose pastatytas 21 m aukščio apžvalgos bokštas, iš kurio atsiveria įspūdingas apylinkių kraštovaizdžio grožis. Prie bokšto įrengtas pėsčiųjų takas, vedantis į legendomis apipintą Kudinų piliakalnį, kitaip vadinamą Šiaulės kalnu.

Velžių piliakalnis. Velžių piliakalnis stūkso Šeduvos miesto seniūnijai priklausančiame Velžių kaime, pietiniame Arimaičių ežero krante. Remiantis atliktais archeologiniais tyrimais, datuojamas II–I tūkst. pr. m. e.

Valatkonių akmuo, vadinamas Velnio akmeniu. Valstybės saugomas stambus – 2,3 m aukščio, 5,25 m ilgio – riedulys, stūksantis 2 km į pietryčius nuo Baisogalos geležinkelio stoties, 2 km į pietvakarius nuo Valatkonių, esantis Radviliškio miškų urėdijos Baisogalos girininkijos teritorijoje. Tame pačiame miško masyve, apie 700 m į šiaurės vakarus, yra mažesnis riedulys – Angelo akmuo.

Verdenės šaltinis. Šis mitologinis šaltinis yra 0,3 km į vakarus ir šiaurės vakarus nuo Arimaičių ežero.

ISTORIJOS IR TECHNIKOS PAVELDO OBJEKTAI

Linkaičių ginklų dirbtuvės. Linkaičių gamyklos, vadinamos ginklų dirbtuvėmis, projektavimo darbai pradėti 1935 m. Dirbtuvės pradėtos statyti 1936 m. Lietuvos kariuomenės vadovybės sprendimu netoli Linkaičių geležinkelio stoties, Karčiamų kaime. Pastatyti 96 atskiri statiniai.

Medžio skulptūra „Lituanica“. Skulptūra skirta Stepono Dariaus ir Stasio Girėno skrydžio per Atlantą 80-osioms metinėms (autorius Kęstutis Benedikas, 2013 m.).

Pergalės deivės Nikės skulptūra. Radviliškio miesto centre 1999 m., minint pergalės prieš bermontininkus 80-metį, atidengta skulptoriaus Petro Mazūro sukurta Pergalės deivės Nikės skulptūra, kuri simbolizuoja tautos laisvės ir pergalės idėją, o kardas jos rankose – padėką ir pagarbą tiems žmonėms, kurie kovojo už Lietuvos nepriklausomybę.

Radviliškio simbolis – garvežys. Nuo 2004 m. prie Radviliškio geležinkelio stoties dėmesį traukia trofėjinis, Berlyne 1944 m. pagamintas garvežys, įrašytas į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą, kaip turintis istorinę, techninę ir technologinę vertę.

Serpantinas. Radviliškio laisvalaikio ir pramogų parke, šalia Latvių kultūros centro, įkurta serpantino kalva. Kiekvienas, keliaudamas takeliu į jos viršūnę, kviečiamas sustoti septyniose stotelėse, kuriose ant ketaus plokštėmis uždengtų akmenų iškaltos Radviliškio miestui, jo istorijai ir raidai svarbios datos.

Šiaulėnų Šemetų koplyčia-mauzoliejus. Pastatyta 1850 m. Diktariškių dvaro Juozo Šemetos lėšomis. Koplyčios rūsyje yra kolumbariumas su 24 nišomis, kuriose amžinojo poilsio atgulė Šemetų giminės atstovai. Toks kolumbariumas yra gana retas Lietuvoje. Koplyčia įrašyta į vietinės reikšmės architektūros paminklų sąrašą, 2012 m. renovuota.

Trėmimų traukinio vagonas. Remiantis tremtinių pasakojimais ir archyvine medžiaga, 2012 m. prie Radviliškio geležinkelio stoties pastatytas lietuvių tautos tremties simbolis – trėmimų traukinio vagonas.

Žydų masinių žudynių vieta Pakutenių miške ir paminklas. Nepatikslingais duomenimis, prie Pakutenių kaimo 1941 m. nužudyti 27 žydai, vienas jų – paskutinis Šeduvos rabinas Mordechajus Henkinas. Šioje vietoje pastatytas Romualdo Kvinto paminklas „Šviesos Žvaigždės Buveinė“.

Žydų masinių žudynių vieta Liaudiškių miške. 1941 m. rugpjūčio 25 d. Liaudiškių miške buvo sušaudyti 664 Šeduvos žydai: 230 vyrų, 275 moterys ir 159 vaikai. 2014–2015 m. Šeduvos žydų memorialinio fondo, vykdančio Šeduvos žydų bendruomenės atminimo išsaugojimo ir įamžinimo projektą „Dingęs štetlas“, iniciatyva buvo įamžintas žydų, per Antrąjį pasaulinį karą nužudytų miškuose netoli Šeduvos, atminimas. Liaudiškių miške pastatytas Romualdo Kvinto paminklas „Spindulys Žvaigždė“.

PAMINKLAI

Bebrųjų kaimo koplytėlė. Koplytėlė Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečiui. Stovi Bebrųjų k. Pastatyta 1928 m., restauruota XX a. 9 deš. pabaigoje. Mūriniais memorialiniais paminklais būdavo pažymimi jubiliejiniai metai, įsimintini istoriniai įvykiai, prašoma, kad Dievas atitolintų badą, marą, gaisrus, karus, saugotų nuo potvynių bei stichinių nelaimių.

Kaulinių paminklas. Paminklas Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečiui. Pastatytas Kaulinių k. 1928 m., nugriautas 1970 m., atstatytas 1990 m.

Koplytėlė Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečiui. Koplytėlė Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečiui Liaudiškių kaime pastatyta 1928 m., vėliau vandalų suniokota. 1989 m. koplytėlė restauruota, aptverta, viduje pastatyta gipsinė polichrominė Kristaus skulptūra. 1990 m. koplytėlė įstiklinta.

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto paminklas. Paminklas pastatytas 1911 m. Burbiškio dvaro parke, centrinėje dalyje, šalia centrinio įėjimo, autorius – skulptorius Kazimieras Ulianskis. Tai pirmasis Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto paminklas Lietuvoje.

Obeliskas Vytautui Didžiajam. 1930 m. iškilmingai paminėtos Vytauto Didžiojo mirties 500-osios metinės – šios sukakties proga Antrojo inžinerijos bataliono karių iniciatyva Radviliškyje, kareivinių kieme (Klaipėdos g.) pastatytas obeliskas Vytautui Didžiajam.

Paminklas Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Vytautui Vadaktuose. 1930 m. šalyje minint Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto 500-ąsias mirties metines, Vadaktų miestelyje, šalia bažnyčios iškilo akmeninis, piramidės formos monumentas.

Paminklas žuvusiems už Lietuvos nepriklausomybę. Stovi Baisogalos m. pastatytas 1928 m., 1964 m. nugriautas, 1989 m. Sąjūdžio Baisogalos grupės iniciatyva bei miestelio gyventojų aukomis atstatytas. Skulptorius – Vytautas Čepas.

Paminklas Adomui Bitei. 2018 m. paminklas narsiam 1863 m. sukilimo vadui Adomui Bitei pastatytas jo gimtajame Aušrėnų kaime, Radviliškio rajone. Paminklas pastatytas Mindaugo Stakučio ir sukilimo vado giminaičių pastangomis.

Paminklas Prisikėlimo apygardos partizanams. Stovi Šeduvos miesto aikštėje, skirtas Prisikėlimo apygardoje 1944–1953 m. kovojusiems ir žuvusiems partizanams atminti, atidengtas 2007 m. Autoriai – skulptorius R. Kazlauskas, architektai A. E. Paslaitis ir V. M. Paslaitytė.

Paminklas Šeduvos žydams. 2015 m. Šeduvos centre atidengtas skulptoriaus Romualdo Kvinto sukurtas paminklas, skirtas visiems Šeduvos žydams atminti.

Poeto Adomo Mickevičiaus paminklas. Adomo Mickevičiaus paminklas, 1911 m. sukurta skulptoriaus Kazimiero Uliansko. Paminklas pastatytas Burbiškio dvaro parke.

Paminklas Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečiui stovi Aukštelkų kaime, Aukštelkių mokyklos kieme. Pastatytas 1928 m., nugriautas 1951 m., atstatytas 1990 m.

Paminklas Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečiui. Stovi Užuožerių k. Pastatytas 1928 m., nugriautas 1962 m., atstatytas 1989 m.

Paminklas Baliui Buračiui. Šiaulėnų miestelio centre 2011 m. atidengtas paminklas iš Radviliškio rajono Sidarių kaimo kilusiam krašto šviesuoliui Baliui Buračiui. Paminklo autorius – kraštievis Stasys Žirgulis.

Paminklas Lietuvos kariams savanoriams Jonui Jaraminui ir Gracijonui Sakalauskui. Senosiose Radviliškio kapinėse stovi iš lauko riedulių pastatytas paminklas Jonui Jaraminui ir Gracijonui Sakalauskui – pirmiesiems krašto savanoriams, žuvusiems 1919 m. Lietuvos kariuomenės mūšiuose su bermontininkais.

Paminklas Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečiui. Paminklas, skirtas Lietuvos nepriklausomybės 10-mečiui, pastatytas 1928 m. Raginėnų kaime prie Šeduvos–Rozalimo kelio. Tai – akmenų mūro obeliskas su akmeniniu kryžiumi viršuje.

Paminklas žuvusiems už Lietuvos nepriklausomybę. Stovi Grinkiškio m. Pastatytas 1937 m. Grinkiškio jaunųjų ūkininkų ratelio iniciatyva. XX a. 6-ame deš. nugriautas, 1989 m. atstatytas.

4.4. RADVILIŠKIO TURIZMO INFORMACIJOS CENTRAS

Siekiant didinti Radviliškio rajono žinomumą ir konkurencingumą turizmo sektoriuje, 2022 m. įkurtas Radviliškio turizmo informacijos centras (toliau – TIC). 2023 m. spalio 26 d. Radviliškio rajono savivaldybės taryba patvirtino naujos redakcijos Radviliškio turizmo informacijos centro nuostatus²⁸. Pagrindinis TIC veiklos tikslas – stiprinti Radviliškio miesto ir rajono ekonominę, sociokultūrinę, rekreacinę gerovę per turizmo, kultūros, sporto, švietimo ir kitų renginių veiklų informacijos skleidimą, skatinimą, edukaciją ir vietos rinkodarą.

Kiti tikslai – rinkti, kaupti ir teikti informaciją apie turizmo paslaugas, lankytinas vietas ir objektus, skleisti informaciją apie Radviliškį mieste, regione, šalyje, užsienyje, plėtoti turizmo sektorių, reprezentuoti miestą ir rajoną, vykdyti kultūrinės edukacijos. Informacija, kurią centras gauna apie naujas turizmo paslaugas, lankytinus objektus ir vietas, yra skelbiama skaitmeninėje erdvėje. Atrinkta ir susisteminta informacija skelbiama internetiniame Radviliškio turizmo informacijos centro puslapyje www.inforadviliskis.lt.

2018–2022 m. laikotarpiu, siekiant sukurti Radviliškio rajono įvaizdį ir pritraukti lankytojus į Radviliškio rajoną, buvo sukurtas ir nuolat atnaujinamas internetinis puslapis www.inforadviliskis.lt, „Instagram“ paskyra, skelbiama ir atnaujinama informacija socialiniame tinklapyje „Facebook“, nuolat atnaujinami suvenyrai ir atributika, atsižvelgiant į turistų poreikius, išleisti leidiniai: „Radviliškio kraštas“, „Keliaukime po Radviliškio kraštą“, „Edukacijos Radviliškio rajone“, nuolat leidžiami ir atnaujinami lankstinukai (lietuvių, latvių, anglų kalbomis); viešojoje erdvėje pradėtas naudoti naujas Radviliškio kraštą reprezentuojantis ženklas – stilizuotas garvežys tiek ant suvenyrų, tiek ant

²⁸ Radviliškio rajono savivaldybės tarybos sprendimas dėl Radviliškio turizmo informacijos centro nuostatų patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/fd11f087822b11ee9ee3e4a7f62b7a26>.

informacinių leidinių, plakatų ir kt., sukurtas edukacinis stalo žaidimas „Pažinkime Radviliškio kraštą“; bendradarbiaujant su Radviliškio rajono savivaldybe ir kitomis įstaigomis, organizuojami dviračių žygiai po Radviliškio kraštą; organizuotos pažintinės ekskursijos po Radviliškio miestą su gidais Albertu Vitartu ir Skirmunda Jankevičiene; dalyvauta rajoną reprezentuojančiuose renginiuose, parodose.

Sėkmingiausi TIC vykdyti projektai: dviračių žygis, projektas „Keliaukime po Radviliškio kraštą“, virtualus projektas „Etnokultūriniu keliu“, „Išgirk, pajausk, pažink geležinkeliečių kraštą“, dalyvavimas Tulpių žydėjimo šventėje Burbiškio dvare. Planuojami projektai: dviračių žygio organizavimas, ekskursijų programa Tyrulių pelkėje, *Camino Lituano* žygiai, nauji maršrutai po Radviliškio rajoną pėsčiomis ir dviračiu, bendras projektas Europos paveldo dienoms paminėti, bendras projektas su Šaulių sąjunga (žygių organizavimas).

Sezono metu (nuo birželio 15 d. iki rugpjūčio 31 d.) centras dirba kasdien.

Apibendrinti duomenys apie TIC veiklą (lankytojų ir socialinių tinklų sekėjų bei internetinės svetainės lankytojų skaičių) pateikiami 6 ir 7 lentelėse.

Turizmo informacijos centro lankytojų skaičius						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
Turistai iš viso	2 730	1 918	967	637	673	–75,3
Turistai iš Lietuvos	2 669	1 867	951	632	634	–76,2
Turistai iš užsienio	61	51	16	5	39	–36

6 lentelė. Radviliškio rajono turizmo informacijos centro lankytojų skaičius

Šaltinis: Radviliškio r. sav. administracijos, Radviliškio rajono savivaldybės TIC 2018–2022 m. ataskaitos.

TIC administruojamų socialinių tinklų sekėjų bei internetinės svetainės lankytojų skaičius						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
„Facebook“	609	625	820	779	791	29,9
Inforadviliskis.lt	–	–	11 688	22 376	29 323	150,9
„Instagram“	–	–	–	129	219	69,8

7 lentelė. Turizmo informacijos centro administruojamų socialinių tinklų sekėjų bei internetinės svetainės lankytojų skaičius

Šaltinis: Radviliškio r. sav. administracija.

4.5. KULTŪRA IR MENAS

Radviliškio rajono savivaldybėje kultūros politikos tikslus ir uždavinius įgyvendinančios įstaigos:

- Radviliškio miesto kultūros centras;
- Šeduvos kultūros ir amatų centras;
- Radviliškio r. Baisogalos kultūros centras;
- Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centras;
- Daugyenės kultūros istorijos muziejus-draustinis;
- Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka, kurią sudaro 24 kaimų filialai ir 1 miesto filialas.

Kultūrinę veiklą vykdančių organizacijų rajone yra ir daugiau: Radviliškio rajono ŠSPC SJNUS patalpose veikia „Keramikos dirbtuvėlės“ ir Meninės raiškos studija, Radviliškio rajono Trečiojo amžiaus universitete įsikūręs Meninės raiškos fakultetas, kultūrinę veiklą vykdo Kutiškių daugiafunkcis centras, taip pat Radviliškio rajono seniūnijos ir bendruomenės.

Apibendrinta informacija apie Radviliškio rajono savivaldybės kultūros įstaigų įgyvendintų renginių skaičių ir tam skirtas projektines ir specialiąsias lėšas pateikiama 8 lentelėje.

Radviliškio rajono kultūros įstaigų veikla ir lėšos						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
Renginiai	1 920	2 585	2 101	2 136	978	–49
Specialiosios lėšos	245 845	254 190	136 445,27	140 162,27	68 337	–72,2
Projektinės lėšos	58 045	94 392	173 941	212 294	65 388	12,7

8 lentelė. Radviliškio rajono savivaldybės kultūros įstaigų veikla ir lėšos

Šaltinis: Radviliškio r. sav. administracijos 2018–2022 m. ataskaitos.

Vienos pagrindinių kultūrinę ir meninę veiklą vykdančių įstaigų, kurias aptarsime detaliau – tai kultūros centrai ir muziejai. Lankytojų skaičius yra svarbus kultūros centrų ir muziejų veiklos rodiklis. Analizuojant kultūros centrų ir muziejų lankytojų skaičiaus pokyčius 2018–2022 m. laikotarpiu, galime pastebėti neigiamą COVID-19 pandemijos poveikį – 2020–2021 m. Radviliškio rajono kultūros centrų lankytojų skaičius sumažėjo 15 proc. (žr. 9 lentelę). Atkreiptinas dėmesys, kad Radviliškio rajone kultūros centrų lankytojų skaičiaus pokytis buvo mažesnis nei Šiaulių apskrityje ir šalyje, o muziejų lankytojų skaičius pastaraisiais metais netgi išaugo (priešingai nei Šiaulių apskrityje ir šalyje).

Kultūros centrų dalyvių ir muziejų lankytojų skaičius						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis., proc.
Lietuvos Respublika	52 819	52 671	47 307	43 544	43 859	–17,0
Šiaulių apskritis	6 151	5 884	5 273	5 000	5 049	–17,9
Radviliškio r. sav.	1 071	1 054	887	847	910	–15
Muziejų lankytojų skaičius (tūkst.)						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis., proc.
Lietuvos Respublika	5 026	5 589	2 838	3 186	4 968	–1,2
Šiaulių apskritis	244	220	100	157	204	–16,5
Radviliškio r. sav.	52	49	37	54	65	25

9 lentelė. Kultūros centrų dalyvių ir muziejų lankytojų skaičius

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra.

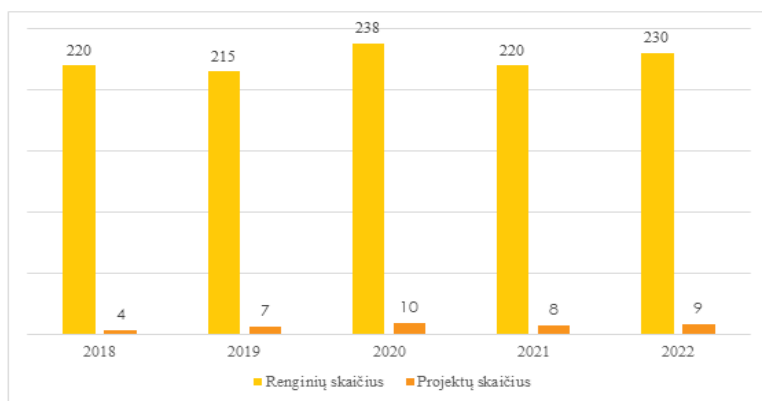
4.5.1. KULTŪROS CENTRAI

Radviliškio miesto kultūros centras

Radviliškio miesto kultūros centras siūlo išskirtines paslaugas ne tik rajono, bet ir visai Lietuvos visuomenei – jame veikia pirmasis ir kol kas vienintelis šalyje Tolerancijos centras, užsiimantis ugdomąja veikla²⁹. Radviliškio miesto kultūros centras organizuoja valstybinių švenčių ir atmintinų datų minėjimus, švenčia kalendorines šventes ir kartu su pensininkų bendrija „Bočiai“, Lietuvos aklių ir silpnaregių sąjunga, Radviliškio rajono taryba, diabeto klubas „Likimas“, rajono invalidų draugija organizuoja įvairius renginius³⁰.

Sėkmingiausi centro suorganizuoti renginiai – jaunimo grupių koncertas, Lietuvos šou ir šiuolaikinio šokio čempionatas „Lithuanian show dance & contemporary dance championship“, respublikinis vaikų ir jaunimo šokių festivalis-konkursas „Šokių šokas“, folklorinių šokių vakaronė-seminaras, muzikos ir poezijos vakaras, tradicinės Radviliškio rajono tautodailės darbų parodos ir Šiaulių apskrities liaudies meno parodos „Aukso vainikas“ atidarymo renginys, rajoninės moksleivių folklorinių šokių varžytuvės „Patrepynė 2023“, XIV liaudiškos muzikos kapelų festivalis „Žemėj Lietuvos“, respublikinis vaikų muzikos festivalis konkursas „Muzikinė dėžutė“, teatralizuotas meno mėgėjų kolektyvų koncertas, mažasis mokyklinio amžiaus vaikų meno festivalis „Čia didelis, čia mažas“, respublikinis dailės pleneras „Kurkime kartu‘23“, dviračių žygis, Škaplierinės atlaidų folkloro festivalis „Ryt iš ryto rugelius kirsim“, tarptautinis kojinių mezgimo čempionatas „Aukštaičių pynė“, renginių ciklas „(At)gimė Radviliškyje“, jaunimo festivalis „Karma‘22“ ir Radviliškio jaunimo apdovanojimai, liaudiškų šokių festivalis „Ir ne tik iš Lietuvos“, renginių ciklas, skirtas Tarptautinei pagyvenusių žmonių dienai „Dabar geriausi mūsų vakarai“, gyvo garso estradinės muzikos koncertas-festivalis „Radviliškis gyvai“, siaubo pramogų vakaras „Dingę rūsyje“, kalėdinių dovanų ir dekoracijų kūrybinės dirbtuvės šeimoms „Kuriu... Kalėdas!“, advento chorinės muzikos koncertai.

2018–2022 m. laikotarpiu renginių skaičius Radviliškio miesto kultūros centre padidėjo 4,5 proc., o projektų skaičius išaugo 125 proc.

4 pav. Radviliškio miesto kultūros centro veikla: renginių ir projektų skaičius

Šaltinis: Radviliškio r. sav. administracijos 2018–2022 m. ataskaitos.

²⁹ Dėl pritarimo Radviliškio rajono kultūros įstaigų (Radviliškio miesto kultūros centro, Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos, Daugų gyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio, Šeduvos kultūros ir amatų centro, Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centro, Radviliškio r. Baisogalos kultūros centro) 2021 metų veiklos ataskaitoms. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a343f6f1ac0f11ecaf79c2120caf5094>.

³⁰ Radviliškio miesto kultūros centras. Prieiga per internetą: <http://www.radviliskiokc.lt/veikla/>.

Miesto bendruomenė mielai dalyvauja Kalėdų ir Velykų šventėms skirtuose masiniuose renginiuose, miesto šventėse, rajoninėse arimo šventėse, pramoginiuose renginiuose „Švęskime rugsėjo 1-ąją kartu“, „Ekstremalus šou“, Naujametės puotos ir kt. Populiariais tapo pagyvenusiems žmonėms skirti šokių vakarai „Armonikos pavakariai“, garbaus amžiaus žmonių tautinių šokių festivalis „Ir ne tik iš Lietuvos“.

2023 m. centro parengtos projektinės paraiškos surinko rekordinę sumą – 69 800 Eur. Lietuvos kultūros taryba skyrė finansavimą 3 Radviliškio miesto kultūros centro paraiškoms (21 000 Eur), Valstybinis sveikatos stiprinimo fondas skyrė 30 000 Eur projektui „Kartu“, Radviliškio miesto kultūros centro iniciatyva įsteigtas Radviliškio rajono jaunimo klubas „Kultūros avilys“ laimėjo Europos solidarumo korpuso 12 348 Eur finansavimą projektui „Patirtys augina“, dar penkiems projektams paskirstytas 6 800 Eur finansavimas.

Numatoma Radviliškio miesto Eibariškių parke surengti tarptautinį džiaz ir šviesų festivalį „Džiaz lauzai“, kuriame, pasitelkiant muzikos, šviesos, vandens ir vizualizacijų sprendimus, bus naujai bei patraukliai pristatoma miesto istorija, vyks Vilniaus dailės akademijos Šviečiančių erdvinių skulptūrinių instaliacijų paroda „Džiaz ritmu“, veiks šviesos ir muzikos fontanas „Radviliškio miesto legenda“.

Igyvendinant jaunųjų menininkų reidą „Drąsa būti“, į Radviliškį bus kviečiami jaunųjų menininkų nominacijose apdovanoti menininkai. Festivalyje dalyvaujančius menininkus jungia mintis, kad didžiausias jauno žmogaus turtas bei iššūkis – buvimas savimi, t. y. susitaikymas su savo kitoniškumu ir savęs priėmimas, nebijant išsiskirti.

Naujo projekto „KARTU“ tikslas – per profesionalių menininkų sukurtą spektaklį padėti jauniems žmonėms pažinti save, savo aplinką, identifikuoti problemas, įsivardyti jausmus ir pasitelkus psichologines žinias didinti psichologinį atsparumą bei emocinę gerovę. Projekte charizmatiškų jaunų aktorių komanda su režisieriumi Aleksandr Špilevoj statys paauglių auditorijai pritaikytą spektaklį, kuriame kalbės jų kalba ir vaizduos atpažįstamas situacijas, reikalaujančias atidesnio dėmesio ir aptarimo.

Projekto „Patirtys augina“ metu vyks kas mėnesiniai pasikalbėjimai su šviesiais ir šiuolaikiškais mūsų rajono jaunuoliais – patirties skleidėjais, jau praėjusiais ar dar einančiais pažinimo ir atradimų keliu. Jaunas žmogus – festivalio dalyvis bus drąšinamas būti aktyvus pilietis ir siekti unikalių tikslų savo ir bendruomenės labui.

2023 m. Radviliškio kultūros centrui pavyko pritraukti privačių rėmėjų (UAB „Aloyzo Grigaliūno transportas“, UAB „Autoreidas“, UAB „Gairelita“ ir kt.), kurie, skirdami paramą, prisidėjo prie turiningo vaikų poilsio stovyklose, jaunųjų menininkų reido ir džiaz festivalio veiklų. Centro organizuojami projektai viešinami bendradarbiaujant su informaciniais rėmėjais: Šiaulių televizija, regioninių naujienų platforma „Etaplius“, savaitraščiais „Radviliškio kraštas“ ir „Radviliškio naujienos“.

Šeduvos kultūros ir amatų centras

Pagal veiklos pobūdį Šeduvos kultūros ir amatų centras yra daigafunkcis. Centras organizuoja tradicinius renginius, valstybinių švenčių minėjimus, plėtoja etninę ir mėgėjų kultūrą, pristato profesionalųjį meną ir kviečia bendruomenę aktyviai dalyvauti kūrybinėje veikloje ir tradicinių amatų (keramikos, puodelių dekoravimo, vilnos vėlimo, karpinių, muilo gamybos, kalėdinių meduolių dekoravimo, adventinio vainiko pynimo) užsiėmimuose³¹.

³¹ Dėl pritarimo Radviliškio rajono kultūros įstaigų (Radviliškio miesto kultūros centro, Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos, Daugyenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio, Šeduvos kultūros ir amatų centro, Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centro, Radviliškio r. Baisogalos kultūros centro) 2021 metų veiklos ataskaitoms. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a343f6f1ac0f11ecaf79c2120caf5094>.

Šeduvos kultūros ir amatų centras bendradarbiauja su Radviliškio rajono savivaldybe, Šeduvos miesto seniūnija, Šeduvos gimnazija, Šeduvos bendruomene, Šeduvos biblioteka, naujienų platforma „Etaplius“, Daugyvenės kultūros istorijos muziejumi-draustiniu, Raudondvario bendruomene, Sidabravo seniūnija, Pakalniškių seniūnija.

2018–2022 m. surengti renginiai: dainuojamosios poezijos vakaras „Parkas gyvas“, šviesų ir meno festivalis „Nakties intencijos“, gyvos muzikos festivalis „LIVE“, renginių ciklas „Pauzė menui“, tarptautinis profesionalių teatrų festivalis „MIZANscena“. Taip pat sukurtas virtualus turas „Kelionė laiku“, į skaitmeninę laikmeną įrašyta (nufilmuota) ir išleista „Pasakojamoji tautosaka iš Šeduvos Babos lobyno“ – vienos žymiausių visoje Lietuvoje tradicinės kultūros pateikėjos, užrašytojos ir skleidėjos Emilijos Brajinšienės pasakojamoji tautosaka.

Šeduvos kultūros ir amatų centre 2018–2022 m. renginių skaičius išaugo 24,3 proc., edukacinių užsiėmimų – 23,1 proc. Kasmet finansuojamas skirtingas skaičius projektų: daugiausia finansavimo pritraukta 2020 m., kai finansavimą laimėjo 10 projektų, o 2022 m. finansavimas gautas tik 4 projektams (žr. 10 lentelę).

Šeduvos kultūros ir amatų centro veikla						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
Renginių skaičius (įskaitant virtualius renginius)	185	162	165	184	230	24,3
Lankytojų skaičius (įskaitant virtualius renginius)	11 590	16 955	15 554	27 350	27 050	133,4
Gavusių finansavimą projektų sk.	0	4	10	8	4	–
Edukaciniai užsiėmimai	26	15	20	27	32	23,1

10 lentelė. Šeduvos kultūros ir amatų centro veikla

Šaltinis: Radviliškio r. sav. administracijos 2018–2022 m. ataskaitos.

Radviliškio rajono Baisogalos kultūros centras

Baisogalos kultūros centras organizuoja mėgėjiško ir profesionalaus meno renginius, vykdo etninės kultūros sklaidą, skatina kultūrinę veiklą įvairiose amžiaus grupėse, puoselėja krašto tradicijas, organizuoja tradicinius renginius ir teikia kitas kultūros paslaugas. Centras organizuoja mėgėjų meno kolektyvų, studijų, būrelių veiklą, rūpintasi jų dalyvavimu renginiuose, organizuoja valstybinių švenčių, atmintinų datų, kalendorinių švenčių minėjimus ir kitas tradicinėmis tapusias šventes ir festivalius. Centras skleidžia profesionalų šiuolaikinį meną ir skatina domėtis etnine kultūra³².

2018–2022 m. centro sėkmingai įvykdyti projektai ir renginiai: 2018 m. renovuotame centre pradėti rodyti kino filmai; visi Baisogalos kultūros centro mėgėjų meno kolektyvai dalyvavo Lietuvos dainų šventėje; 2019 m. pradėti skaitymų vakarai, skirti Šviesos dienai; Baisogala tapo mažąja kultūros sostine, Baisogalos kultūros centras buvo pagrindinis profesionalių renginių organizatorius; 2020 m. Baisogalos kultūros centre pradėta rengti šiuolaikinio šokio rezidencija; reaguojant į COVID-19 pandemiją, pradėti rengti virtualūs renginiai; 2021 m. pradėti organizuoti nemokami pramoginės muzikos vakarai „Vasaros pokalbiai su muzika“; suorganizuota pirma kapelų šventė „Grok, trypk ir dainuok“, pirmoji vasaros uždarymo šventė prie Baisogalos tvenkinio (2 000 žiūrovų), organizuotos parodos (kiekvieną mėnesį kito menininko).

³² Radviliškio rajono Baisogalos kultūros centro 2022 metų veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: <http://baisogaloskc.lt/bkc-ataskaitos/>.

Apibendrintai Baisogalos kultūros centro veiklos rodikliai pateikiami 11 lentelėje.

Radviliškio rajono Baisogalos kultūros centro veikla						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
Renginių skaičius	154	190	105	162	209	35,7
Veikiančių meno mėgėjų kolektyvų skaičius	15	15	16	15	16	6,7

11 lentelė. Radviliškio rajono Baisogalos kultūros centro veikla

Šaltinis: Radviliškio r. sav. administracijos 2018–2022 m. ataskaitos.

Baisogalos kultūros centras bendradarbiauja su Baisogalos seniūnijoje esančiomis įstaigomis: Baisogalos gimnazija, Baisogalos mokykla-darželiu, Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centru, Baisogalos biblioteka, Radviliškio dailės mokyklos Baisogalos klasėmis, Baisogalos dvaru, Baisogalos seniūnija; su bendruomenėmis: Baisogalos bendruomene, Skėmių kaimo bendruomene, Pociūnėlių miestelio bendruomene; taip pat su įstaigomis, veikiančiomis Radviliškio rajone: Radviliškio rajono savivaldybės viešąja biblioteka, Šeduvos lopšeliu-darželiu, Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto centru, VšĮ Tytuvėnų festivaliu, VVG „Radviliškio lyderiu“, Grinkiškio seniūnija, Daugyvenės istorijos muziejumi-draustiniu, Grinkiškio gimnazija, Baisogalos šaulių 608 kuopa.

Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centras

Radviliškio rajono etninės kultūros ir amatų centras įsikūręs Pakiršinio kaimelio centre, viename iš nedaugelio išlikusių senųjų dvaro pastatų. Nuo 2011 m. liepos 1 dienos kultūros namai tapo Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centru. Po etnokultūros centro stogu glaudžiasi gausybė vietinių amatininkų ir jų sukurtų gaminių (keramikinių puodinių, megztų pirštinių, odos gaminių, medžio drožybės skulptūrų ir t. t.).

Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centras yra Radviliškio rajono savivaldybės biudžetinė specializuota kultūros įstaiga, kuri sudaro sąlygas išsaugoti ir atgaivinti krašto tradicijas, papročius, tradicinius amatus. Centras organizuoja edukacines programas, išsaugančias tautos sukurtas vertybes, gyvasias tradicijas, tradicinius amatus, įtraukdamas įvairaus amžiaus Radviliškio rajono gyventojus. Pagrindinis tikslas – atspindėti Radviliškio krašto tautodailės raidą, kolekcionuoti tautodailininkų kūrinius, rūpintis senųjų kaimo tradicijų sklaida ir populiarinimu, ugdyti bendrąją visuomenės kultūrą³³.

2018–2020 m. buvo rengiamas „Velykinių margučių parkas“. Renginys ir paroda sulaukė lankytojų iš visos Lietuvos. Per trejus metus dalyvavo per 4 000 lankytojų. 2020–2022 m. buvo rengiamas „Šaltibarščių gaminimo čempionatas“, kuris sutraukė didelį būrį žiūrovų ir dalyvių: 2020 m. lankytojų – 1 500, dalyvių – 100, 2021 m. lankytojų – 2 000, dalyvių – 120, 2022 m. lankytojų – 3 000–4 000, dalyvių – 200. Didelio pasisekimo sulaukė Kalėdų ir Velykų laikotarpiu skirtos edukacijos – jose per 5 metus dalyvavo per 1 200 dalyvių. Radviliškio etninės kultūros ir amatų centre 2018–2022 m. edukacinių veiklų skaičius išaugo 156,4 proc., taip pat itin stipriai auga veiklų dalyvių skaičius – 264,6 proc.

³³ Pakiršinio dvaras. Apie mus. Prieiga per internetą: <http://pakirsiniodvaras.lt/apie-mus/>.

Radviliškio etninės kultūros ir amatų centro veikla						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
Edukacinės veiklos	78	278	240	250	275	252,6
Veiklų dalyvių skaičius	1 920	5 560	5 000	6 000	6 300	228,1

12 lentelė. Radviliškio etninės kultūros ir amatų centro veikla

Šaltinis: Radviliškio r. sav. administracijos 2018–2022 m. ataskaitos.

Radviliškio etninės kultūros ir amatų centras bendradarbiauja su Pakiršinio kaimo bendruomene, Baisogalos mokyklos-darželio Pakiršinio skyriumi, Baisogalos gimnazija, Radviliškio rajono Marcelino Šikšnio gimnazija, Acokavų bendruomene, Eržvilko kultūros centru, Šeduvos lopšeliu-darželiu ir Radviliškio miesto kultūros centru.

4.5.2. MUZIEJAI

Daugyvenės kultūros istorijos muziejus - draustinis

Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis (toliau – Muziejus) kaupia, saugo, tiria, restauruoja, eksponuoja ir populiarina materialines bei dvasines kultūros vertybes ir gamtos paveldo objektus, per vykdomą kultūrinę veiklą supažindina visuomenę su muziejinėmis vertybėmis bei jų rinkiniais, aktualizuoja kultūros paveldą, rengia nuolatinės ir laikinas ekspozicijas, parodas, organizuoja su muziejaus veikla susijusius kultūros renginius, edukacinius užsiėmimus³⁴.

Daugyvenės kultūros istorijos muziejuje-draustinyje 2018–2022 m. buvo surengta daugiau kaip 200 įvairaus pobūdžio, skirtingus lankytojų poreikius atliepiančių ir skirtingoms auditorijoms pritaikytų renginių: konferencijų, seminarų, paskaitų, švenčių, koncertų, spektaklių, edukacinių renginių ciklų, parodų, žygių ir kt. Tradiciniai muziejaus renginiai (renginių ciklai), sulaukiantys ypač didelio lankytojų susidomėjimo: Burbiškio dvaro festivalis Tulpių žydėjimo šventė, Aukštaitijos regiono folkloro ir amatų šventė „Kleboniškių etnografinės spalvos“, renginių ciklai Kleboniškių kaimo buitės muziejuje „Šeštadienių popietės klojimo teatre“, „Senujų amatų ir edukacijų dienos“, renginių ciklai Burbiškio dvaro istorijos muziejuje „Dvarų pramogos“, „Dvarų kultūros atspindžiai“.

2018–2022 m. Daugyvenės kultūros istorijos muziejuje-draustinyje suorganizuota, pravesta daugiau kaip 1 500 edukacinių užsiėmimų. Kasmet muziejus lankytojams pasiūlo 40–50 skirtingų temų edukacinių užsiėmimų. 2022 m. muziejaus lankytojai galėjo rinktis užsiėmimus iš daugiau kaip 15 parengtų edukacinių programų (13 iš jų įtrauktos į Kultūros paso paslaugų paketą).

2018–2022 m. Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis parengė ir lankytojams pateikė įvairių naujų, inovatyvių, įtraukių paslaugų ir produktų. Muziejaus ekspozicijos buvo pajvairintos interaktyviais sprendiniais – įrengti interaktyvūs informaciniai stendai-ekranai, papildyti edukaciniais žaidimais. Muziejaus ekspozicijos periodiškai atnaujinamos ir kitais sprendiniais. Atnaujinta ir modernizuota muziejaus interneto svetainė, kurioje sukurta patraukli erdvė skelbti informaciją apie planuojamas ir įgyvendinamas veiklas, turistams teikiamas paslaugas. Svetainėje yra galimybė kurti virtualias galerijas ir rengti virtualias parodas. Tai inspiruoja pažinti kultūros paveldą, žadina lankytojų susidomėjimą paveldo objektais ir skatina turizmą.

³⁴ Radviliškio rajono savivaldybės Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio 2022 m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: [https://www.daugyvenesmuziejus.lt/uploads/pdf/2022%20m-%20veiklos%20atsakaita%20\(2\).pdf](https://www.daugyvenesmuziejus.lt/uploads/pdf/2022%20m-%20veiklos%20atsakaita%20(2).pdf).

Kultūrinį smalsumą ir turizmo plėtrą skatina ir muziejuje surengtos skirtingus istorinio tapatumo aspektus pristatančios, įvairaus pobūdžio parodos – 2018–2022 m. laikotarpiu muziejuje buvo surengta daugiau kaip 50 parodų.

Lankytojų patogumui gerinta muziejaus infrastruktūra, įrengtos ir atnaujintos poilsio zonos, edukacinės erdvės. Atsižvelgiant į lankytojų poreikius, stiprinta lankytojų aptarnavimo sritis – įvestas atsiskaitymas banko kortelėmis, yra sudarytos sąlygos lankytojams įsigyti kavos, arbatos, gaiviųjų gėrimų, užkandžių, taip pat suvenyrų, menininkų, Radviliškio krašto tautodailininkų ir amatininkų, gaminių, vaikams skirtų ir kitų produktų, atliepiančių muziejaus viziją ir tikslus. Muziejaus parduodamų prekių asortimentas pasižymi įvairove, užtikrina skirtingus lankytojų poreikius, nuolat plečiamas, atsižvelgiant į lankytojų pageidavimus.

Muziejuje organizuoti ir vesti paveldo išsaugojimo ir tvarų naudojimą bei pritaikymą skatinantys mokymai, seminarai. Išleisti trys paveldo pažinimą populiarinantys leidiniai. Taip pat sukurti ir atnaujinti muziejaus padalinius ir regiono kultūros paveldą pristatantys ir aktualizuojantys reklaminiai leidiniai (lankstinukai, skrajutės ir pan.). Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio veiklos rodikliai apibendrintai pateikiami 13 lentelėje.

Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio veikla						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
Iš viso lankytojų	51 704	49 455	37 006	41 347	48 910	26,2
Renginiai	16	35	31	58	59	268,8
Edukaciniai užsiėmimai	87	107	297	501	532	511,5
Pristatytų eksponatų skaičius	6 733	6 743	5 454	4 560	4 470	–33,6
Parodų skaičius	10	11	10	13	13	30,0

13 lentelė. Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio veikla

Šaltinis: Radviliškio r. sav. administracijos 2018–2022 m. ataskaitos ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos muziejų veiklos statistinės ataskaitos.

Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis nuolat bendrauja su įvairiomis atminties, kultūros, švietimo ir kt. institucijomis ir organizacijomis (muziejais, archyvais, universitetais, moksliniais institutais, mokyklomis, bibliotekomis, kultūros centrais, skirtingomis jaunimo organizacijomis ir kt.), veikiančiomis ne tik Radviliškio rajono savivaldybėje, bet ir visoje Lietuvoje. Taip pat muziejus-draustinis nuolat bendradarbiauja su Radviliškio ir aplinkinių rajonų kultūros įstaigomis, Radviliškio rajono seniūnijomis, bendruomenėmis, kitomis įstaigomis ir organizacijomis, įvairiomis mokslo, tyrimų institucijomis bei muziejais (Vilniaus universiteto Istorijos fakultetu, Vilniaus universiteto Šiaulių akademija, Lietuvos istorijos institutu, Šiaulių „Aušros“ muziejumi, Lietuvos etnografijos muziejumi, muziejumi „Dingęs štetlas“, Lietuvos nacionaliniu muziejumi, Lietuvos nacionaliniu dailės muziejumi, Nacionaliniu M. K. Čiurlionio dailės muziejumi, Panevėžio kraštotyros muziejumi, Markučių dvaro muziejumi ir kitais Lietuvos muziejais), archyvais (Lietuvos centriniu valstybės archyvu, Kauno apskrities archyvu, Vilniaus universiteto archyvu, Lietuvos istorijos archyvu ir kt.), bibliotekomis ir profesinėmis organizacijomis (Lietuvos archeologijos draugija ir kt.). Muziejus bendradarbiauja, teikia konsultacijas, informaciją savivaldybės institucijoms, taip pat institucijoms, atsakingoms už gamtos ir kultūros vertybių apsaugą (Saugomų teritorijų tarnyba, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Tytuvėnų, Krekenavos regioniniai parkai), materialiuųjų vertybių mokslinius tyrimus vykdančioms institucijoms, leidžiančioms informacinius ir mokslinius leidinius, bendradarbiauja su turizmo informacijos centrais, kelionių agentūromis.

4.6. BIBLIOTEKA

Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka rūpinasi paslaugų vartotojams plėtra ir vartotojų poreikių tenkinimu, aktyviai ir sėkmingai organizuoja projektinę veiklą, atskleidžia bibliotekoje sukaupią kultūros paveldą, kuria patogias skaitymo sąlygas, skatina skaitymą, kaupia ir saugo bibliotekos fondus, užtikrina bibliotekos paslaugų teikimą ir prieinamumą vartotojams ir kt. Kasmet stengiamasi didinti bibliotekos paslaugų prieinamumą neįgaliesiems ir senyvo amžiaus lankytojams, vartotojai skatinami naudotis interaktyviomis paslaugomis. Svarbu pažymėti, kad bibliotekos veikla apima ir daugybę įvairių kultūrinių veiklų ir renginių, įsitraukia į Kultūros paso programas.

Reikšmingi 2018–2022 m. vykdyti projektai: tarptautinis pasakų sekimo čempionatas „Vieną kartą gyveno“, „Kūrybinė „Mindaugo“ manipuliacija menu“, „Pavasarinis knygų kermošius“, knygų namelių įrengimas rajono švietimo įstaigose, seniūnijose ir Šiaulių regione. Grinkiškio seniūnijai padovanotas koplytstulpis, vyko renginys „Prie rymančio rūpintojėlio“. Vykdytas projektas su rajono seniūnijomis „Nepareisim kaimų takeliu“.

Taip pat surengta akcija „Sustabdyta minutė knygai“, kasmet vykstanti Nacionalinė bibliotekų savaitė, kūrybinių darbų parodos, knygų akcijos, Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro Suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus Menų studijos dalyvių darbų paroda, berniukų ir jaunuolių choro „Dagilėlis“ koncertas, susitikimai su žymiais lietuvių aktorais ir menininkais, skaitymo iššūkys „Vasara su knyga“. Taip pat vyko edukacijos „Kamišibai“, „Knygos kelias“, užsiėmimai tvarumo dirbtuvėlėse. Bibliotekos svetainėje pristatyti 3 virtualūs žemėlapiai.

Minimu periodu pagal atskirą metų planą vykdytos akcijos ir edukacijos tvarumui skatinti, įrengta jaunimo studija bei bibliokavinė su masažo foteliais. Įsigytas išmanusis televizorius, virtualios realybės komplektas, robotikos konstravimo komplektas, robotas, skaitmeninio aparato.

Pagrindiniai bibliotekos veiklos rodikliai apibendrintai pristatomi 14 lentelėje.

Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos veiklos rodikliai						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
Apsilankymų skaičius	198 417	202 869	98 101	49 127	67 071	–66,2
Renginių skaičius	781	700	484	265	274	–64,9
Projektų skaičius	12	13	13	6	14	16,7

14 lentelė. Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos veikla

Šaltinis: Radviliškio r. sav. administracijos, Radviliškio rajono savivaldybės bibliotekos 2018–2022 m. veiklos ataskaitos.

Biblioteka bendradarbiauja su Radviliškio ir rajono švietimo ir kultūros įstaigomis, regionų bibliotekomis, rajono bendruomenėmis ir seniūnijomis, Radviliškio rajono visuomenės sveikatos biuru, Trečiojo amžiaus universitetu, Radviliškio pagalbos šeimai centru, Samariečiais, Radviliškio policijos skyriumi, Valstybine miškų urėdija, sveikuolių klubo „Atgaja“, Šeduvos globos namais ir kt. Vykdomas tarptautinis bendradarbiavimas su Lianemaskovo centrine biblioteka Estijoje, Ciesio centrine biblioteka Latvijoje, Mazovijos Grodzisko viešąja biblioteka Lenkijoje.

4.7. EDUKACIJOS

Radviliškio TIC interneto svetainėje siūloma daug ir įvairių edukacinių programų, tarp kurių – virtuali realybė, išlikimo ir orientaciniai žaidimai, supažindinimas su ūkininkavimu, bitininkyste, lino gamyba, tradicijomis ir kt. Edukacijos vyksta Radviliškio rajono viešojoje bibliotekoje, Šeduvos kultūros ir amatų centre, Kleboniškių kaimo buities muziejuje, Burbiškio dvaro istorijos muziejuje ir kitose vietose. Edukacijas taip pat organizuoja ūkininkai ir vietos verslo atstovai.

EDUKACIJA	PRISTATYMAS
Šviečiantis piešinys	Užsiėmimo metu mokiniai kuria knygų ir pasakų personažų iliustracijas. Pamoka vyksta Radviliškio viešosios bibliotekos Vaikų literatūros skyriuje.
Virtualios realybės turas po Radviliškio geležinkelio istoriją	Edukacinės pamokos metu, užsidėję virtualios realybės akinius, dalyviai patenka į važiuojančio traukinio aplinką. Regimas vaizdas kuria keliavimo laiku įspūdį, supažindina su svarbiausiais Radviliškio geležinkelio istoriniais laikmečiais. Turas vyksta TIC.
Mažo grūdo istorija	Rimkų ūkyje vykstančioje edukacijoje galima susipažinti su ūkio veikla, čia auginamomis kultūromis, išmokti atskirti grūdų rūšis, patiems išsispausti ūkyje užaugintų rapsų aliejaus, išbandyti žemės ūkio techniką, iš kviečių pasigaminti kviečių želmenų augintinį. Vieta – Panekelpių kaimas.
Traktieriuje – meduolių kepimas	„Skėmių traktieriaus“ gospadinė Marcelė moko kepti meduolius pagal visas senovines tradicijas. Edukacija vyksta Skėmių kaime.
Išlikimas gamtoje	Programa skirta 6–18 m. vaikams ir jaunimui. Dalyviai susipažįsta su išlikimo ekstremaliose situacijose (nukritus lėktuvui, pasiklydus miške, įkandus gyvatei ir pan.) pagrindais. Vieta – Aukštelkų kaimas.
Lietuvių liaudies etnografiniai žaidimai	Kleboniškių kaimo buities muziejaus pievelėje galima išbandyti ne tik vikrumą ir miklumą žaidžiant grupinius, sportinius, imtynių ir gaudynių žaidimus, bet ir šokant senovinius nuotaikingus ratelius.
Lino kelias	„Lino kelio“ edukacinėje programoje supažindinama su linų auginimu, rovimu, galvenų nuėmimu, minimu, plūkimu, šukavimu. Vieta – Kleboniškių kaimas.
Pažink lietuvišką pirtį	Programos metu dalyviai mėgaujasi pirmu garu, susipažįsta su įvairių augalų vantomis ir išmoksta vaikyti garą. Taip pat degustuoja natūralius augalų aromatus, sužino, kaip pirtyje naudoti druską, augalus, medų. Vieta – Mankiškių kaimas.
Slapta lietuviška XIX a. vakaronė	„Skėmių traktieriuje“ šeimininkė Morta dalyvius vaišina senoviškais valgiais. Rodomas slaptas, nuotaikingas liaudiškas vaidinimas pagal kunigo Matulio pjesę, dalyviai lietuviškai dainuoja ir šoka grojant muzikantams. Vieta – Skėmių kaimas.
Keramika ir puodeliavimas	Šeduvos kultūros ir amatų centre vystanti edukacija.
Pamokėlė „Pasakos atgyja“	Radviliškio viešosios bibliotekos edukacinė pamokėlė. Užsiėmimų metu vaikai iliustruoja, kuria inscenizacijas, žaidžia, klausosi skaitomų ir sekamų pasakų.
Kamishibai – interaktyvus pasakų sekimo būdas	Kamishibai kilo iš Japonijos ir jau XII a. buvo naudojamas vienuolių budistų. Japonų kalba tai yra popieriaus teatras. Įsimintiniausi sekamos istorijos momentai vaizduojami iliustracijose, palengvinant turinio suvokimą ir skatinant aktyvų istorijos klausymą. Vieta – Radviliškio viešoji biblioteka.

Edukacinė kelionė „Po knygų šali“	Ekskursija po Radviliškio viešąją biblioteką.
Svečiuose pas bitininką	Bitininkas aprodo bites aviliuose, korius, bitininko įrankius, papasakoja apie bites, kaip žmonės bitininkaudavo seniau. Vieta – Skėmių kaimas.
Gimtojo krašto pažinimas	Viešosios bibliotekos Kraštotyros-leidybos skyriuje vykstančioje pamokoje dalyviai žiūri dokumentinį filmą apie Radviliškio kraštą ir pasitiktina savo žinias viktorinoje „Išgirk, įsidėmėk, išklausk“. Vėliau žaidžia žaidimą „Pažinkime Radviliškio kraštą“, apsilanko Knygos muziejuje, Kraštotyros skaitykloje.
Pažintinė edukacija Kleboniškių kaime	Kleboniškių kaimo buities muziejaus edukacijos metu laukia pažintis su vieta, kurioje atkurta ypatinga XIX–XX a. pradžios kaimo atmosfera, pastatais, ekspozicijomis, kaimo gyventojų buitimi, darbais, tradicijomis.
Mergvakaris	Kleboniškių kaimo buities muziejuje vykstančios edukacinės programos metu vyksta plaukų šukavimas, dainuojamos liaudies dainos, pinamas vainikėlis, rišamas nuometas, buriami meilės kerai, burtai ir vyksta kitos pasiruošimo vestuvėms linksmybės.
Bičių kelias	Židrūno Japerto bityno gydomosios edukacijos „Bičių kelias“ metu ragaujami bityne kuriami produktai: bičių pienelis, duonelė, žiedadulkės, pikis, medus, įvairūs medaus skanėstai, taip pat galima įsigyti vaško žvakių ir kitų gydomųjų produktų (propolio purškalą, propolio lašus su muskusu, linų sėmenų aliejaus, tepaliuką nuo skausmo, žaizdų).
Picų kepimas	Greitojo maisto kavinė „Jurvikas“ siūlo picų kepimo edukacinę programą, skirtą ir vaikams, ir suaugusiems. Edukacijos metu susipažinsite su itališkos picos tradicijomis ir receptais, galima sukurti savo picą, kočioti picos padą, dėlioti ingredientus, skanauti ir ragauti pagamintas ir iškeptas picas.
Plunksnos raštas	Edukacijos metu dalyviai supažįsta su rašto istorija, pagrindiniais rašto tipais, rašymo priemonėmis, plačiau susipažįsta su žasies plunksnos raštu.
Orientavimosi žaidimas	Naudodamiesi žemėlapiu (planu) dalyviai turi kuo greičiau pasiekti žemėlapyje pažymėtus ir vietovėje esančius punktus. Žaidimas padeda nustatyti dalyvių gebėjimą orientuotis. Vieta – Burbiškio dvaras.
Pažintinės edukacijos	Pokalbiai apie kultūros istoriją pasivaikščiavimo po dvarą metu.
Kiaušinių marginimas	Pakiršinio dvaro edukacinis užsiėmimas vyksta dvi savaites iki šv. Velykų ir savaitę po jų. Programos dalyviai sužino apie Velykų papročius, velykinio stalo puošimą, kiaušinių marginimo būdus, simbolius, ornamentiką, gali nusimarginti kiaušinius tradiciniais būdais – natūraliu vašku, svogūnų lukštais.

4.8. SVEIKATINGUMAS IR AKTYVIOS PRAMOGOS

Siekiant vystyti Radviliškio rajono turizmą, svarbu plėtoti sveikatingumo ir aktyvaus turizmo paslaugų pasiūlą ir prieinamumą. Radviliškio rajono savivaldybėje kūno kultūros ir sporto politiką įgyvendina Švietimo ir sporto paslaugų centro (toliau – ŠSPC) Sporto skyrius ir Radviliškio plaukimo baseinas.

Radviliškio rajono sporto infrastruktūrą sudaro:

- Radviliškio sporto arena (įkurta 2009 m.);
- Radviliškio bokso salė (įkurta 1982 m.);
- Radviliškio teniso kortai (įkurti 2009 m.);
- Radviliškio Lietuvos Sąjūdžio stadionas (įkurtas 2009 m.);
- Radviliškio plaukimo baseinas (įkurtas 2017 m.).

Radviliškio rajone 2022 m. buvo 49 krepšinio aikštelės (6,5 proc. daugiau nei 2019 m.), 3 tinklinio aikštelės ir 5 universalios dirbtinės dangos sporto aikštelės. Atkreiptinas dėmesys, kad 2018–2022 m. 64 proc. sumažėjo sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičius – tai gerokai daugiau nei šalyje ir Šiaulių apskrityje (žr. 15 lentelę).

Sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičius						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis., proc.
Lietuvos respublika	914 954	695 542	437 964	511 189	648 982	–29
Šiaulių apskritis	129 221	105 753	62 957	66 372	104 785	–19
Radviliškio r. sav.	11 560	5 548	2 761	3 844	4 187	–64

15 lentelė. Sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičius

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra. Parengta remiantis Lietuvos sporto centro duomenimis.

Radviliškio TIC svetainėje pristatomos įvairios rajone organizuojamos aktyvios pramogos: maršrutai, ekstremalios ir vandens pramogos, taip pat įvairios pramogos šeimoms.

MARŠRUTAI

Pirklių ir pašto keliu per Radviliškio rajoną	Keliaujant šiuo turistiniu maršrutu, galima susipažinti su archeologija, mitologija, tradiciniais amatais, kulinariniu paveldu, dvarais, bažnyčiomis, etnografiniu kaimu ir kaimo bendruomenėmis.
Dviračiu po Šiaulės žemę	Tytuvėnų regioninio parko inicijuotos ir <i>Google</i> žemėlapių programėlėje sukurtos dvi dviračių trasos, vingiuojančios atviromis, vaizdingomis vietomis. Aplankomi Diktariškių ir Šiaulėnų dvarai, Šiaulės apžvalgos bokštas, Kudinų piliakalnis ir kt.
Vytauto Didžiojo atminimo vietos Radviliškio krašte	Maršrutas driekiasi pro 6 objektus: Vytautui Didžiajam skirtus paminklus, skulptūras ir stogastulpį.
Žymių Radviliškio krašto asmenybių pėdsakais	Su Radviliškio krašto žymiomis asmenybėmis susipažįstama keliaujant maršrutu Radviliškis–Šeduva–Sidabravas–Aušrėnai–Šiaulėnai–Radviliškis.
Pažink ir patirk Radviliškio įdomybes	Maršrutas yra skirtas susipažinti su Radviliškio miesto įdomybėmis.
Šiaulės žemės pažintinis takas	1,4 km ilgio pažintinis takas – puiki vieta pasivaikščioti ir nuo apžvalgos bokšto pasigrožėti atsiveriančia miškų panorama.
Dviračių maršrutas „Šiaulės žemė“	Kelionė per išskirtinai kalvotą vietovę ir Kalnų kaimą, Šiaulės piliakalnį.

<i>Camino Lituano</i> Rozalimas–Burbiškis	<i>Camino Lituano</i> – tai Šv. Jokūbo kelias per Lietuvą – piligriminis, turistinis, pažintinis maršrutas, prisijungiantis prie Europos Šv. Jokūbo kelių tinklo. Kelio atkarpa Rozalimas–Burbiškis tęsiasi 24 km.
<i>Camino Lituano</i> Burbiškis–Vadaktai	<i>Camino Lituano</i> – tai Šv. Jokūbo kelias per Lietuvą – piligriminis, turistinis, pažintinis maršrutas, prisijungiantis prie Europos Šv. Jokūbo kelių tinklo. Kelio atkarpa Burbiškis–Vadaktai tęsiasi 23 km.
<i>Camino Lituano</i> Vadaktai–Paberžė	<i>Camino Lituano</i> – tai Šv. Jokūbo kelias per Lietuvą – piligriminis, turistinis, pažintinis maršrutas, prisijungiantis prie Europos Šv. Jokūbo kelių tinklo. Kelio atkarpa Vadaktai–Paberžė tęsiasi 20,1 km.
Radviliškio rajono piliakalniai	Radviliškio rajone yra 8 piliakalniai, įregistruoti Kultūros vertybių registre.
Dviračių žygis, skirtas Valstybės dienos minėjimui	Radviliškio miesto kultūros centras ir Radviliškio rajono savivaldybės administracijos Paveldosaugos ir turizmo poskyris organizuoja dviračių žygį po Radviliškio kraštą, siekiant iškilmingai paminėti Valstybės (karaliaus Mindaugo karūnavimo) dieną.
Atiduok Tėvynei tai, ką privalai	Radviliškio rajono vietos, susijusios su partizaniniu judėjimu 1945–1954 m.
Dviračių žygis „Istorinės atminties keliu“	Dviračių žygis skirtas Lietuvos Valstybės atkūrimo 100-mečiui ir Europos kultūros paveldo metams paminėti.
Dviračių žygis „Radviliškio rajono bažnyčių kelias“	Radviliškio miesto kultūros centras–Šniūraičiai–Polekėlė–Šiaulėnai–Šaukotas–Pašušvys–Grinkiškis–Baisogala–Šeduva–Radviliškio miesto kultūros centras.
Malūnų kelias	Edukacinę programą „Malūnų kelias“ parengė, įgyvendino ir leidinį parengė Radviliškio miesto kultūros centras, Radviliškio rajono jaunimo klubas „Mix“.
Dviračių maršrutas „Pakeliui į Burbiškio dvarą“	Radviliškio miesto kultūros ir poilsio parkas–smuklė „Žarija“–Šeduvos malūnas–Šeduvos istorinės technikos muziejus–Kleboniškių kaimo buties muziejus–Burbiškio dvaras.
Maršrutas „Knysliuko taku“	Radviliškis–Šiaulėnai–Mėnaičiai–Grinkiškis–Baisogala–Šeduva–Arimaičiai.
Virtualus turas	Virtualus turas po Radviliškio rajono krašto lankytinus objektus.
Pažink Radviliškį dviračiu	Susipažinimas su Radviliškio miestu skirtingais laikotarpiais.
Pėsčiųjų žygiai partizanų takais	Žygio metu pasakojama su partizanų gyvenimu šiame krašte susijusi istorija. Žygyje vaišinama ant laužo virtu šiuipiniu.
Edukacinis maršrutas „Legendų keliais“	Šeduvos miesto bendruomenė, padedant profesionalams, įgyvendino projektą „Legendų keliais“, kurio metu buvo sukurtas edukacinis kultūrinio pažinimo išplėstinės realybės 3D dėlionės po atviru dangumi maršrutas lietuvių ir anglų kalbomis.

EKSTREMALIOS PRAMOGOS

„Wake park“ Baisogala	Vandenlenčių parkas Baisogalos tvenkinyje.
Pažink Radviliškio kraštą	Smuklė „Žarija“ organizuoja skrydžius oro balionu.
Laipynių medžiais parkas	Laipynių medžiais parkas siūlo 3 kruopščiai įrengtas trasas 1–10 m aukštyje ir pramogas ant žemės parko teritorijoje.
Dažasvydis gamtoje	Dažasvydis Minaičių kaime.

VANDENS PRAMOGOS

Radviliškio SPA – plaukimo baseinas	Dviejų aukštų pastate įrengti šeši 25 m ilgio plaukimo takai, veikia sūkurinė vonia, turkiška, rusiška, infraraudonųjų spindulių pirtys ir sauna, yra žiūrovų pakyla. Baseino patalpoje įrengti masažisto kambariai, treniruoklių salė, soliariumas.
Arimaičių ežero apžvalginis turas	Apžvalginis turas ežeru katamaranu.
Baidarių nuoma Minaičiuose	Plaukimas baidarėmis Šušvės upe su nakvyne gamtoje.
Šeduvos aerodromas	Apžvalginiai skrydžiai lėktuvais, šuoliai parašiotu.

PRAMOGOS SU ŠEIMA

Šeduvos žirgynas	Mokyklos žirgyne vyksta įvairūs renginiai, turnyrai, varžybos, parodomosios programos su žirgais. Kiekvienais metais organizuojamos jau tradicinėmis tapusios žirginio sporto „Kalėdinės taurės“ varžybos, vyksta Lietuvos specialiosios olimpiados žirginio sporto čempionatas „Suvaldyk žirgą“, žemaitukų veislės eržilų licencijavimas.
Vandens dviračių ir valčių nuoma	Valtys, vandens dviračiai nuomojami savaitgaliais.
Energetinis labirintas	Labirintas skirtas ne klaidžioti, o apmąstyti, pasisemti jėgų, atrasti nusiramtinimą, susigrąžinti vidinę pusiausvyrą.
Pojūčių takas	Smuklės „Žarija“ kiemo teritorijoje įkurtas pojūčių takas veda į energetinį labirintą.
Lietuvių liaudies etnografiniai žaidimai	Kleboniškių kaimo buities muziejaus pievelėje galima žaisti grupinius, sportinius, imtynių ir gaudynių žaidimus, šokti senovinius ratelius.
Radviliškio miesto kultūros ir poilsio parkas	Parke įrengti lauko treniruokliai, daugiafunkcė vaikų žaidimo aikštelė, rampos važinėti riedučiais, riedlentėmis, BMX dviračiais.
Vėjo varpų terapija	Smuklė „Žarija“ siūlo išbandyti unikalią vėjo varpų terapiją.

4.9. APGYVENDINIMO IR MAITINIMO PASLAUGOS

Maitinimo įstaigos

Remiantis Radviliškio TIC pateikiama informacija, rajone veikia 21 maitinimo įstaiga:

6 restoranai (skonio namai „Linda“, restoranai „Central Hotel“, „Savas kampas“, „Kodas“, „Puriena“, „Šeduvos malūnas“);

6 kavinės (smuklė „Žarija“, „Pas Zitą“, „Linda“, „Aušrinė“, „Skonių jūra“, „Kruopa“);

2 picerijos („Charlie pizza“ ir „Trolių pica“);

4 užkandinės („Jurvikas“, greitojo maisto užkandinė „Niam niam“, „Roll’ka“, „Em-liuks“);

3 kepyklėlės („Prezo“, „Liuks liniuks“, „Arbatinė-kepyklėlė“).

Apgyvendinimo įstaigos

Remiantis Radviliškio TIC internetiniame tinklalapyje pateikta informacija, Radviliškio rajono savivaldybėje veikia 16 apgyvendinimo įstaigų:

4 viešbučiai („Central Hotel Radviliškis“, „Puriena“, „Žirnelis“, „Pirčių slėnis“);

1 motelis („Šeduvos malūnas“);

1 svečių namai (smuklė „Žarija“);

1 kempingas („Arimaičiai LT“);

8 kaimo turizmo sodybos („Jonaitiškių dvaras“, „Pušyno vila“, „Raudonkalnis“, „Atgal į gamtą“, „Gomerta“, „Žinėnai“, „Panekelpių kaimas“, „Prie ažuolų“).

2018–2022 m. Radviliškio rajone neatsirado naujų apgyvendinimo įstaigų, nors Šiaulių apskrityje jų padaugėjo 38,9 proc., šalyje – 26,7 proc. (žr. 16 lentelę). Atkreiptinas dėmesys, kad, nepaisant to, jog apgyvendinimo įstaigų skaičius Radviliškio rajone išliko toks pats, vietų skaičius jose padidėjo 29,3 proc. Galima daryti prielaidą, kad buvo vykdomas esamų apgyvendinimo įstaigų atnaujinimas ir plėtra (žr. 17 lentelę).

Apgyvendinimo įstaigų skaičius						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
Lietuvos Respublika	3 616	3 754	3 352	4 263	4 580	26,7
Šiaulių apskritis	149	162	137	185	207	38,9
Radviliškio r. sav.	16	12	14	9	16	0

16 lentelė. Apgyvendinimo įstaigų skaičius

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra.

Vietų skaičius apgyvendinimo įstaigose						
	2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
Lietuvos Respublika	89 813	108 488	107 750	129 924	110 037	22,5
Šiaulių apskritis	3 468	4 785	3 677	5 464	5 105	47,2
Radviliškio r. sav.	273	348	330	243	353	29,3

17 lentelė. Vietų skaičius apgyvendinimo įstaigose

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra.

2018–2022 m. Radviliškio rajone 11,2 proc. išaugo viešbučių ir motelių vietų užimtumas – tai daugiau nei Šiaulių apskrityje (8,8 proc.) ir gerokai daugiau nei Lietuvoje (šalyje užimtumas sumažėjo 0,3 proc.) (žr. 18 lentelę).

Viešbučių ir motelių užimtumas (proc.)							
Vietos		2018	2019	2020	2021	2022	Pokytis, proc.
	Lietuvos Respublika	42,7	44	23,3	26,8	42,4	–0,3
	Šiaulių apskritis	35,5	33,9	30	28,5	44,3	8,8
	Radviliškio rajono savivaldybė	28,4	33,8	25,7	33,3	39,6	11,2

18 lentelė. Viešbučių ir motelių užimtumas (proc.)

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra.

2020 m. Radviliškio rajone didžiąją dalį apgyvendinimo paslaugomis pasinaudojusių turistų sudarė keliaujantys verslo reikalais – jų buvo 57,7 proc., tačiau tai yra 15,3 proc. mažiau nei 2016 m. (žr. 19 lentelę). 2020 m. atostogaujančių turistų dalis siekė 27,9 proc. ir tai buvo 17,9 proc. daugiau nei 2016 m. 2020 m. tarp atostogaujančių turistų didžiąją dalį sudarė Lietuvos piliečiai (44,2 proc.), o tarp keliaujančių verslo reikalais – užsieniečiai (77,9 proc.).

Turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose ir atvykimo priežastys								
			2016	2017	2018	2019	2020	Pokytis, proc.
Lietuvos Respublika	Lietuvos gyventojai	Atostogos, poilsis	58	60	62	64	68	10
		Kita	17	17	15	13	13,8	–3,2
		Verslas	23	22	21	21	16,9	–6,1
		Giminių ar draugų lankymas	2	2	2	2	1,2	–0,8
	Užsieniečiai	Atostogos, poilsis	56	57	58	59	44,4	–11,6
		Kita	12	12	12	11	15,2	3,2
		Verslas	31	29	27	28	38,3	7,3
		Giminių ar draugų lankymas	2	2	3	3	2	0
Radviliškio rajono savivaldybė	Lietuvos gyventojai	Atostogos, poilsis	9	13	64	51	44,2	35,2
		Kita	11	10	3	5	8,6	–2,4
		Verslas	76	73	29	35	41,7	–34,3
		Giminių ar draugų lankymas	4	4	4	10	5,5	1,5
	Užsieniečiai	Atostogos, poilsis	16	21	19	19	7,3	–8,7
		Kita	15	11	8	5	12,4	–2,6
		Verslas	59	64	71	67	77,9	18,9
		Giminių ar draugų lankymas	9	5	2	9	2,4	–6,6

19 lentelė. Turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose ir atvykimo priežastys
Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra.

4.10. TURIZMO INFRASTRUKTŪRA

Skatinant turizmo plėtrą, Radviliškio rajono savivaldybėje 2018–2022 m. buvo įgyvendintos viešosios infrastruktūros pritaikymo turistų pokyčiams naujovės ir tvarūs sprendimai.

2021 m. Šeduvoje atidaryta atnaujinta Kaštonų aikštė. Aikštės turgaus zonoje įrengti nauji stelažai ir medinės stoginės. Pastarosios pritaikytos į renginius atėjusiems žiūrovams sėdėti. Kaštonų aikštėje taip pat įrengta nauja automobilių stovėjimo aikštelė, o šalia – elektromobilių įkrovimo stotelė. Sutvarkytoje aikštėje pasodinti kaštonai, magnolijos, spygliuočių krūmynų kompozicijos, suformuoti gėlynai. Įrengtos akmeninės sienelės su metaliniu tinklu vėjo gūsiams sulaikyti pritaikytos kaip suoliukai sėdėti. Pastatyti nauji suoliukai, šiukšliadėžės, įrengtas apšvietimas – sumontuoti nauji LED tipo šviestuvai ir į grindinį montuojami šviestuvai.

Baisogaloje įrengtos informacinės lentos (stendai) apie lankytinus Radviliškio rajono objektus ir informaciniai stendai prie paminklų ir lankytinus objektus Baisogalos seniūnijoje.

Sidabravo ir Vadaktų miesteliuose, taip pat Beinoravos ir Vabalių kaimuose įrengti gyventojams skirti lauko treniruokliai ir vaikų žaidimų aikštelės, seniūnija prižiūri viešas krepšinio, tinklinio aikštes ir stadionus.

Grinkiškio seniūnijoje 2021–2022 m. įrengti informaciniai stendai prie Minaičių bunkerio, Grinkiškio centrinėje aikštėje, partizanų Sąjū sodyboje (Balandiškių k.).

5. RADVILIŠKIO RAJONO IDENTITETAS

2012–2020 m. strateginiame Radviliškio rajono plėtros plane buvo numatytas uždavinys parengti savivaldybės įvaizdžio strategiją, apimančią prekės ženklo sukūrimą, ryšių su visuomene plano parengimą, tačiau tokia strategija nebuvo parengta ir Radviliškio rajonas vis dar neturi prekės ženklo. Tikėtina, kad šis uždavinys turėtų būti numatytas atnaujintame Radviliškio rajono strateginiame plėtros plane.

6. RADVILIŠKIO RAJONO TURIZMO SITUACIJOS TYRIMAS

Siekiant atlikti išsamią Radviliškio rajono turizmo situacijos analizę, nustatyti turizmo ir kultūros paslaugų poreikį, prieinamumą ir vartotojų pasitenkinimą esama turizmo sektoriaus situacija bei nustatyti turizmo sektoriaus plėtros kryptis, atlikta gyventojų apklausa. Apklausa vyko 2023 m. liepos 26–spalio 8 d. Apklausoje dalyvavo 146 respondentai. Klausimų, kurių atsakymai vertinti penkiabalėje skalėje, rezultatai susumuoti ir pateiktas balų vidurkis.

Sociodemografinės charakteristikos. Moterys sudaro didžiąją dalį respondentų (81 proc.). Daugiau nei pusė respondentų (60,6 proc.) – 40–65 m. amžiaus, 65 m. ir vyresni respondentai sudarė 4,9 proc. 79,6 proc. respondentų turi aukštąjį išsilavinimą, 60,6 proc. nurodė, kad gyvena mieste, 21,1 proc. – miestelyje, 18,3 proc. – kaime. Didesnė dalis (59,2 proc.) apklaustųjų atstovauja viešajam sektoriui, penktadalį (18,3 proc.) sudaro verslo atstovai, o dirbantys NVO sektoriuje sudaro mažiausią dalį (4,2 proc.).

TURIZMO IR KULTŪROS BŪKLĖS, PASLAUGŲ BEI PRODUKTŲ PRIEINAMUMO IR VARTOTOJŲ PASITENKINIMO VERTINIMAS

Radviliškio rajono turizmo paslaugų ir produktų vertinimas

Respondentų buvo klausama, kaip penkiabalėje skalėje vertina rajono turizmo paslaugų ir produktų kokybę, įvairovę, prieinamumą. Aukščiausiais balais vertintas prieinamumas (3,2 balo) ir kokybė (3,1 balo), žemiausiai – turizmo paslaugų ir produktų įvairovė (2,7 balo).

Keliautojų įpročiai

Kelionės Radviliškio rajone. Respondentai nurodė, kad dažniausiai keliauja Radviliškio rajone, tačiau į keliones išsiruošia retai, nes rajone daug kas matyta ir nebeįdomu (36,6 proc.). Daugiau nei ketvirtadalis atsakiusių Radviliškio rajone niekada nekeliauja, nes kitose Lietuvos vietose randa įdomesnių vietų, pramogų ir kt. (23,3 proc.). Beveik penktadalis respondentų (18,3 proc.) nurodė, kad dažnai keliauja Radviliškio rajone ir randa įdomių renginių, pramogų, lankytinų objektų, džiaugiasi gamta. Taip atsakiusieji (16,9 proc.) ne tik keliauja patys, bet kviečia drauge keliauti ir kitur gyvenančius draugus ir artimuosius.

Keliavimas miestuose, miesteliuose ir kaimuose. Apklausos duomenimis, miestelių ir kaimų, kaip kelionių kryptį, populiarumas (42 proc.) šiek tiek atsilieka nuo miestų (Radviliškio ir Šeduvos, 51 proc.). Respondentai papildomai išskyrė Burbiškio dvarą, taip pat nurodė, kad lankosi tiek miestuose, tiek kaimuose ar visame rajone.

Keliautojų laisvalaikio veiklos. Paklausti, kas labiausiai domina keliaujant Radviliškio rajone, apklausos dalyviai penkiabalėje skalėje dažniausiai rinkosi kultūrinę ir meninę veiklą (renginius, festivalius, parodas, edukacijas ir kt.) – 3,8 balo. Panašų balų skaičių surinko kultūros, architektūros, karinio ir kito paveldo (dvarai, piliakalniai, kapinynai ir kt.) lankymas (3,7 balo) ir poilsis gamtoje (vandens telkiniai, kaimo turizmas, pažintiniai takai ir kt.) (3,7 balo). Šiek tiek mažesniais balais vertintos aktyvaus laisvalaikio galimybės (3,7 balo) ir sveikatos gerinimo veiklos (sveikatos, sveikatingumo, medicininės paslaugos) (3 balai).

Transportas. Automobilis – pagrindinis keliavimo Radviliškio rajone būdas. Keliones automobiliu renkasi beveik visi respondentai (93,7 proc.). Taip pat apklausos dalyviai keliauja pėsčiomis (39,2 proc.), gana didelė dalis respondentų mėgsta keliones dviračiu (38,5 proc.). Autobusu (9,1 proc.) ir traukiniu (3,5 proc.) keliauja tik nedidelė dalis apklausos dalyvių.

Kelionės trukmė. Devyni iš dešimties respondentų (88,8 proc.) renkasi vienos dienos kelionę po Radviliškio rajoną ir nakvynei nelieta, savaitgalį ar kelias dienas čia praleidžia mažiau nei dešimtadalis (7 proc.). Apklausos dalyviai nesirenka savaitės trukmės ar ilgesnių kelionių.

Informacijos paieška. Informacijos apie renginius, lankytinas vietas, pramogas ir kt. veiklas Radviliškio rajone respondentai dažniausiai ieško „Facebook“ renginių skiltyje (55,2 proc.) ir Radviliškio rajono savivaldybės interneto svetainėje ir socialiniuose tinkluose (50,3 proc.). Taip pat dažnai naršoma kultūros, sporto ir kt. veiklas ir pramogas siūlančių įstaigų interneto svetainėse ir socialiniuose tinkluose (34,3 proc.), Radviliškio turizmo informacijos centro interneto svetainėje ir socialiniuose tinkluose (31,5 proc.). Kiek rečiau klausima šeimos ir draugų patarimų (29,4 proc.), taip pat mažiau populiarūs laikraščiai, naujienų portalai ir jų socialiniai tinklai (27,3 proc.), informaciniai stendai, rengėjų platinami lankstinukai (23,8 proc.). Rečiau naršoma paieškos svetainėse („Google“, „Bing“) (18,2 proc.), Lietuvos turizmo interneto svetainėse (pvz., www.lithuania.travel ir kt.) (8,4 proc.).

Išlaidos ir kainos. Paklausti, kokią pinigų sumą (vienam asmeniui) dažniausiai skiria kelionei Radviliškio rajone, daugiau nei du trečdaliai (69,9 proc.) apklaustųjų nurodė išleidžiantys iki 50 Eur, tik nedidelė dalis (16,1 proc.) kelionei skiria nuo 50 iki 100 Eur. Pasak dalyvavusiųjų apklausoje, lankomų objektų kainos Radviliškio rajone yra prieinamos (65,7 proc.). Panašus procentas apklaustųjų mano, kad kainos yra didelės (7 proc.) ir ganėtinai mažos (6,3 proc.).

Ekskursijos ir kelionės su gidu

Gidų paslaugos. Daugiau nei pusė (70,6 proc.) respondentų nėra naudojęsi gidų paslaugomis, retai (tik vieną ar kelis kartus) gidų paslaugomis naudojosi beveik ketvirtadalis (24,5 proc.) respondentų. Kartais (bent vieną kartą per metus) gidų paslaugomis besinaudojančiųjų itin nedaug (4,9 proc.).

Informacijos apie gidų paslaugas paieška. Ieškodami informacijos apie gidų paslaugas, respondentai dažniausiai naršo internete ir socialiniuose tinkluose (43,4 proc.), taip pat neretai klausia rekomendacijų šeimos ir draugų (39,8 proc.). Mažiau respondentų informacijos ieško skelbimuose, reklaminiuose leidiniuose (28,9 proc.) ir Radviliškio TIC interneto svetainėje ir socialiniuose tinkluose (26,5 proc.). Specialiose interneto svetainėse, tokiose kaip *gidupaslaugos.lt* ir kt., gidų paslaugų ieško mažiau nei dešimtadalis apklaustųjų (8,4 proc.).

Gidų paslaugų kaina ir kokybė. Gidų paslaugų kainos ir kokybės santykis penkiabalėje skalėje dažniausiai vertintas 4 balais (43,8 proc.), rečiau – 3 balais (31,3 proc.) ir 5 balais (18,8 proc.). Tik keletas respondentų rinkosi žemiausius balus – 1 balą (4,2 proc.) ir 2 balus (2,1 proc.).

Ekskursijos, turistiniai maršrutai, žygiai. Paklausti, ar pakanka ekskursijų, turistinių maršrutų ir žygių, respondentai penkiabalėje skalėje labai panašiai įvertino žygių (2,7 balo), dviračių maršrutų (2,6 balo) ir pažintinių ekskursijų (2,6 balo) pasiūlą. Pasak respondentų, labiausiai trūksta pėsčiųjų maršrutų (2,5 balo) ir teminių ekskursijų (2,5 balo). Svarbu atkreipti dėmesį, kad visi atsakymų variantai buvo vertinti vidutiniškais balais.

Radviliškio turizmo informacijos centras

Daugiau nei pusė respondentų (54,5 proc.) per paskutinius trejus metus į TIC nesikreipė. Apie ketvirtadalis dalyvavusių apklausoje (54,5 proc.) minėtu periodu užėjo į TIC, o vienas iš dešimties – skambino telefonu (9,8 proc.). Susisiekti el. paštu ar rašyti žinutę socialiniuose tinkluose yra tekę tik nedaugeliui (po 6,2 proc.).

Besinaudoję Radviliškio TIC paslaugomis, penkiabalėje skalėje geriausiai vertina galimybę įsigyti turistinių leidinių (4 balai), suvenyrų, dovanų su Radviliškio ir Lietuvos simbolika (3,6 balo), taip pat informacijos paiešką TIC interneto svetainėje ir socialiniuose tinkluose (3,6 proc.). Panašiai vertinta ir galimybė įsigyti turistinių leidinių (3,5 balo) bei teiktos konsultacijos (gyvos ir nuotolinės) (3,3 balo).

Infrastruktūros, paveldo, paslaugų ir produktų vertinimas

Turizmo ir rekreacijos infrastruktūra. Respondentai aukščiausiais vidutiniais balais penkiabalėje skalėje įvertino kultūros įstaigas (kultūros centrus, muziejus ir kt.) (3,3 balo), turizmo ženklinimo sistemą (informacinius standus, ženklus, kelio rodykles ir kt.) (3,2 balo), maitinimo įstaigas (3,2 balo), viešbučius (3,1 balo) ir kaimo turizmo sodybas (3 balai). Mažiau nei 3 balais vertinti poilsio ir sveikatingumo centrai (2,8 balo), dviračių takai ir trasos (2,7 balo), poilsiavietės (2,6 balo), vandens telkinių paplūdimiai (2,6 balo) ir aktyviam turizmui (plaukiojimui, vandenlenčių sportui ir kt.) pritaikyti vandens telkiniai (2,4 balo).

Paveldo objektai. Apklausos dalyviai panašiu balu (3,1 balo) vertino gamtos paveldo objektus (draustinis, saugomas teritorijas ir kt.), archeologijos ir mitologijos paveldo objektus (piliakalnius, pilkapius, kapinynus ir kt.), architektūros ir urbanistinius paveldo objektus (istorines miestų dalis, dvarus, malūnus ir kt.), nereikšmingai žemiau – karinio paveldo objektus (partizanų kapus, paminklus ir kt.) (3 balai).

Rajono patrauklumas. Paklausti, kas, jų manymu, labiausiai patrauklu turistams, respondentai pateikė savo vertinimus penkiabalėje skalėje, išskirdami patogią geografinę padėtį ir susisiekimą (3,7 balo), prieinamas kainas (3,5 balo) ir galimybę pailsėti nuo miesto triukšmo (3,4 balo). Kiek žemesniais balais įvertinta draugiška aplinka keliaujantiems su gyvūnais (3,2 balo), veiklos šeimoms su vaikais (3 balai), žemiausiai – veiklų, pramogų ir paslaugų įvairovė (2,8 balo).

Kultūrinė ir meninė veikla. Apklaustieji dažnai lankosi renginiuose, dalyvauja kultūrinėje, meninėje veikloje (3,5 balo) ir mano, kad renginiai, parodos, edukacijos ir kt. labiau prieinamos miestuose nei kaimuose (3,5 balo). Svarbu atkreipti dėmesį, kad panaši dalis apklaustųjų yra patenkinti kultūros paslaugų gausa, įvairove, prieinamumu (3,4 balo) ir norėtų turėti galimybę rinktis iš didesnės kultūrinių paslaugų pasiūlos (3,4 balo).

Muziejai. Penkiabalėje skalėje geriausiai vertinti muziejai – Burbiškio dvaro istorijos muziejus (4,2 balo) ir Kleboniškių kaimo buities muziejus (4,1 balo). Taip pat gana aukštais balais vertinti Šeduvos istorinės technikos muziejus (3,7 balo) ir Minaičių bunkeris (3,7 balo). Žemiausiais balais įvertintas Šeduvos krašto muziejus (2,8 balo).

Opiausios problemos. Respondentų nuomone, didžiausia Radviliškio rajono problema – pramogų, laisvalaikio galimybių ir kt. paslaugų trūkumas ir kokybės stoka (44,4 proc.). Taip pat respondentai dažnai nurodė neišnaudotus kultūros, meno išteklius, renginių, kūrėjų ir amatininkų iniciatyvų trūkumą (25,7 proc.), apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų trūkumą ir kokybės stoką (24,3 proc.).

Turizmo plėtros potencialas. Anot respondentų, didžiausią potencialą Radviliškio rajone turi pažintinis (54,9 proc.) ir edukacinis turizmas (44,4 proc.), taip pat istorinis (30,6 proc.) ir mišrusis turizmas (29,9 proc.). Tarp žemiausiai įvertintų – religinis (2,1 proc.) ir dalykinis turizmas (3,5 proc.).

ATVIRI KLAUSIMAI

Kaip apibūdintumėte dabartinę Radviliškio rajono turizmo situaciją?

Į šį klausimą atsakė 84 respondentai. Kiek didesnė atsakiusiųjų dalis situaciją vertino teigiamai (pvz., gera, patenkinama) negu neigiamai (pvz., bloga, prasta). Apibūdinant Radviliškio rajono turizmo situaciją, respondentai dažniausiai nurodė, kad trūksta inovatyvumo, įdomių ekskursijų po lankytinus objektus, dviračių takų, erdvių vaikams ir jaunimui, patrauklių istorinio, kultūrinio paveldo objektų. Pasigendama Radviliškio muziejaus, sutvarkytų rekreacinių zonų gamtoje ir aukštesnio meninio lygio kultūros renginių. Respondentai apgailestauja, kad daugelis rajone esančių dvarų ir jų kompleksų apleisti.

Pateikite inovatyvių ir tvarių idėjų Radviliškio rajono turizmo plėtrai (įtraukiant kultūros ir paveldo sritis) iki 2030 m.

Į šį klausimą atsakė 65 respondentai.

Atsakiusieji minėjo, kad būtų galima įkurti Radviliškio muziejų ir aktyviau vykdyti veiklą Radviliškio mieste, siūlyti daugiau su geležinkeliu susijusių pramoginių ir edukacinių veiklų, traukinių stotį išnaudoti renginiams ar interaktyviems žaidimams apie geležinkelį ir traukinius

(„visur skelbiame, kad miestas yra geležinkelio sostinė, o neturime nei muziejaus, nei kokios ekspozicijos, susijusios su geležinkeliu. Juk vien tik garvežio neužtenka, tai turėtų būti bendra miesto koncepcija, susijusi su geležinkeliu. Reiktų kokio interaktyvaus muziejaus, kur galėtum ir traukinį pavairuoti, ir t. t.“).

Daugelis respondentų siūlo daugiau dėmesio skirti aktyviam poilsiui gamtoje: tvarkyti ir plėsti dviračių takus, Tyrulių pelkėje įrengti pažintinius takus, paukščių stebėjimo bokštus, plėsti vandens pramogų pasiūlą (pvz., Eibariškių tvenkinyje), toliau kurti įvairius žygių maršrutus, įrengti stovyklavietes, tinkamas poilsiui su šeima, parkuose ir Eibariškių ar Antaniškių miško įrengti viešojo maitinimo vietas.

Respondentai pažymi, kad būtų galima kurti teminius arba proginius maršrutus, didesnę dėmesį skirti žydų paveldo objektams ir kapinėms, restauruoti senus dvarus, istorinius pastatus ir juose kurti įvairius muziejus (pvz., profesijų muziejus ar muziejai, susiję su pastato istorija), kurti naujus traukos objektus – įrengti Europos varžybų reikalavimus atitinkančias automobilių ar motociklų trasas ar modernų atrakcionų parką.

Jūsų nuomone, kas galėtų paskatinti į Radviliškio rajoną atvykti jaunos keliautojus?

Į šį klausimą atsakė 76 respondentai.

Daugelis respondentų siūlė aktyviau reklamuoti teikiamas paslaugas, pvz., edukacijas

(Teko pabuvoti ekskursijoje vaikstant po geležinkelio depus, klausant istorijos apie depus, buvome prie kuro saugyklių, laboratorijoje, traukinių plovykloje ir kitur. Tikrai buvau nustebinta ir sužavėta.).

Apklausoje dalyviai siūlė toliau plėsti ir palaikyti TIC veiklą, kurti aktyvias ir ekstremalias pramogas, veiklas šeimoms (pvz., naktines ekskursijas), rengti gastronominius, kultūrinius festivalius, įveikinti paveldo objektus, įrengti saugias poilsiavietes, kempierių aikšteles, sporto aikštynus, tvarkyti paplūdimius.

Ar lankotės Radviliškio turizmo informacijos centro interneto svetainėje (www.inforadviliskis.lt)? Pasidalykite savo nuomone apie svetainės funkcionalumą ir informacijos pakankamumą.

Į šį klausimą atsakė 75 respondentai. Tarp atsakiusių – ir lankęši šioje svetainėje, ir to nedarę. Svetainė vertinama įvairiai – ir teigiamai, ir neigiamai, tačiau didesnė atsakiusių dalis buvo patenkinti („svetainė tikrai gerai sutvarkyta, lengva rasti tai, ko ieškai“; „svetainė gera, bet veiklų pasiūla yra menka“, „retai, bet užėinu. Informacija pateikta puikiai. Ačiū.“). Atkreiptinas dėmesys, kad nors respondentai buvo patenkinti svetainės informatyvumu, neretas akcentavo, kad įdomios, aktualios informacijos trūko („Informacijos yra nemažai, tačiau teikiamų turizmo paslaugų beveik nematyti“).

Kokios, Jūsų nuomone, su turizmu, kultūra, paveldu susijusios informacijos trūksta keliautojams ir kultūros mėgėjams?

Į šį klausimą atsakė 63 respondentai. Pasak dalyvavusiųjų apklausoje, trūksta plačios informacijos sklaidos, informacijos žiniasklaidoje, reklamos, viešinama informacija galėtų būti pateikiama moderniau, originaliau ir įdomiau. Respondentai nurodė, kad siekiant plačiau paskleisti informaciją, reikėtų bendradarbiauti su kitomis kultūros ir švietimo įstaigomis, nuolat rūpintis informacijos atnaujinimu, kad ji būtų aktuali.

Radviliškis yra žinomas kaip geležinkeliečių sostinė, o Radviliškio rajono turizmo informacijos centro interneto svetainę puošia simbolis – garvežys. Jūsų nuomone, kuriant naują įvaizdį, koks simbolis geriausiai galėtų atspindėti Radviliškio miestą ir koks – Radviliškio rajoną?

Į šį klausimą atsakė 66 respondentai. Didžioji dalis apklaustųjų mano, kad garvežys yra miestui tinkantis simbolis, o tarp rajonui siūlomų simbolių – tulpės, malūnai, Šiaulės bokštas, dingęs štetlas ir kt. Tiesa, respondentai pastebi, kad, nors garvežys yra tinkamas simbolis, jį būtų galima atnaujinti, taip pat trūksta su geležinkeliu susijusios kultūrinės veikos ir infrastruktūros („Deja, geležinkelis anksčiau garsino miestą. Taip, jis dar svarbus mums, tačiau neturime nei normalaus muziejaus ta tema, nei daug traukinių. Manau reikėtų stipriai padirbėti ta tema, kad galėtumėme garvežį laikyti savo simboliu“).

7. STIPRYBIŲ, SILPNYBIŲ, GALIMYBIŲ IR GRĖSMIŲ (SSGG) ANALIZĖ

Stiprybės	1. Radviliškis – istoriškai svarbus geležinkelių turizmo mazgas. 2. Didesnė nei vidutiniškai Lietuvoje žemės ūkio naudmenų dalis, ūkio plotai, grūdinių kultūrų derlingumas ir gerai išvystytas žemės ūkis. 3. Aktyviai veikiantis Radviliškio informacijos centras, plėtojamas interneto puslapis inforadviliskis.lt. 4. Aktyviai veikiantys rajono kultūros centrai (renginių skaičiaus augimas). 5. Didesnis nei vidutiniškai šalyje kultūros vertybių skaičius. 6. Augantis turistų ir suteiktų nakvynių skaičius. 7. Šeduvos Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia ir Palaimintojo Teofilio Matulionio muziejus – religinio turizmo traukos objektai. 8. Išvystytos Burbiškio dvaro teikiamos kompleksinės turizmo paslaugos ir dvare vykstantis tradicinis Tulpių žydėjimo festivalis. 9. Gausi partizaninio pasipriešinimo ir karinio paveldo objektų pasiūla. 10. Patogi geografinė padėtis ir išvystytas susisiekimas su visais didžiaisiais Lietuvos miestais.
------------------	--

Silpnybės	1. Mažo rekreacinio potencialo Lietuvos teritorija. 2. Prasta kultūros paveldo ir karinių objektų būklė. 3. Mažesnis nei vidutiniškai šalies bei regiono savivaldybėse veikiančių apgyvendinimo įstaigų skaičius. 4. Nedidelis maitinimo įstaigų skaičius. 5. Ribota turizmo paslaugų įvairovė. 6. Radviliškio rajono turistinio identiteto stoka (nėra įvaizdžio strategijos ir prekės ženklo). 7. Kokybiškos infrastruktūros trūkumas prie vandens telkinių. 8. Maža tradicinių patiekalų, gastrominio turizmo paslaugų pasiūla. 9. Radviliškio mieste nėra krašto muziejaus.
Galimybės	1. Su Radviliškiu, kaip geležinkelio sostine, susijusių turistinių objektų ir veiklų plėtra, nišinio su geležinkeliais susijusio turizmo plėtra (<i>trainspotting</i> gerbėjų pritraukimas). 2. Senjorams skirtų pažintinių ir sveikatinimo paslaugų plėtra. 3. Gastrominio ir ekologinio turizmo plėtra, siūlant maistą „nuo lauko iki stalo“. 4. Radviliškio rajono turizmo rinkodaros strategijos parengimas ir efektyvus jos įgyvendinimas. 5. Vystomas istorijos, kultūros bei atminimo muziejaus „Dingęs štetlas“ projektas ir su juo susijęs įvairių turizmo paslaugų (apgyvendinimo, maitinimo, transporto, suvenyrų ir pan.) poreikio augimas. 6. Specifinių, nišinių turizmo produktų ir paslaugų specializuotoms vietos ir užsienio turizmo rinkoms kūrimas. 7. Sezoniškumo mažinimas plečiant žiemos turizmui pritaikytą infrastruktūrą bei paslaugas. 8. Kultūros renginių kokybės didinimas. 9. Rajono žinomumo didinimas, siekiant pritraukti didesnę turistų srautą, pasitelkus modernias informacines technologijas. 10. Finansinių ir nefinansinių paskatų sudarymas vietinio turizmo plėtrai.
Grėsmės	1. Kvalifikuotos, aukštą pridėtinę vertę turinčius turizmo sektoriaus produktus galinčios kurti darbo jėgos trūkumas. 2. Hidrometeorologinės sąlygos ir klimato kaitos sukeltos problemos gali turėti neigiamos įtakos žemės ūkiui ir turizmui gamtoje. 3. Turizmo sektoriaus sezoniškumo problema. 4. Ateityje mažėsiantis kultūros įstaigų lankytojų ir dalyvių skaičius dėl mažėjančio gyventojų skaičiaus. 5. Netvarkomų kultūros paveldo būklės blogėjimas, lankytojams nesaugūs aplieisti objektai.

8. RADVILIŠKIO RAJONO TURIZMO PLĖTROS VIZIJA IR MISIJA

Atsižvelgiant į analizės medžiagą, darbo grupės ir ekspertų nuomonę, siekiant išlaikyti Radviliškio rajono turizmo plėtros tęstinumą kartu su kitais planavimo dokumentais, suformuluota planuojamo 2024–2030 m. laikotarpio Radviliškio rajono turizmo plėtros programos vizija, misija ir prioritetai.

Vizija atskleidžia siekiamo rajone turizmo plėtros vietą ir vertinimą, misija atskleidžia rajono įsipareigojimą vystyti turizmą, kartu prisidedant prie šalies gerovės ir vietos bendruomenės naudos.

Vizija – Radviliškio rajono turizmas atpažįstamas kaip patogus Šiaurės rytų Žemaitijos turistinių paslaugų kraštas kiekvienam šalies, užsienio ir vietos gyventojui.

Misija – vystant Radviliškio rajono turizmą, kurti gerąją naudą Lietuvai ir savo kraštui, teikti aukštos kokybės turizmo paslaugas ir produktus.

Prioritetai:

1. Turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra.
2. Vientiso rajono įvaizdžio / identiteto formavimas.
3. Istorijos ir paveldo atkūrimas ir vystymas turizmui.

9. RADVILIŠKIO RAJONO TURIZMO PLĖTROS PROGRAMOS PRIEMONIŲ PLANAS

Tikslai, uždaviniai ir siejami rodikliai

Nr.	Tikslas ir uždaviniai	Rodiklis/ rezultatas	Esama reikšmė	Siekiamas reikšmė	Šaltinis
1.	PRIORITETAS – TURIZMO INFRASTRUKTŪROS IR PASLAUGŲ PLĖTRA				
1.1.	Tikslas – diegti inovacijas turizmo paslaugoms.	Metinis turizmo informacijos centro interneto puslapio lankytojų skaičius	30 350	5 000 kasmet	Radviliškio turizmo informacijos centras (TIC)
1.1.1.	Uždavinys – stiprinti turizmo infrastruktūrą.	Modernizuotų turizmo objektų skaičius	–	Po 1 kasmet	TIC, Radviliškio rajono savivaldybė (RRSA)
1.1.2.	Uždavinys – didinti turizmo paslaugų ir aptarnavimo kokybę.	Suorganizuotų mokymų turizmo srities atstovams skaičius	–	Po 1 kasmet	TIC
1.2.	Tikslas. Diegti geležinkelių technologijų turistines inovacijas	Metinis GTI filialo lankytojų augimo proc.	–	Augimas po 10 proc. kasmet	

1.2.1.	Uždavinys. Sukurti Geležinkelių muziejaus - Geležinkelių technologinių inovacijų (GTI) filialą Radviliškio rajone.	Sukurtas Geležinkelių muziejaus - Geležinkelių technologinių inovacijų (GTI) filialas	–	1	
1.2.2.	Uždavinys. Skatinti lankytojų profesinį susidomėjimą geležinkelių inžinerija ir technologijomis	Sukurtų GTI filialo ekskursijų sk.	–	7	
2.	PRIORITETAS – VIENTISO RAJONO ĮVAIZDŽIO / IDENTITETO FORMAVIMAS				
2.1.	Tikslas – sukurti ir puoselėti Radviliškio rajono kultūrinę tapatybę.	Palankaus gyventojų vertinimo augimas, proc.	–	2 proc. kasmet	(RRSA)
2.1.1.	Uždavinys – sukurti Radviliškio rajono kultūrinių, istorinių ir kitų lankytinų objektų vientisumo atpažinimą.	Lankytinų objektų atpažinimo ženklinimo kiekio augimas, proc.	–	15 proc. kasmet	Radviliškio rajono savivaldybės administracija (RRSA), TIC
2.1.2.	Uždavinys – puoselėti Radviliškio rajono traukos objektus.	Materialinių investicijų turizmo srityje, tenkančių vienam gyventojui, augimas, proc.	–	2 proc. kasmet	TIC, RRS
2.2.	Tikslas – plėtoti Radviliškio rajono žinomumą šalyje ir užsienyje.	Turistų skaičiaus apgyvendinimo įstaigose augimas, proc.	–	15 proc. kasmet	RRSA, TIC, privatūs verslininkai
2.2.1.	Uždavinys – įgyvendinti Radviliškio rajono inovatyvias rinkodaros priemones.	Sukurtos ir įgyvendintos rinkodaros priemonės, vnt.		Po 1 kasmet	TIC
2.2.2.	Uždavinys – formuoti viešosios nuomonės įvairovę apie Radviliškio rajoną Lietuvoje ir užsienyje.	Radviliškio rajone apsilankusių užsienio turistų skaičiaus augimas, proc.	–	15 proc. kasmet	TIC, privatūs verslininkai, biudžetinės įstaigos ir kt.
3.	PRIORITETAS – ISTORIJS IR PAVELDO ATKŪRIMAS IR VYSTYMAS TURIZMUI				
3.1.	Tikslas – formuoti turizmui patrauklius klasterius.	Turizmo paslaugų teikėjų augimas, proc.	–	15 proc. kasmet	TIC

3.1.1.	Uždavinys – išplėtoti Šeduvos istorinio ir religinio turizmo klasterį.	Sukurtų maršrutų skaičius	–	Po 1 kasmet	TIC
3.1.2.	Uždavinys – išplėtoti Radviliškio rajono dvarų sodybų kelio klasterį.	Sukurtų maršrutų skaičius	2	Po 1 kasmet	TIC
3.2.	Tikslas – vystyti turizmo iniciatyvas Radviliškio rajone.	Igyvendintų turizmo iniciatyvų skaičius	10 maršrutų dviračiu, 5 – pėsčiomis	Po 1 maršrutą dviračiu, po 1 – pėsčiomis, po 1 kitą maršrutą kasmet	TIC
3.2.1.	Uždavinys – parengti ir įgyvendinti turizmo vystymo Radviliškio rajone programas.	Sukurtų turizmo programų skaičius	-	Po 1 kasmet	TIC

Prioritetai, tikslai, uždaviniai, priemonės ir matavimo rodiklių suvestinė

1.	PRIORITETAS – TURIZMO INFRASTRUKTŪROS IR PASLAUGŲ PLĖTRA			
1.1.	Tikslas – diegti inovacijas turizmo paslaugoms. <i>(Įgyvendinti išskirtinius projektus, skirtus modernizuoti turizmo infrastruktūrą, kad būtų patenkinti sparčiai besikeičiantys turistų poreikiai: kurti jiems unikalias turistines patirtis, optimizuoti informacijos sklaidą ir kartu užtikrinti tvarų rajono ekonominį augimą).</i>			
1.1.1.	Uždavinys – stiprinti turizmo infrastruktūrą.			
	Priemonės	Matavimo rodiklis	Vertė / kiekis	Atsakingi
1.1.1.1.	Įrengti dviračių takus atkarpoje Raudondvaris–Burbiškis ir Radviliškis–Arimaičiai, atitinkančius pėsčiųjų ir dviračių takų projektavimo rekomendacijas R PDTP 12.	Įrengta dviračių takų, vnt./km	5 km kasmet	RRSA, RRS
1.1.1.2.	Išplėsti / įrengti pažintinį taką Baisogaloje	Įrengtas pažintinis takas vnt./km	1 takas	RRSA, RRS

1.1.1.3.	Pagerinti ir išplėtoti paukščių stebėjimo bokštelio ir takų prieinamumo aplinkinę infrastruktūrą Tyrulių botaniniame zoologiniame draustinyje.	Sutvarkyta bokštelio infrastruktūra	1	RRSA
1.1.1.4.	Parinkti vietas ir sukurti ekologinio turizmo infrastruktūrą mėgėjiškai žvejybai.	Sukurtų vietovių skaičius	Po 1 kasmet	RRSA, TIC
1.1.1.5.	Inicijuoti projektus naudojant ekotransportą turizmo pramogoms ir paslaugoms.	Projektų skaičius	3	RRSA, TIC
1.1.1.6.	Sukurti tuoktuvų kalnelio tradiciją ir įrengti infrastruktūrą.	Įrengta infrastruktūra	1	RRSA
1.1.1.7.	Šeduvos senosios vaistinės restauravimas ir pritaikymas muziejaus veiklai (įsteigimas).	Objektų skaičius	1	RRSA
1.1.1.8.	Parinkti, sukurti infrastruktūrą ir aktualizuoti gyventojų ir lankytojų laisvalaikio praleidimą prie vandens telkinių ir jų prieigų.	Vietovių skaičius	3	RRSA
1.1.1.9.	Kas dvejus metus parengti ir pristatyti potencialiems investuotojams turistinių traukos objektų vystymo planą ir teritorijų žemėlapi.	Pristatymų skaičius	3	RRSA
1.1.2.	Uždavinys – didinti turizmo paslaugų ir aptarnavimo kokybę.			
1.1.2.1.	Įsteigti Radviliškio rajono Turizmo tarybą.	Įsteigta taryba	1	RRSA
1.1.2.2.	Parengti ir įdiegti kokybiškų turizmo paslaugų standartus.	Įdiegtų standartų skaičius	3	RRSA
1.1.2.3.	Kas dvejus metus atlikti turizmo paslaugų gavėjų viešosios nuomonės tyrimą.	Tyrimų skaičius	3	TIC
1.1.2.4.	Parengti ir įgyventi turizmo sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos kėlimo programą.	Parengtų programų skaičius	3	TIC
1.1.2.5.	Organizuoti kas dvejus metus profesionalius renginius kelionių organizatoriams tiesiogiai susipažinti su vietiniais turizmo paslaugų teikėjais.	Renginių skaičius	3	TIC
1.1.2.6.	Organizuoti patirtines išvykas turizmo sektoriaus atstovams, siekiant dalytis gerąja turizmo patirtimi.	Išvykų skaičius	Po 1 kasmet	TIC
1.1.2.7.	Rengti metines tarpsektorines konferencijas su nacionaliniais turizmo sektoriaus subjektais	Konferencijų skaičius	Po 1 kasmet	TIC
1.1.2.8.	Parengti projektų paraiškas finansavimui iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų, kitų fondų ar programų.	Paraiškų skaičius	3	RRSA, TIC

1.1.2.9.	Parengti viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektus, skirtus turizmo plėtrai.	Projektų skaičius	3	RRSA, TIC
1.1.2.10.	Parengti sveikatingumo turizmo kompleksinių paslaugų programas.	Programų skaičius	2	TIC, VŠĮ ir biudžetinės įstaigos
1.1.2.11.	Sukurti ir įgyvendinti mokymo programas agroturizmo ar kaimo turizmo paslaugų teikėjams, gerinant klientų paslaugų kokybę ir plėtojant agropoilsio aptarnavimą.	Programų skaičius	2	RRSA
1.1.2.12.	Parengti ir įgyvendinti žaliosios bangos, tvarumo ir aplinkosaugos edukacijos programas turizmo paslaugų teikėjams ir lankytojams.	Programų skaičius	2	TIC, privatūs verslininkai
1.1.2.13.	Sukurti ir (arba) inicijuoti diferencijuotas paslaugas šeimų turizmui.	Paslaugų skaičius	3	TIC, VŠĮ, biudžetinės įstaigos ir privatūs verslininkai
1.1.2.14.	Skaitmenizuoti teikiamas turizmo paslaugas.	Paslaugų skaičius	Po 1 kasmė	TIC
1.2.	Tikslas. Diegti geležinkelių technologijų turistines inovacijas <i>(kuriant Radviliškio rajone muziejaus ekspozicijos elementus, kuriuose pabrėžiamas geležinkelio inžinerijos vaidmuo tvaraus transporto ir aplinkos apsaugos srityje, eksponatai rodytų raidą ir inovacijas geležinkeliuose, taip pat naudojant virtualiąją realybę, simuliacijas arba kūrybinius dirbtuvės, lankytojai galės išbandyti geležinkelio inžinerijos ir medžiagų nei aplinkos tvarumo principus).</i>			
1.2.1.	Uždavinys. Sukurti Geležinkelių muziejaus - Geležinkelių technologinių inovacijų (GTI) filialą Radviliškio rajone.			
1.2.1.1.	Sukurti Geležinkelių technologinių inovacijų filialo vystymo koncepciją ir teisinę bazę;	Įsteigtas GTI filialas	1	RRSA, Lietuvos geležinkeliai
1.2.1.2.	Išvystyti GTI filialo lankytojams reikiamą infrastruktūrą;	Infrastruktūros objektų skaičius	2	RRSA, LG
1.2.1.3.	Diegti GTI filialo eksponatų virtualias ir interaktyvias priemones - pristatyti plačiajai visuomenei Lietuvos didžiausio geležinkelio mazgo ir šalies geležinkelių sistemą, jos vystymąsi ir pasiekimus;	Priemonių skaičius	7	RRSA, LG

1.2.2.	Uždavinys – skatinti lankytojų profesinį susidomėjimą geležinkelių inžinerija ir technologijomis.			
1.2.2.1.	Rengti GTI filiale unikalias interaktyvias parodas ir eksponatus atskleidžiančius geležinkelio technologijų inovacijų istoriją/raidą, inžinerijos technologinių vystymąsi;	Parodų skaičius	7	TIC, Lietuvos geležinkeliai
1.2.2.2.	Sukurti ir diegiant edukacines programas ir eksperimentinius darbus demonstruojant naujausias tendencijas, futurizmo prototipus ir skatinant mokinių bei studentų inžinerinį mąstymą;	Edukacinių programų ir kitų veiklų skaičius	7	TIC, Lietuvos geležinkeliai
1.2.2.3.	Kurti simuliacijas ir/ar kūrybines dirbtuves, kuriose lankytojai galės išbandyti geležinkelių inžinerijos, medžiagų ir aplinkos tvarumo mokslo principus;	Priemonių skaičius	7	TIC, Lietuvos geležinkeliai
1.2.2.4.	Rengti ir dalyvauti nacionalinėse bei tarptautinėse panašių muziejų partnerystėse ir/ar mainų programose skatinant rinktis žmones bendrąją inžinerijos karjerą;	Renginių skaičius	7	TIC, Lietuvos geležinkeliai

2.	PRIORITETAS – VIENTISO RAJONO ĮVAIZDŽIO / IDENTITETO FORMAVIMAS			
2.1.	Tikslas – sukurti ir puoselėti Radviliškio rajono kultūrinę tapatybę. <i>(Siekama užtikrinti, kad Radviliškio rajono gyventojai ir aplinka išsaugotų, skatintų ir vystytų savo unikalų kultūrinį paveldą, kuris apima istorinį paveldą, puoselėjamas tradicijas, meno kūrinius ir architektūrą, vietinę tarmę, amatą, bendradarbiavimą su kitais regionais ir dalyvavimą tarptautinėse kultūrinių mainų programose)</i>			
2.1.1.	Uždavinys – sukurti Radviliškio rajono kultūrinių, istorinių ir kitų lankytinų objektų vientisumo atpažinimą.			
	Priemonės	Matavimo rodiklis	Vertė	Atsakingi
2.1.1.1.	Radviliškio mieste įkurti Radviliškio krašto muziejų.	Įkurtas muziejus	1	RRS
2.1.1.2.	Įrengti vientisos stilistikos kilnojamųjų / nekilnojamųjų objektų virtinę, kurią	Objektų skaičius	Po 1 kasmet	TIC, RRSA

	lankytojams būtų smagu skirtingose rajono apylinkėse surasti ir fotografuoti.			
2.1.1.3.	Organizuoti kultūrinius, sporto renginius, festivalius, parodas ir kitus socialinius projektus, išryškinant Radviliškio rajono tapatybės vientisumą.	Renginių skaičius	Po 5 kasmet	TIC, kultūros ir sporto įstaigos
2.1.1.4.	Skatinti etninio kultūrinio paveldo ir vietinių meno bei amato meistrų tradicijas.	Rėmimų skaičius	Po 5 kasmet	TIC, VšĮ, biudžetinės įstaigos, privatūs verslininkai
2.1.1.5.	Kurti bendradarbiavimo platformas ir susitikimų tradicijas rajono ir šalies turizmo įstaigoms, organizacijos ir paslaugų tiekėjams.	Platformų / susitikimų skaičius	Po 1 kasmet	TIC, VšĮ, biudžetinės įstaigos, privatūs verslininkai, bendruomenės
2.1.1.6.	Skatinti vietos gyventojus atpažinti ir didinti Radviliškio rajono tapatumą, rengiant švietimo programas, mokymus, skatinant bendradarbiavimą su mokslininkais ar mokslo įstaigomis.	Programų / renginių / mokymų skaičius	Po 1 kasmet	TIC, VšĮ, biudžetinės įstaigos, švietimo įstaigos, privatūs verslininkai
2.1.2.	Uždavinys – puoselėti Radviliškio rajono traukos objektus.			
2.1.2.1.	Sukurti interaktyvų Radviliškio rajono traukos objektų pažinimo gidą.	Sukurtas gidas	1	TIC
2.1.2.2.	Įgarsinti kultūros, paveldo ir kitų lankytinų traukos objektų istorijas, naudojant mobiliąją QR kodų nuskaitymo programėlę.	QR kodų skaičius	Augimas 15 proc. kasmet	TIC
2.1.2.3.	Steigti vietos bendruomenės veiklos centrus, stiprinančius tarpusavio ryšius ir bendradarbiavimą.	Centrų skaičius	Augimas kas 2 metus	RRSA, bendruomenės
2.1.2.4.	Organizuoti bendruomenių renginius, remiantis vietinės tarmės puoselėjimu, ir skatinti naudoti tradicines praktikas tyrinėti, atgaivinti vietinę istoriją, tradicijas ir istorinius įvykius.	Renginių skaičius	Augimas kas 2 metus	TIC
2.1.2.5.	Išplėtoti Šiaulės krašto savitos kultūros ir istorijos kelią / ekskursiją, įtraukiant Šiaulėnų apylinkės traukos objektus.	Ekskursijų skaičius	Po 5 kasmet	TIC

2.2.	Tikslas – plėtoti Radviliškio rajono žinomumą šalyje ir užsienyje. <i>(Plėtojant Radviliškio rajono žinomumą šalyje ir užsienyje, vykdyti parengtas strategijas ir veiklas, kuriant bendrąsias erdves, kurios skatina geriau suprasti ir labiau matyti rajoną tiek nacionaliniu, tiek tarptautinės visuomenės lygmenyje).</i>			
2.2.1.	Uždavinys – įgyvendinti Radviliškio rajono inovatyvias rinkodaros priemones.			
2.2.1.1.	Parengti ir įgyvendinti turizmo rinkodaros priemonių planą.	Parengtas planas	1	RRSA, TIC
2.2.1.2.	Sukurti Radviliškio rajono Vizualinės komunikacijos vadovą (<i>brandbook</i>) ir jį taikyti viešųjų lankytinų erdvių ir pastatų estetinio vizualinio viešinimo priemonėse.	Parengtas vadovas	1	RRSA, TIC
2.2.1.3.	Parengti rajono visų seniūnijų atpažinimo įtvirtinimo priemonių planą ir jį įgyvendinti.	Parengtas planas	1	RRSA, TIC
2.2.1.4.	Parengti vaizdo klipų ciklą apie Radviliškio rajoną su profesionaliais aktorais kraštiečiais: Roku Petrausku ir Giedriumi Savicku.	Miniatiūrų skaičius	1	RRSA, TIC
2.2.1.5.	Parengti Radviliškio krašto ekologinio pažinimo paslaugų pasiūlos paketą (turizmo ekskursijos) lietuvių, latvių ir anglų kalbomis.	Ekskursijų skaičius	1	TIC
2.2.1.6.	Išplėsti kūrybines reklamas ir kitas naujoves socialiniuose tinkluose reguliariai skelbiant apie Radviliškio rajono kultūros, turizmo traukos objektus ir renginius.	Skelbimų skaičius	Augimas kas 2 metus	TIC
2.2.1.7.	Suformuoti ir išplėtoti turizmo skaidos židinį (interaktyvios sklaidos centras) bibliotekoje.	Priemonių skaičius	1	TIC, Radviliškio viešoji biblioteka
2.2.2.	Uždavinys – formuoti viešosios nuomonės įvairovę apie Radviliškio rajoną Lietuvoje ir užsienyje.			
2.2.2.1.	Viešinti ir plėsti Radviliškio baseino teikiamas paslaugas.	Skelbimų skaičius	Po 4 kasmet	TIC, baseinas
2.2.2.2.	Rengti vietinių ir šalies amatininkų ir meistrų produkcijos pristatymų konferencijas ir mugės.	Renginių skaičius	Po 1 kasmet	TIC
2.2.2.3.	Parengti konferencijų rengimo paslaugos teikimo standartą ir skatinti įvairias įstaigas, organizacijas rinktis Radviliškio rajoną savo renginiams.	Parengtas standartas ir konferencijų skaičius	1 ir skatinimą po 1 kasmet	TIC, Radviliškio viešoji biblioteka
2.2.2.4.	Sudaryti sutartis su užsienio turimo organizatoriais dėl atvykstamojo turizmo.	Sutarčių skaičius	Po 1 kas 2 metus	TIC

2.2.2.5.	Sudaryti partnerystės susitarimus su vietos meno ir kultūros įstaigomis / organizacijomis, siekiant praturtinti tvarias kultūrinio turizmo paslaugas.	Susitarimų skaičius	Po 1 kas 2 metus	TIC
2.2.2.6.	Dalyvauti tarptautinėse ir nacionalinėse parodose ir mugėse, siekiant plėtoti Radviliškio rajono kultūros tapatumą ir unikalumą.	Renginių skaičius	Po 2 kasmet	TIC
2.2.2.7.	Modernizuoti kaimo vietovių atviras erdves, įskaitant mažosios architektūros kūrimą, siekiant formuoti patrauklią, funkcionalią ir laisvos kūrybos aplinką gyventojams ir lankytojams.	Erdvių skaičius	Po 1 kasmet	RRSA, RRS

3.	PRIORITETAS – ISTORIJS IR PAVELDO ATKŪRIMAS IR VYSTYMAS TURIZMUI			
3.1.	Tikslas – formuoti turizmui patrauklius klasterius. <i>(Vietovės ar bendruomenės turizmo klasteryje susitelkia įvairios su turizmu susijusios įstaigos, organizacijos ir paslaugų teikėjai bendrai kurti, plėtoti ir pasiūlyti turistams patrauklias patirtis, didinant konkurencingumą, efektyvumą nacionaliniu lygiu ir sudarant bendradarbiavimo tinklus tarp skirtingų subjektų turizmo sektoriuje. Klasteris – tai laisvanoriška santalka, funkcionuojanti partnerystės principu, kurios nariai, veikdami kartu, siekia padidinti sukuriamą pridėtinę vertę).</i>			
3.1.1.	Uždavinys – išplėtoti Šeduvos istorinio ir religinio turizmo klasterį.			
	Priemonės	Matavimo rodiklis	Vertė	Atsakingi
3.1.1.1.	Formuoti Šeduvos istorinio, religinio turizmo klasterį lankytojams patogia infrastruktūra sujungiant Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčią, palaimintojo Teofilio Matulionio muziejų, kultūros bei atminimo muziejų „Dingęs šetlas“ ir kitus Šeduvos turizmo traukos objektus.	Suformuotas klasteris	Papildo mai po 1 kasmet	TIC, RRSA, biudžetinės įstaigos, privatūs verslininkai, kitos įstaigos
3.1.1.2.	Parengti Šeduvos istorinio, religinio turizmo klasterio visa apimančią įvaizdžio, žinomumo ir prezentacinę rinkodarą.	Parengta programa	1	TIC
3.1.1.3.	Parengti gastrominio turizmo paslaugų paketą, siekiant supažindinti lankytojus su savitomis rajono kultūrinėmis tradicijoms.	Ekskursijų skaičius	3	TIC
3.1.1.4	Parengti ir įgyvendinti Skėmių traktieriaus, Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio veiklos viešinimo programą.	Programų skaičius	1	TIC, bendruomenės, Daugyvenės

				kultūros istorijos muziejus-draustinis
3.1.1.5.	Parengti ir įgyvendinti piligriminio turizmo paslaugų plėtros priemonių planą.	Parengtas planas	1	TIC, RRSA
3.1.1.6.	Parengti ir įgyvendinti Radviliškio Žydų kelio programą, įgyvendinti gyvosios istorijos projektus ir kurti tam reikiamą infostruktūrą.	Parengta programa	1	TIC
3.1.2.	Uždavinys – išplėtoti Radviliškio rajono dvarų sodybų kelio klasterį.			
3.1.2.1.	Formuoti Radviliškio rajono dvarų sodybų kelio klasterį lankytojams patogia infrastruktūra sujungiant Burbiškio, Gražionių, Baisogalos, Pašušvio, Diktariškių ir kitų dvarų sodybas.	Suformuotas klasteris	Papildo mai po 1 kasmet	TIC
3.1.2.2.	Parengti Radviliškio rajono dvarų sodybų kelio klasterio visa apimančią įvaizdžio, žinomumo ir prezentacinę rinkodarą.	Parengta programa	1	TIC
3.1.2.3.	Suformuoti dvaruose teikiamų kompleksinių paslaugų aprašymus, siekiant gerinti turizmo paslaugas lankytojams ir vystyti dvarų kultūros tradicijas;	Paslaugų sk.	Po 1 kasmet	TIC
3.1.2.4.	Sukurti bendradarbiavimo tinklus, platformas ir susitikimų tradicijas Radviliškio rajono dvarų savininkams ir jų paslaugų tiekėjams;	Renginių sk.	3	TIC
3.1.2.5.	Paremti dvaruose organizuojamus tradicinius renginius (šventes, festivalius, kultūrinius ir teminius vakarus, koncertus, kita);	Rėmimo sk.	Po 1 savano-rystės akcija kasmet	TIC, biudžetinės įstaigos
3.2.	Tikslas. Vystyti turizmą iniciatyvas Radviliškio rajone. <i>(iniciatyva apima visų suinteresuotųjų subjektų - verslo įmonių, vietos valdžios, nevyriausybinių organizacijų ir gyventojų bendradarbiavimą su tikslu padidinti regiono turistų srautus, pagerinti infrastruktūrą ir sukurti patrauklias turistines patirtis panaudojant įvairius mechanizmus kaip rinkos analizę ir potencialo nustatymą, infrastruktūros tobulinimą, kultūrinį paveldo pripažinimą ir palaikymą, ekoturizmą, mokymus ir bendruomenės įtraukimą kaip ilgalaikį procesą, reikalaujantį nuoseklių pastangų ir visų suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimo).</i>			

3.2.1.	Uždavinys. Parengti ir įgyvendinti turizmo vystymo Radviliškio rajone programas.			
3.2.1.1.	Parengti priemones apjungiant Radviliškio rajono turistinius klasterius su kitais regiono, šalies ir tarptautiniais turistiniais klasteriais;	Priemonių sk.	2	TIC
3.2.1.2.	Parengti pristatomąją medžiagą ir ekskursijų paslaugas apie partizaninį pasipriešinimą ir karinį paveldą Radviliškio krašte;	Pristatymų sk.	2	TIC
3.2.1.3.	Organizuoti tautiškumo dirbtuves, seminarų ir mokymų ciklus Radviliškio rajono seniūnijose, kuriose gyventojai ir lankytojai bendrai dalintųsi savo patirtimi, bendryste ir veikla;	Renginių sk.	3	RRSA, TIC, biudžetinės įstaigos, bendruomenės
3.2.1.4.	Parengti naminių ir laukinių paukščių bei kitų gyvūnų gyvenimo stebėjimo ekskursijų programas;	Programų sk.	3	TIC, privatūs verslininkai
3.2.1.5.	Organizuoti žygeivių renginius Daugyvenės kraštovaizdžio draustinio teritorijoje;	Renginių sk.	Po 1 kasmet	TIC
3.2.1.6.	Parengti aktyvaus ir sporto turizmo paslaugų vystymo programą, įskaitant žiemos sportą.	Parengta programa	Po 1 kas 2 metus	RRSA
3.2.1.7.	Organizuoti viešojo žinomumo iniciacijas „Visi geležinkeliai veda į Radviliškį“.	Akcijų skaičius	3	TIC, Lietuvos geležinkeliai
3.2.1.8.	Parengti alternatyvaus turizmo maršrutus specifinėms auditorijoms, įskaitant industrinio maršruto parengimą.	Parengta programa	3	TIC

10. RADVILIŠKIO RAJONO TURIZMO PLĖTROS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS, KEITIMAS IR STEBĖSENA

Programos įgyvendinimo laikotarpis: 2024–2030 m.

Pradėjus Radviliškio rajono turizmo plėtros programos 2024–2030 m įgyvendinimą, numatomi atlikti veiksmai:

1. 2024 m. II ketv. sudaroma Radviliškio rajono turizmo taryba (toliau – Turizmo taryba). Parengiami Turizmo tarybos veiklos nuostatų ir sudėties projektai, kurie tvirtinami Radviliškio rajono savivaldybės tarybos sprendimu.
2. Turizmo tarybą sudaro Radviliškio rajono savivaldybės tarybos nariai (ne mažiau kaip 1), Radviliškio rajono savivaldybės administracijos, Radviliškio turizmo informacijos centro, kultūros įstaigų darbuotojai, turizmo srityje dirbantys specialistai ir kt. suinteresuotųjų šalių atstovai.
3. Turizmo tarybos posėdžiai organizuojami periodiškai pagal poreikį, bet ne rečiau kaip du kartus per metus, sprendžiant įvairius klausimus. Į posėdžius gali būti kviečiami ir kiti atsakingi asmenys.
4. 2024 m. III ketv. organizuojamas pirmasis Turizmo tarybos posėdis, kurio metu detaliai peržiūrimas Programos įgyvendinimo planas, paskiriamas už Programos įgyvendinimo stebėseną atsakingas Radviliškio rajono savivaldybės administracijos darbuotojas (iš atsakingų įstaigų, skyrių, turizmo informacijos centro ir kt. renka ir sistemina informaciją Programos įgyvendinimo plano tarpinei ir galutinei ataskaitoms, rengia informaciją Turizmo tarybos posėdžiams, techniškai juos prižiūri ir vykdo kt. susijusias funkcijas). Nustatomi prioritetiniai turizmo plėtros veiksmai rajono savivaldybėje, suformuojami siūlymai dėl artimiausiu metu reikalingų vykdyti priemonių, aptariami kt. su turizmo plėtra rajone ir regione susiję klausimai.

Vykdamas Programos įgyvendinimo planą, numatomi periodiškai atliekami veiksmai:

1. Organizuojami Turizmo tarybos posėdžiai (ne rečiau kaip du kartus per metus).
2. Turizmo taryba posėdžių metu sudaro metinį Programos įgyvendinimo planą, kuriame numatomi svarbiausi suplanuotų priemonių vykdymo darbai.
3. Turizmo taryba posėdžių metu priima nutarimus siūlyti savivaldybės administracijos direktoriui pavesti Programoje nurodytiems atsakingiems vykdytojams metiniuose veiklos planuose numatyti Programoje suplanuotas priemones, jas vykdyti ir pasiekti suplanuotus rodiklius.
4. Svarstomos Programos įgyvendinimo plano tarpinė ir galutinė ataskaitos.
5. Svarstomos rekomendacijos dėl Programos įgyvendinimo plano tikslinimo.
6. Įgyvendinamas priemonių planas ir sisteminama informacija apie rodiklių pasiekimą.

Atsiskaitymo už Programos įgyvendinimo rezultatus (ataskaitų teikimo) tvarka

Programos įgyvendinimo stebėsenos struktūrą sudaro: Radviliškio rajono savivaldybės taryba, Turizmo taryba, Radviliškio rajono savivaldybės administracijos Kultūros, paveldo ir turizmo skyrius, Radviliškio rajono turizmo informacijos centras, Radviliškio rajono turizmo verslo atstovai, įstaigos, įmonės.

Už Programos įgyvendinimą ir stebėseną atsakingi subjektai

Subjektas	Funkcijos
Radviliškio rajono savivaldybės taryba	➤ Tvirtina Strategiją. ➤ Svarsto susipažinimui teikiamas (kaip informaciją tarybos posėdžio metu) Programos įgyvendinimo ataskaitas. ➤ Dalyvauja Turizmo tarybos veikloje.
Radviliškio rajono turizmo taryba	➤ Koordinuoja Radviliškio rajono savivaldybės turizmo plėtros planavimą ir įgyvendinimą, svarsto Programos įgyvendinimo ir rodiklių pasiekimo ataskaitas, teikia pasiūlymus dėl ataskaitos tikslinimo ir siūlo teikti ataskaitos projektą savivaldybės tarybai. ➤ Teikia pasiūlymus Radviliškio rajono įstaigoms ir turizmo srityje veiklą vykdančioms organizacijoms dėl Programos įgyvendinimo, priemonių planavimo įstaigų metiniuose veiklos planuose. ➤ Siūlo savivaldybės administracijos direktoriui pavesti atsakingiems skyriams arba Radviliškio rajono savivaldybės merui – įstaigoms įgyvendinti numatytas priemones einamaisiais metais.
Radviliškio rajono savivaldybės administracija	➤ Įgyvendina Programos įgyvendinimo plane numatytas priemones ir priemones, siūlomas įgyvendinti Turizmo tarybos. ➤ Paskirtas už Programos įgyvendinimą atsakingas darbuotojas renka ir sistemina informaciją Programos įgyvendinimo plano ataskaitoms. ➤ Rengia informaciją Turizmo tarybos posėdžiams, techniškai juos prižiūri. ➤ Įgyvendina Programos įgyvendinimo plane numatytas priemones ir priemones, siūlomas įgyvendinti Turizmo tarybos.
Radviliškio turizmo informacijos centras	➤ Renka turizmo informaciją ir stebi turizmo rodiklių pasiekimą. ➤ Teikia informaciją Programos įgyvendinimo plano ataskaitoms. ➤ Neperžengiant savo veiklos ribų, įgyvendina Programos priemones.
Radviliškio rajono turizmo verslo atstovai, įstaigos, įmonės	➤ Įsitraukia į Turizmo tarybos veiklą. ➤ Įgyvendina bendradarbiavimo iniciatyvas, skirtas Programos priemonėms įgyvendinti. ➤ Teikia TIC informaciją apie turizmo rodiklius – statistiką apie lankytojų skaičių ir kt.aktualią informaciją.

Programos įgyvendinimo plano priemonių vykdymo ir rodiklių pasiekimo ataskaitų teikimo grafikas

Programos įgyvendinimo plano priemonių vykdymo ir rodiklių pasiekimo ataskaitos rengiamos kas dvejus metus, išskyrus pirmus metus, per visą Programos įgyvendinimo laikotarpį. 2025 m. rengiama pirmoji Programos įgyvendinimo ataskaita (už 2024 m. laikotarpį), atitinkamai tarpinės ataskaitos rengiamos 2027 m., 2029 m. ir galutinė Programos įgyvendinimo ataskaita rengiama 2031 m.

Kiekviena ataskaita (pirmoji, tarpinė ir galutinė) pradedama rengti ataskaitinių metų sausio mėn. už praėjusį ataskaitinį laikotarpį.

Subjektas	Funkcijos	Terminas	Priimanti institucija
Radviliškio turizmo informacijos centras, Radviliškio rajono savivaldybės administracija, Radviliškio rajono turizmo verslo atstovai, įstaigos, įmonės	Atsakingi priemonių vykdytojai pateikia informaciją apie priemonių vykdymą per ataskaitinį laikotarpį (praėjusius metus).	2025 m., 2027 m., 2029 m., 2031 m. sausio mėn.	Radviliškio rajono savivaldybės administracijos Kultūros, paveldosaugos ir turizmo skyrius
Radviliškio rajono savivaldybės administracijos Kultūros, paveldo ir turizmo skyrius	Skyrius susistemina gautą informaciją apie priemonių vykdymą ir rodiklių pasiekimą, parengia konsoliduotą Programos vykdymo ataskaitą, kurią teikia Turizmo tarybai susipažinti ir (ar) pastaboms.	2025 m., 2027 m., 2029 m., 2031 m. vasario mėn.	Radviliškio rajono turizmo taryba
Radviliškio rajono turizmotaryba	Turizmo taryba svarsto pateiktus pirmosios, tarpinės ir galutinės ataskaitų projektus, esant poreikiui, grąžina ją tikslinti arba teikia savivaldybės tarybai informaciją susipažinti. Įvertinusi priemonių įgyvendinimo ir rodiklių pasiekimo ataskaitą, Turizmo taryba suformuoja ateinančio ataskaitinio laikotarpio svarbiausias užduotis ir prioritetus.	2025 m., 2027 m., 2029 m., 2031 m. kovo mėn.	Radviliškio rajono savivaldybės taryba
Radviliškio rajono savivaldybės taryba	Svarsto pateiktus ataskaitų projektus ir juostvirtina, įvertina atliktus darbus, priemonių įgyvendinamumą, teikia pasiūlymus dėl tolesniop plano įgyvendinimo atsakingoms institucijoms, įstaigoms, skyriams, organizacijoms.	2025 m., 2027 m., 2029 m., 2031 m. balandžio mėn.	Radviliškio rajono savivaldybės taryba

Programos įgyvendinimo Tikslų, uždavinių ataskaitos ir Priemonių rodiklių pasiekimo ataskaitos forma pateikiama 1 ir 2 prieduose.

**RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS
TURIZMO PLĖTROS PROGRAMOS 2024–2030 M.
PRIEMONIŲ RODIKLIŲ PASIEKIMO**

ATASKAITOS FORMA

20___–20___metai

(ataskaitinis laikotarpis)

(atsakingas vykdytojas)

Priemonės numeris	Priemonės pavadinimas	Planuojama rodiklio reikšmė 2030 m. (siekiamybė)	Pasiekimo laikas (metai)	Esama situacija (įvykdyta, vykdoma, nepradėta vykdyti)	Atsakinga (-os) institucija (-os)	Paiškinimai
Tikslas:						
Uždavinys:						
1)						
2)						
3)						

(pareigos, vardas, pavardė)

(data)

(parašas)

TIKSLŲ IR UŽDAVINIŲ RODIKLIŲ PASIEKIMŲ LENTELĖ (PIRMINĖ ATASKAITA, TARPINĖS ATASKAITOS IR GALUTINĖ ATASKAITA)

Nr.	Tikslas ir uždaviniai	Rodiklis / rezultatas	Pradinė reikšmė 2024 m.	Siekiama galutinė reikšmė 2030 m.	Tarpinė pasiekimo reikšmė m.	Šaltinis	Atsakingas	Paiškinimai
1.	PRIORITETAS – TURIZMO INFRASTRUKTŪROS IR PASLAUGŲ PLĖTRA							
1.1.	Tikslas – diegti inovacijas turizmo paslaugoms.	Metinis turizmo informacijos centro interneto puslapio lankytojų skaičius						
1.1.1.	Uždavinys – stiprinti turizmo infrastruktūrą.	Modernizuotų turizmo objektų skaičius						
1.1.2.	Uždavinys – didinti turizmo paslaugų ir aptarnavimo kokybę.	Suorganizuotų mokymų turizmo srities atstovams skaičius						
1.2.	Tikslas – diegti geležinkelių technologijų turistines inovacijas.	Metinis GTI filialo lankytojų skaičius						
1.2.1.	Uždavinys – sukurti Geležinkelių muziejaus Geležinkelių technologinių inovacijų (GTI) filialą Radviliškio rajone.	Sukurtas Geležinkelių muziejaus Geležinkelių technologinių inovacijų (GTI) filialas						

1.2.2.	Uždavinys – skatinti lankytojų profesinį susidomėjimą geležinkelių inžinerija ir technologijomis.	Sukurtų GTI filialo ekskursijų skaičius						
2.	PRIORITETAS – VIENTISO RAJONO ĮVAIZDŽIO / IDENTITETO FORMAVIMAS							
2.1.	Tikslas – sukurti ir puoselėti Radviliškio rajono kultūrinę tapatybę.	Palankaus gyventojų vertinimo augimas, proc.						
2.1.1.	Uždavinys – sukurti Radviliškio rajono kultūrinių, istorinių ir kitų lankytinų objektų vientisumo atpažinimą.	Lankytinų objektų atpažinimo ženklavimo kiekis, proc.						
2.1.2.	Uždavinys – puoselėti Radviliškio rajono traukos objektus.	Materialinės investicijos turizmo srityje, tenkančios vienam gyventojui						
2.2.	Tikslas – plėtoti Radviliškio rajono žinomumą šalyje ir užsienyje.	Turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose						
2.2.1.	Uždavinys – įgyvendinti Radviliškio rajono inovatyvias rinkodaros priemones.	Sukurtos ir įgyvendintos rinkodaros priemonės, vnt.						
2.2.2.	Uždavinys – formuoti viešosios nuomonės įvairovę apie Radviliškio rajoną Lietuvoje ir užsienyje.	Radviliškio rajono TIC apsilankiusių užsienio turistų skaičiaus augimas, proc.						
3.	PRIORITETAS – ISTORIJS IR PAVELDO ATKŪRIMAS IR VYSTYMAS TURIZMUI							
3.1.	Tikslas – formuoti turizmui patrauklius klasterius.	Turizmo paslaugų teikėjų augimas, proc.						

3.1.1.	Uždavinys – išplėtoti Šeduvos istorinio ir religinio turizmo klasterį.	Sukurtų maršrutų skaičius						
3.1.2.	Uždavinys – išplėtoti Radviliškio rajono dvarų sodybų kelio klasterį.	Sukurtų maršrutų skaičius						
3.2.	Tikslas – vystyti turizmo iniciatyvas Radviliškio rajone.	Įgyvendintų turizmo iniciatyvų skaičius						
3.2.1.	Uždavinys – parengti ir įgyvendinti turizmo vystymo Radviliškio rajone programas.	Sukurtų turizmo programų skaičius						